X X X I

НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО АРХЕОЛОГИЯ

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ ПРЕЗ 1985 Г.

Велико Търново
1986 г.

БАН - АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ И МУЗЕЙ

Комитет за култура - ДО "Културно-историческо наследство"

ОСК- Дирекция "Културно-историческо наследство"- Велико Търново

X X X I

НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО АРХЕОЛОГИЯ

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ ПРЕЗ 1985 Г.

Велико Търново
1986 г.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: проф.В.Велков /отговорен редактор/
ст.н.с.Р.Катинчаров
ст.н.с.М.Чичикова
ст.н.с.В.Найденова
ст.н.с.М.Ваклинова
н.с. Д.Гергова
к.и.н. Здр.Христова
Ат.Писарев

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ПРАИСТОРИЯ

стр.

Св.СИРАКОВА /София/- Проучвания на палеолитното находище в района на с.Муселиево, Плевенски окръг 14

Н.СИРАКОВ /София/ - Проучвания и разкопки на обекта от палеолита в Ловешки окръг............14

Ив.ГАЦОВ /София/ - Обработка на кремъчни колекции от ранния холоцен - IX-VII хил.пр.н.е........15

Г.Ил.ГЕОРГИЕВ /софия/, Ст.ХИЛЕР /Автстрия/, М.КЪНЧЕВ, Т.КЪНЧЕВА /Нова Загора/- Българо-австрийски разкопки на селищната могила в Караново, Сливенски окръг 16

Г.Ил.ГЕОРГИЕВ, В.НИКОЛОВ /София/ - Разкопки на неолитното селище Кременик край Сапарева баня....18.

Ст.ЧОХАДЖИЕВ /Кюстендил/, А.БАКЪМСКА- Разкопки на праисторическото селище край с.Гълъбник, Пернишки окръг...............................18

Х.ТОДОРОВА, Ав.БОЯДЖИЕВ /София/- Проучвания на неолитното селище Кременик край с.Тополница, Благоевградски окръг....................... 19

А.РАДУНЧЕВА, В.НИКОЛОВ /София/ - Разкопки на раннонеолитното селище в м.Делниците край с. Елешница, Благоевградки окръг............ 20

П.СТАНЕВ /Влеко Търново/ - Проучвания на неолитна селищна могила Самоводене, Великотърновски окръг 21

В.НИКОЛОВ /София/ - Разкопки на неолитното селище Слатина в София.............................22

Л.ПЕРНИЧЕВА /София/, Ив.КУЛОВ /Благоевград/- Разкопки на праисторическото селище край с.Българчево, Благоевградски окръг.............. 23

Л.ПЕРНИЧЕВА /София/, М.ГРЕМБСКА -КУЛОВА /Благоевград /- Сондажни проучвания на праисторическо селище край с.Дамяница, Благоевградски окръг.... 24

Р.КАТИНЧАРОВ /София/, Р.ХАХМАН, Я.ЛИХАРДУС /Саарбрюкен/, В.НИКОЛОВ, ИЛ.ИЛИЕВ /Ямбол/ - Разкопки на селищната могила при с.Драма, Ямболски окръг........ 24

Х.ТОДОРОВА /София/, Т.ДИМОВ /Толбухин/ - Разкопки на праисторическия некропол край с.Дуранкулак, Толбухински окръг 25

СТ.ЧОХАДЖИЕВ /Кюстендил/ - Разкопки на енеолитното селище в м.Чардако край с.Слатино, Кюстендилски окръг.......... 26

А.РАДУНЧЕВА /София/, Б.КОЛЕВА /Пловдив/ - Разкопки на праисторическото селище до с.Долнослав, Пловдивски окръг..27

ИЛ.АНГЕЛОВА /Търговище/ - Разкопки на обект "Резервата" между селата Еленово и Дриново, Търговищки окръг 28

ИВ.ИВАНОВ /Варна/ - Разкопки на Варненския халколитен некропол.................................... 29

В.ГЕРГОВ /Плевен/ - Разкопки на праисторическото селище в м.Редутите при с.Телиш, Плевенски окръг 30

ТРАКИЙСКА АРХЕОЛОГИЯ

СЕЛИЩА И КРЕПОСТИ

В.ИЛЧЕВА /Велико Търново/ - Разкопки на праисторическо селище при с.Хотница, Водопада, Великотърновски окръг ...34.

ИВ.ПАНАЙОТОВ /София/ - Сондажни проучвания в землището на гр.Козлодуй, Врачански окръг ....34.

А.ЙОЦОВА /Видин/ - Селище от ранната бронзова епоха до с.Градец, Видински окръг 35

ИВ.ПАНАЙОТОВ /София/, ИВ.БЪЧВАРОВ /Силистра/ - Експедиция "Малък Преславец - 1985", Силистренски окръг ....36.

Р.КАТИНЧАРОВ, В.МАЦАНОВА /България/, Н.Я.МЕРПЕРТ, В.С.ТИТОВ, Л.АВИЛОВА /СССР/ - Разкопки на селищната могила при с.Юнаците, Пазарджишки окръг 36

АТ.ПЕЙКОВ /Пловдив/ - Разкопки на Небет тепе ....38.

Р.КАТИНЧАРОВ, Д.ГЕРГОВА /София/, М.КЪНЧЕВ, Т.КЪНЧЕВА /Нова Загора/ - Разкопки на селищната могила при с.Дядово, Сливенски окръг ....41.

М.КЪНЧЕВ, Т.КЪНЧЕВА /Нова Загора/ - Разкопки на селищната могила от бронзовата епоха в Нова Загора 43

М.КЪНЧЕВ, Т.КЪНЧЕВА /Нова Загора/- Разкопки на праисторическото селище от бронзовата епоха - "Овчарица II" 43

Й.ЗЛАТКОВ /София/ – Спасителни разкопки на обект "Изкоп за строеж на читалище Възраждане – кв."Подуене" 44

Р.КАТИНЧАРОВ /София/, А.ЙОЦОВА /Видин/ – Селище от късната бронзова епоха до с.Балей, Видински окръг 45

К.КЪНЧЕВ /София/, П.ПАВЛОВ /Ловеч/ – Сондажни проучвания на селище от старожелязната епоха край с.Горно Павликени, Ловешки окръг ....46.

Д.ГЕРГОВА, АЛ.ГОЦЕВ /София/, Д.ВЪЛЧЕВА /Исперих/ – Проучвания на обекта "Камен рид" край с.Малък Поровец, Разградски окръг ....46.

А.БАЛКАНСКА, Г.ВЪЗВЪЗОВА /София/ – Разкопки в двора на "Манастира" в землището на с.Малък Поровец, Разградски окръг ....47.

Н.ГИЗДОВА /Пазарджик/, ИВ.ПАНАЙОТОВ /София/ – Разкопки на тракийската крепост в м."Алков камък" при с.Костандово, Пазарджишки окръг ....48.

СТ.ДАМЯНОВ /София/, П.БАЛАБАНОВ /Бургас/ – Спасителни разкопки край с.Дебелт, Бургаски окръг ....49.

СВЕТИЛИЩА И НЕКРОПОЛИ

АЛ.БОНЕВ /София/, Г.АЛЕКСАНДРОВ /Михайловград/ – Разкопки на култовия комплекс в м.Багачина край с.Сталийска махала, Михайловградски окръг ....51.

М.ДОМАРАДСКИ, АЛ.ГОЦЕВ, М.ДИМИТРОВА /София/, М.АНДОНОВА, ИЛ.КУЛОВ /Благоевград/ – Разкопки на тракийско светилище в м.Бабяшка могила, с.Бабяк, Благоевградски окръг ......51.

К.КИСЬОВ /Смолян/ – Разкопки на тракийски могилен некропол в землището на с.Борино, Смолянски окръг ....53.

В.МАЦАНОВА /Пазарджик/ – Надгробна могила при с.Ивайло, Пазарджишки окръг ....54.

Д.АГРЕ /София/ – Разкопки на тракийски могилен некропол в землището на с.Скравена, Софийски окръг ....55.

Г.КИТОВ /София/, П.ПАВЛОВ /Ловеч/ – Разкопки на тракийски могили край Смочан в Ловешки окръг ....56.

В.НАЙДЕНОВА /София/, Т.ТОТЕВСКИ /Троян/ – Тракийски могилен некропол при с.Орешак, Ловешки окръг ....57.

М.ЧИЧИКОВА с колектив /София/ – Разкопки на "Гинина могила" край с.Свещари, Разградски окръг ....58.

Г.АТАНАСОВ /Шумен/ – Спасителни разкопки при с.Правенци, Шуменски окръг ....59.

Г.АТАНАСОВ /Шумен/ - Спасителни разкопки на тракийската гробница край гр.Върбица, Шуменски окръг 59

Г.ГИНЕВ /Търговище/- Разкопки на могилен некропол при с.Пайдушко, Търговишки окръг 60

А.ПЕТКОВ, М.ГЕОРГИЕВ /София/ - Резултати от археогеофизичните проучвания на могила "Зеленка", Толбухински окръг 60

М.ЦАНЕВА /Созопол/ - Тракийска надгробна могила при н. "Колокита" край Созопол 61

В.ДЕРМЕНДЖИЕВ, В.УМЛЕНСКИ /София/ - Археоастрономическо изследване на мегалитния обект "Кози камък" в Западните Родопи 62

СЪКРОВИЩА

Б.НИКОЛОВ, СП.МАШОВ, ПЛ.ИВАНОВ /Враца/ - Сребърно тракийско съкровище от с.Рогозен, Врачански окръг 65

АНТИЧНА АРХЕОЛОГИЯ

АНТИЧНИ ГРАДОВЕ

Л.СЛОКОСКА /София/, Л.СТАЙКОВА /Кюстендил/ - Разкопки на термите в Пауталия 69

Л.СТАЙКОВА /Кюстендил/ - Спасителни разкопки на ранновизантийски базилики и некропол /Пауталия/ 69

К.ГРИГОРОВА /София/ - Проучвания в центъра на София ... 70

Е.КЕСЯКОВА /Пловдив/ - Разкопки на форума на Филипопол .. 71

З.КАРОВ /Пловдив/ - Спасителни разкопки на Западната част на форума на Филипопол 71

Е.КЕСЯКОВА /Пловдив/ - Спасителни разкопки на бул."Л.Димитрова" бл.21 - Магазини 72

В.ТАНКОВА /Пловдив/ - Спасителни разкопки на обект "ул. Сашо Димитров" - Пловдив" 72

Е.КЕСЯКОВА /Пловдив/ - Разкопки на базиликата във Филипопол 73

Е.КЕСЯКОВА /Пловдив/ - Разкопки на Акведукта на Филипопол 73

К.МАДЖАРОВ, М.МАДЖАРОВ, И.ЙОВЧЕВ /Хисар/ - Разкопки в Диоклецианопол /Хисар/ 74

ХР.БУЮКЛИЕВ, Д.НИКОЛОВ, Д.ЯНКОВ, КР.КАЛЧЕВ /Ст.Загора/ Спасителни разкопки на обект "Централен площад" в Стара Загора 75

В.ВЕЛКОВ, Л.ГЕТОВ, К.РАБАДЖИЕВ /София/, Н.ТАНЧЕВА – ВАСИЛЕВА, ИЛ.ИЛИЕВ, Д.ДРАГАНОВ, Г.РИБАРОВ /Ямбол/, Д.СЪСЪЛОВ /Несебър/ – Разкопки в Кабиле и неговата околност 76

Л.ОГНЕНОВА-МАРИНОВА, М.РЕХО, П.ИЛИЕВА /София/, Ж.ЧИМБУЛЕВА, Д.КОЖУХАРОВ, А.ТОТЕШЕВ /Несебър/ – Разкопки и проучвания в Несебър 80

В. ВЕЛКОВ, В.НАЙДЕНОВА, Г.КУЗМАНОВ /София/, Й.АТАНАСОВА, А.НИКОЛАЕВА /Видин/ – Разкопки в Рациария 80

Г.АЛЕКСАНДРОВ /Михайловград/ – Разкопки в Монтана 82

Т.ИВАНОВ /София/, Г.КОВАЧЕВА /Плевен/, ЕВ.ГЕНОВА, Г.КАБАКЧИЕВА, ХР.ПОПОВА /София/ – Разкопки в Улпия Ескус 82

М.ЧИЧИКОВА, АЛ.МИЛЧЕВА, В.НАЙДЕНОВА /София/, П.ДОНЕВСКИ /Свищов/, Л.ПРЕС, Т.САРНОВСКИ, В.ШУБЕРТ, А.ЛАДОМИРСКИ /Варшава, Полша/ – Римският и ранновизантийски град Нове. 83

Т.ИВАНОВ, Л.СЛОКОСКА, П.ГЕОРГИЕВ, Р.ИВАНОВ, Г.КАБАКЧИЕВА, В.НАЧЕВА /София/, И.ЦЪРОВ, Ц.ВЪЛКОВ, К.СТАВРАКИЕВ /Велико Търново/, А.ПОУЛТЪР, П.СТРЕЙНЧ, М.ДАУСЪН /Нотингам/, Д. ШЕПЪРД, Д.БАУШЕР, Р.ФАЛКНЕР /Лондон/ – Разкопки в Никополис ад Иструм 85

Г.МАВРОВ /София/ – Опити за консервация на археологически крепостни зидове в Никополис ад Нестум 88

В.НАЧЕВА /София/ – Няколко инструмента за производство на римска керамика, намерени край гр.Павликени 89

ЦВ.ВЪЛКОВ /Велико Търново/ – Геофизични проучвания от Никополис ад Иструм 89

П.ГЕОРГИЕВ /София/ – Разкопки на обект "Римски терми" – Варна 90

АЛ.МИНЧЕВ, АН.АНГЕЛОВ /Варна/ – Разкопки в Марцианопол. 90

РИМСКИ И КЪСНОАНТИЧНИ ВИЛИ И СГРАДИ

В.БОЖИЛОВА, В.ВИТСКИ /София/ – Антична резиденция при Костинброд 93

В.ЛЮБЕНОВА /Перник/ – Разкопки над махала Арбанас край Радомир 93

СП.МАШОВ /Враца/ – Вила рустека в м."Ростенеца" при с.Урвене, Врачански окръг 94

Г.КИТОВ, К.ШАЛГАНОВ /София/, П.ПАВЛОВ /Ловеч/ – Разкопки на вила рустика при с.Смочан, Ловешки окръг 95

Д.СТАНЧЕВ /Русе/ – Разкопки в м."Смесите" край с.Иваново, Русенски окръг 96

А.ДИМИТРОВА-МИЛЧЕВА, КР.ВАЧЕВА, К.РАБАДЖИЕВА /София/- Спасителни разкопки на раннохристиянската базилика в с.Ореш, Благоевградски окръг 97

ЮЛ.БОЖИНОВА /Благоевград/- Спасителни разкопки на антична сграда в с.Крупник, Благоевградски окръг 98

Ц.ДРАЖЕВА /Бургас/ - Спасителни разкопки в м."Градището" при с.Лозарево, Бургасски окръг 98

В.НАЙДЕНОВА /София/, Г.КУЛОВ /Кърджали/ - Спасителни разкопки в Кърджали 99

СЕЛИЩА, КРЕПОСТИ, ПЪТНИ СТАНЦИИ

Д.ДЖОНОВА /София/ - Късноантичната крепост "Маркова механа" при Траянова врата, Ихтиманско 101

СП.МАШОВ /Враца/ - Късноантична и ранновизантийска крепост Августа при с.Хърлец, Врачански окръг 102

М.МАДЖАРОВ /Хисар/ - Теренни обхождания и сондажни проучвания на пътната станция Состра при с.Ломец, Ловешки окръг 103

АТ.МИЛЧЕВ /София/, К.КОЙЧЕВА, П.ДИМИТРОВ /Габрово/ - Археологически разкопки в м.Градът при с.Крамолин, Габровски окръг 104

Д.СТАНЧЕВ /Русе/ - Разкопки в кастела Ятрус 105

Б.БОРИСОВ /Нова Загора/, Л.СТАЙКОВА /Кюстендил/ - Разкопки на антично селище в м."Царичина" край Голямо село, Кюстендилски окръг 105

М.МАДЖАРОВ /Хисар/ - Археологически разкопки в Субрадице при с.Хр.Даново, Пловдивски окръг 106

Б.БОРИСОВ /Нова Загора/ -Разкопки на антично селище при с.Караново, Сливенски окръг 107

Д.НИКОЛОВ, КР.КАЛЧЕВ /Стара Загора/, Г.КАБАКЧИЕВА /София/, КР.СТЕФАНОВА /Казанлък/ - Укрепено антично селище при с.Крън, Старозагорски окръг 108

НЕКРОПОЛИ, ГРОБНИЦИ

К.ШАЛГАНОВ /София/ - Разкопки на надгробна могила в кв. Ботунец - Кремиковски РНС, София 110

Г.НЕХРИЗОВ /София/ - Спасителни проучвания на римска гробница в с.Старо село, Пернишки окръг 111

Н.НЕНОВ, ИЛ.КАТЕВСКИ /София/, Д.ИВАНОВ /Русе/ - Проучване на надгробна могила до с.Чилнов, Русенски окръг 112

А.САЛКИН /Каварна/, Д.ТОПТАНОВ /София/ - Скални гробници в м."Яйла" край с.Камен бряг и на нос Калиакра, Толбухински окръг 112

Г.КУЗМАНОВ /София/, Ю.БОЖИНОВА, М.АНДОНОВА /Благоевград/ - Спасителни разкопки на античен некропол в с.Мулетарово, Благоевградски окръг 113

ИВ.ПАНАЙОТОВ, М.ИВАНОВА /София/ - Късноантичен некропол при с.Сърница, Пазарджишки окръг 114

Д.АЛАДЖОВ, Д.БАЛАБАНЯН /Хасково/ - Разкопки на могила в с.Стамболово, Хасковски окръг 114

ИВ.КАРАЙОТОВ, П.КИЯШКИНА /Бургас/, К.ГОСПОДИНОВ /Малко Търново/ - Могилен некропол при манастира край с.Голямо Буково, Бургаски окръг 115

ИВ.КАРАЙОТОВ, П.КИЯШКИНА /Бургас/ - Тракийска крепост и могилен некропол край с.Руен, Бургаски окръг 116

Б.ЧАПЪРОВ /Смолян/ - Археологически открития и разкопки в Маджаровска селищна система 117

СРЕДНОВЕКОВНА АРХЕОЛОГИЯ

РАЗКОПКИ В ПЛИСКА И МАДАРА

Р.РАШЕВ /Шумен/ - Разкопки в дворцовия център на Плиска. 123

П.ГЕОРГИЕВ /Шумен/ - Разкопки на север от тухлената сграда в Плиска 123

Л.ДОНЧЕВА-ПЕТКОВА /София/ - Сгради при южния сектор на западната крепостна стена на Плиска 124

Ж.АЛАДЖОВ /София/, П.ПЕТРОВА /Шумен/ - Разкопки на комплекс "А" /обект 40/ във Външния град на Плиска 124

СТ.ВИТЛЯНОВ /Шумен/ - Резултати от археологическите проучвания на обект № 41 във Външния град на Плиска 125

Р.ВАСИЛЕВ /София/ - Разкопки на ранносредновековното селище, северо-източно от обект 31 във Външния град на Плиска

СТ.СТАНИЛОВ /София/ - Селище югоизточно от Вътрешния град на Плиска........ 126

Т.БАЛАБАНОВ /Шумен/ - Разкопки в Мадара през 1985 година 126

РАЗКОПКИ В ПРЕСЛАВ

Т.МИХАЙЛОВА /Шумен/, ИВ.ЙОРДАНОВ /Шумен/ - Разкопки на обект "Административна сграда" - Преслав ....

Д.ОВЧАРОВ, Ж.АЛАДЖОВ, Н.ОВЧАРОВ /София/ - Разкопки на обект "Преславска архиепископия" ....

М.ВАКЛИНОВА, И.ЩЕРЕВА /София/ - Велики Преслав. Разкопки, южно от главните дворцови сгради 131

СТ.БОНЕВ /Шумен/ - Разкопки в югоизточната част на Вътрешния град в Преслав 132

СТ.ВИТЛЯНОВ /Шумен/ - Проучвания в южния сектор на Вътрешния град на Преслав 133

К.ПОПКОНСТАНТИНОВ /Шумен/ - Проучвания на черквата с гробница на Чъргубиля Мостич в Преслав 134

Т.ТОТЕВ /Шумен/ - Разкопки в местността Стамбол Йолу в Преслав........134

РАЗКОПКИ ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Й.АЛЕКСИЕВ /Велико Търново/ -Разкопки на южния склон на хълма Царевец 137

Р.АНЧЕВА /Велико Търново/ - Разкопки на Царевец, сектор XXXV 139

П.СЛАВЧЕВ /Велико Търново/ - Велико Търново - Царевец /южен склон/, обект 36 140

К.ТОТЕВ /Велико Търново/ - Разкопки на Царевец, сектор XIV 140

ЗЛ.ГЕНОВА /Велико Търново/ - Царевец, сектор XXXVII ...141

М.ДОЛМОВА /Велико Търново/ - Археологически разкопки на Царевец, обект XII - Източна крепостна стена 142

АТ.ПИСАРЕВ, Х.ВАЧЕВ /Велико Търново/ - Археологически разкопки на Царевец - обект XI 142

Т.ОВЧАРОВ /Велико Търново/ - Археологическо проучване на обект XXXVIII -на Царевец 143

Л.КВИНТО /Велико Търново/ - Археологически разкопки на Царевец, обект XXXIX 144

К.БОТОВ /Велико Търново/ - Царевец - обект XIII 145

УКРЕПЕНИ И НЕУКРЕПЕНИ СЕЛИЩА

КР.КАПЕЛКОВА /София/ - Проучвания в крепостта Констанция при Симеоновград, Хасковски окръг 147

Н.ДАМЯНОВ /Смолян/ - Разкопки на Девинското градище, Смолянски окръг, СТ.АНГЕЛОВА, О.МАНЧЕВА, Г.АТАНАСОВ /Силистра/, ВЛ.ПЕНЧЕВ /София/ - Разкопки в Дръстър - Силистра 148

Д.ОВЧАРОВ /София/, М.ДИМИТРОВ /Балчик/, СТ.ВИТЛЯНОВ /Шумен/, К.МАЛАМЕД /София/, Н.ПОДВИГИНА /Москва/, Ш.ТОТОВА /Братислава/, В.КИЦ /Краков/- Проучвания в Балчик 149

Л.ДОНЧЕВА-ПЕТКОВА /София/ – Разкопки в с.Одърци, Толбухински окръг 150

П.ПЕТРОВА /Шумен/ – Ранносредновековно селище край с.Сини вир, Шуменско 151

П.ПЕТРОВА /Шумен/ – Разкопки на феодално имение в м."Струмба" край Шумен 152

К.КОЙЧЕВА /Габрово/ – Разкопки на м.Градище край Габрово 152

П.ДИМИТРОВ /София/, Б.НИКОЛОВ /Враца/ – Разкопки на крепостта "Градището" при с.Лиляче, Врачански окръг ....153.

Д.ДИМИТРОВА, ЦВ.ДРЕМСИЗОВА /София/ – Проучване на античната и средновековната крепост /Калето/ до гр.Мездра 154.

Б.НИКОЛОВ, ПЛ.ИВАНОВ /Враца/ – Средновековна отбранителна кула при гр.Враца ....154.

Ж.ВЪЖАРОВА /София/ – Разкопки в м."Манастирчето" при с.Горановци, Кюстендилски окръг ....155.

Ж.ВЪЖАРОВА /София/– Разкопки в м."Младеново тързе" – гр. Елин Пелин........................156.

ИР.ЩЕРЕВА /София/, П.БЪНОВ, М.РАДЕВА №/Сливен/, КР.ВАЧЕВА /София/ – Разкопки на ранновизантийската крепост в Сливен

СТ.ЛИСИЦОВ /София/ – Разкопки на късноантичната и средновековна крепост "Хисаря" край гр.Николаево, Старозагорски окръг ....157.

В.АНТОНОВА /Шумен/ – Разкопки на Шуменска крепост ...158.

С.СИМЕОНОВ /Севлиево/ – Средновековната крепост и Външния град /Хоталич/ край гр.Севлиево 158

ЕК.МАНОВА /София/, М.АСПАРУХОВ /Плевен/ – Средновековен Никопол ....159.

АЛ.КУЗЕВ /Варна/, АН.ХАРАЛАМБИЕВА /Провадия/ – Разкопки на крепостта "Овеч" над гр.Провадия, Варненски окръг 160.

Г.ДЖИНГОВ, А.БАЛКАНСКА, М.ЙОСИФОВА /София/ – Разкопки в Калиакра ....161.

В.ВЪЛОВ /Видин/ – Разкопки на замъка "Баба Вида" във Видин ....161.

В.НЕШЕВА /София/ , Б.ЦВЕТКОВ, Д.СЕРАФИМОВА /Благоевград/, Г.СТОЯНОВ /Мелник/, ЦВ.КОМИТОВА /Благоевград/, О.МИЛАНОВА /София/ – Разкопки в Мелник ....162.

В.ДИМОВА /София/, СТ.ЙОРДАНОВ, ИВ.ЖЕЙНОВ /Русе/ – Разкопки в Червен ....164.

Н.ГИЗДОВА /Пазарджик/ – Разкопки в Цепина ....165.

Й.АЛЕКСИЕВ /Велико Търново/, ИВ.БЪЧВАРОВ /Горна Оряховица/ - Разкопки на крепостта "Ряховец" при Горна Оряховица 166

Д.ДИМИТРОВА /София/ - Проучване на средновековната крепост в гр.Ямбол 167

ХР.БУЮКЛИЕВЮ, Д.НИКОЛОВ, Д.ЯНКОВ, КР.КАЛЧЕВ /Стара Загора/ - Разкопки на обект "Централен площад" - Стара Загора 167

Д.НИКОЛОВ, Д.ЯНКОВ /Стара Загора/, М.ВЕНДЕЛ, Б.БЬОТГЕР /ГДР/ - Разкопки на Карасура при с.Рупките, Старозагорски окръг 168

П.ГАТЕВ /София/, КР.СТЕФАНОВА /Казанлък/ - Проучвания на средновековния град Крън 168

ИВ.ДЖАМБОВ /Хисар/ - Разкопки на Аневско кале край град Сопот 169

Р.МОРЕВА /Пловдив/ - Проучвания на средновековния пласт в Пловдив 170

Д.ОВЧАРОВ /София/, Ц.ДРАЖЕВА /Бургас/ - Разкопки в Созопол

В.ВАСИЛЕВ /София/, П.ДИШЕВ /Ботеврад/ - Разкопки на Боженишки Урвич 172

ЦЪРКВИ И МАНАСТИРИ

Д.ИЛ.ДИМИТРОВ /Варна/ - Спасителни разкопки на раннохристиянска базилика при с.Добридол, Варненски окръг 175

Д.ДИМИТРОВА /София/ - Сондажно проучване на "Калояновата част" от Боянската църква 175

Н.ОВЧАРОВ /София/ - Разкопки на църквата в кв."Веселчани"- Кърджали 176

АЛ.КУЗЕВ /Варна/, К.ПОПКОНСТАНТИНОВ, П.ГЕОРГИЕВ /Шумен/ - Разкопки на старобългарския манастир при с.Равна, Провадийско 176

АТ.ПОПОВ /Велико Търново/ - Разкопки на обект "Великата лавра св.Четиридесет мъченици" във Велико Търново ...177

Я.НИКОЛОВА, М.РОБОВ /Велико Търново/ - Разкопки на Килифаревския манастир 178

В.ДИМОВА /София/ - Манастирски комплекс "Св.Иван Предтеча" в Созопол 179

В.ИЛИНКИНА /Кюстендил/ - Проучвания на обект манастирски комплекс "Св.Димитър" - гр.Бобошево, Кюстендилски окръг 18

К.КОЙЧЕВА /Габрово/ – Спасителни археологически разкопки на ул."Радецка " в Габрово ....180.

Н.ДАМЯНОВ /Смолян/ – Ранновизантийска базилика при с.Барутин, Смолянски окръг ....181.

НЕКРОПОЛИ

СТ.АНГЕЛОВА /София/ – Разузнаване със сондажи в землището на Козлодуй, Врачански окръг ....184.

Р.РАШЕВ /Шумен/, СТ.СТАНИЛОВ /София/, Г.АТАНАСОВ /Силистра/ – Старобългарски езически некропол и селище при н.Ножарево, Силистренски окръг ....184.

Л.ДОНЧЕВА-ПЕТКОВА, СТ.АНГЕЛОВА /София/, В.ЙОТОВ, В.ПАРУШЕВ /Толбухин/ – Ранносредновековен некропол край с.Топола, Толбухински окръг....................185.

ИВ.ВАСИЛЧИН /Варна/ – Разкопки на средновековен некропол при с.Черна, Толбухински окръг ....186.

Д.СТАНЧЕВ /Русе/ – Разкопки на ранносредновековен некропол № 2 до с.Батин, Русенски окръг ....187.

Д.ТОПТАНОВ /София/, Г.АБДУЛОВ /Панагюрище/ –Разкопки на некропол № 3 при средновековната крепост "Красен" край гр.Панагюрище 187

КР.КАПЕЛКОВА /София/ – Разкопки на средновековен некропол в района на Симеоновград, Хасковски окръг ....188.

К.МЕЛАМЕД /София/, Д.ХАДЖИЕВА /Кърджали/ – Средновековен некропол при с.Мишевско, Кърджалийски окръг ....188.

К.МЕЛАМЕД /София/, Д.ХАДЖИЕВА /Кърджали/ – Средновековен некропол при с.Седларе, Кърджалийски окръг ....188.

А.КОНАКЛИЕВ /Търговище/ – Проучвания на късносредновековен некропол в с.Черковна, Търговищки окръг ....189.

В.ВАСИЛЕВ, М.МИХАЙЛОВ, д-р СЛ.ЧОЛАКОВ, СТ.ГОШЕВ /София/ – Разкопки на нос Чиракман 189

ПОДВОДНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ

А.САЛКИН, ХР.АНГЕЛОВА /Каварна/, К.ПОРОЖАНОВ, А.ПЕТКОВ /София/ – Подводна археологическа експедиция "Гетика-85" 192

ИВ.КАРАЙОТОВ /Бургас/ – Подводни археологически проучвания в залива пред устието на Ропотамо 192

В.ВЕЛКОВ, В.НАЙДЕНОВА, Б.ДИМИТРОВ /София/ – Подводни проучвания край Ахтопол ....193.

ПРАИСТОРИЯ

Св.Сиракова /София/

ПРОУЧВАНИЯ НА ПАЛЕОЛИТНОТО НАХОДИЩЕ В РАЙОНА НА С.МУСЕЛИЕВО, ПЛЕВЕНСКИ ОКРЪГ

Археологическите проучвания в този район се проведоха през периода август-септември 1985 г. В тях взеха участие всички членове на групата за палеолитни изследвания от Секцията за праистория.

През последния сезон работата бе съсредоточена в Основния изкоп, където бяха проучени секторите W-Z с обща площ около 30 кв.м. на дълбочина до 370 см спрямо основния репер. След сваляне на льосовите седименти бе достигнато нивото на културния пласт, в който бяха разкрити около 180 кремъчни артефакта, сред които най-голям интерес представляват листовидните двустранно обработени оръдия. Несъмнено те попълват колекцията от предишните сезони и значително обогатяват възможностите за по-пълна интерпретация на технологията, типологията и датирането на находището.

Успоредно с работата в Основния изкоп, бе продължена и дейността в сондаж "Западен", където бе достигната дълбочина около 800 см спрямо основния репер. Тук все още разкриваме льосовите седименти и единствено на дълбочина около 760 см между северния и източния профили се разкрива част от варовиков блокаж.

За по-пълно изясняване на въпросите, свързани със стратиграфията на льосовите седименти от една страна и за установяване границите на находището от друга, започна разчистването на нов сондаж разположен на около 80 м източно от Основния изкоп и около 10 м северно от шосето Муселиево-Евлогиево, с размери 4х4 м. В новия сондаж бе достигната дълбочина около 3 м от повърхността и главно се извърши сваляне на горните льосови пластове, в които се разкриха спорадични находки от неолита.

Н.Сираков /София/

ПРОУЧВАНИЯ И РАЗКОПКИ НА ОБЕКТИ ОТ ПАЛЕОЛИТА В ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

Археологическите проучвания на палеолитни обекти в Ловешки окръг се проведоха през месеците юли-август 1985 г. Те обхванаха пещерите "Темната дупка", "Проходна" и прилежащите скални ниши в района на с.Карлуково. Изследванията се провеждат в пет сондажни изкопа, като тези в "Темната дупка" се разработват с оглед на съединяването им за проучване на по-долните и по-добре запазени пластове на широка площ.

В сондаж I бяха регистрирани няколко културни нива, които се отнасят към по-ранната фаза на късния палеолит - т.е. около 25 000 г.пр.н.е. В сондаж V според вертикалното групиране на находките могат да се обособят пет културни нива, които са свързани с граветските култури, които хронологически се отнасят към втората половина на Вюрма. Един от културните пластове е датиран - 13 620 ±200 г.

Характерни за граветиена са ядрата за пластини със затъпяване от граветски тип, ретуширани пластини, върхове тип Вашон, стъргалки от пластини с нисък ретуш, стъргалки с приръбест нисък ретуш.

Заедно с археологическите проучвания бяха извършени и палеоекологически изследвания на базата на богат палеонтологически материал, а така също и на подробни седиментологически данни. През този сезон се постави началото на комплексно геоморфологическо и геологическо проучване на района. В резултат на комплексните изследвания бяха установени първичните местонахождища на скални суровини и местата на праисторическата им експлоатация, които се групират главно в района на Искърската долина, между Роман и Червен бряг.

Както в културните пластове, така и в сондажите без археологически материал бяха открити богати костни останки от плейстоцена. Същевременно проведените стратиграфски проучвания също дадоха добри резултати. Бе установено, че в палеоекологическо отношение съществуват възможности за проследяване на промените още от ранния плейстоцен. В археологическо отношение бе установена последователност на културното развитие от края на средния палеолит /около 50-то хил.пр.н.е./ до последните фази в развитието на късния палеолит /20-то- 15-то хил.пр.н.е./.

Ив.Гацов /София/

ОБРАБОТКА НА КРЕМЪЧНИ КОЛЕКЦИИ ОТ РАННИЯ ХОЛОЦЕН - IX-VII хил.пр.н.е.

През 1985 г. приключи окончателната обработка на кремъчни колекции от района на "Побитите камъни", Варненско и от неолитното селище Усое, край гр.Дългопол.

Резултатите от обработката на варненските материали показват, че в края на плейстоцена и началото на холоцена - около IX-VII хил.пр.н.е. българското черноморско крайбрежие е крайна северна граница на разпростра-

нение на епитардиграветската традиция. През периода на
ранния холоцен долината на Долния Дунав е контактна зона
на групите, свързани с тази традиция. Основа за това твър-
дение са подобните структури на кремъчните ансамбли от
района и подобните технико-типологически характеристики
на артефактите. Засега археологическите данни свидетелст-
вуват, че северно от този район няма находища, които биха
могли да бъдат свързани с епитардиграветската традиция.

По отношение на кремъчните материали от Усое може да се отбележи, че на основата на технико-типологическия анализ на артефактите този ансамбъл се отнася към технокомплекса Винча, който обхваща значителна част от територията на Югославия - култура Винча, Румъния- култура Дудещи и България - култура Усое. При ансамблите от Дудещи и Усое основна роля при формирането на технологическата традиция имат местните балкански епитардиграветски групи.

Г.И.Георгиев /София/. Ст.Хилер /Австрия/, М.Кънчев, Т. Кънчева /Нова Загора/

БЪЛГАРО-АВСТРИЙСКИ РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА В КАРАНОВО, СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

Българо-австрийските разкопки на селищната могила в Караново се проведоха от 26 август до 19 септември 1985 г. Те се ръководеха от проф.Г.И.Георгиев - от българска страна и от проф.Ст.Хилер - от австрийска страна. В тях участвуваха М.Кънчев /зам.ръководител/, Т. Кънчева и Ив.Кънчев - сътрудници.

Разкопана беше площ от 300 кв.м. в югозападната периферия на селищната могила - продължение от 1984 година.

През отчетния период вниманието беше съсредоточено в проучването остатките от жилища в различни строителни ни ва на на културния пласт Караново III. Така в P18/III, ниво 210,75 м. се попадна на останки от жилище, което по начин на изграждане и план е аналогично на две жилища от североизточния сектор, проучени по-рано от Г. И.Георгиев . Това жилище, което беше разкрито частично, е имало правоъгълен план, може би близък до квадрат. То е разрушено от силен пожар, доказателство за което е дебелият пласт /до 0,75 м/ от силно изпечени от огъня стенни мазилки, някои дори остъклени. Жилището се отнася към II строително ниво на етапа Караново III /среден неолит/.

В него е имало зърнохранилища /питоси/, изградени
in SITY глина, в която е била примесена плява. В глината
пък, с която са били измазани стените на жилището за здра-
вина е прибавен дребен пясък. Върху добре трамбования под
на жилището, който на места е измазан с глина, се откри
голямо количество овъглени зърна от житни растения, които
са били съхранявани в споменатите питоси, Проби от зърна-
та, както и от овъглено дърво, ще бъдат изследвани с ме-
тода радиовъглерод /С-14/ за определяне на абсолютната
възраст на Караново III от Карановската хронологическа
колонка. Проби за археомагнитни изследвания бяха взети от
различни нива на една пещ, която се отнася към етапа Ка-
раново V-VI9.

Между развалините на жилището, което е претърсвано след пожара, се намериха цели и фрагментирани глинени съдове и някои битови предмети. Между фрагментите имаше и такива от плитки съдове с удебелен ръб на устието, с по четири цилиндрични крачета. По форма и орнаментация глинените съдове са типични за етапа Караново III.

Непосредствено върху това жилище е била подготвена основата на жилище от следващото, III строително ниво на Караново III. Тук най-интересният обект е ръчната мелничка, която беше детайлно проучена. Тя по своята форма и начин на изграждане по нищо не се отличава от мелничките, открити в ранннеолитните обекти. Същевременно тя е типичен пример за приемственост в строителното дело от ранния към средния неолит в Югоизточна България.

Част от жилище с домашен инвентар, главно глинени съдове/12 броя/, беше проучено в P18/II. То се отнася към II строително ниво на етапа Караново III, следователно е едновременно на жилището в P18/III.

В P19/III и Q 19/III бяха проучени останки от пещи, отнасящи се към етапа Караново II.

В сондажния изкоп /R18/II/R19/I, ниво 207,75 м/
се достигна до I строително ниво /Караново I/, което лежи
върху чернозем. Тук бяха открити единични фрагменти от фи-
на керамика, орнаментирана с бяла материя върху полирана
червена ангоба. Бели точки съпровождат мотивите на керами-
ката. Такава керамика, както е известно, се среща в ранно-
неолитните селища, в Пирдопско-Златишкото поле /Чавдар/,
в Северозападна България /Градешница/ и на други места. Тя
може да служи за по-точно синхронизиране на раннонеолитни-
те обекти, в които е застъпена, но при условие, че са на-
лице съответни стратиграфски данни. В същия квадрат се от-
кри дръжка от сърп, изработен от рог на елен.

В резултат на разкопките са постигнати резултати, които са важен принос в изучаването на неолитната култура, особено на средния й етап /Караново III/ в Югоизточна България.

Г.Ил.Георгиев, В.Николов /София/

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ КРЕМЕНИК КРАЙ САПАРЕВА БАНЯ

С разкопаните през 1985 г. около 300 кв.м. в западната половина на селището завърши проучването на най-горния му - къснонеолитен строителен хоризонт. Локализирани бяха силно разрушени останки от две жилища, едното от които изгоряло при пожар. Намерени бяха няколко каменни и кремъчни оръдия, а също и оръдия от кост и рог /например рогов чук/. Фрагментите от култови масички са от около 30 екземпляра. Намерени са части от антропоморфни и зооморфни статуетки. В най-голямо количество между находките са тежестите за стан - 43 /керамични и една каменна/. Сред керамичните съдове добре е представена групата на дебелостенните хранилища. Между фините керамични съдове се разграничават две технологични групи. Съдовете от първата група - с кафяво-черна добре загладена или излъскана повърхност са продължение на среднонеолитната традиция. Съдовете от втората група - с кафява до кафяво-червена загладена повъхност и малко по-дебели стени се появяват за първи път. И в двете групи се забелязва тенденция към увеличаване на примесите в тестото - особено на пясъка.

Ст.Чохаджиев, А.Бакъмска /Перник/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ С.ГЪЛЪБНИК, ПЕРНИШКИ ОКРЪГ

Разкопките на праисторическото селище край с. Гълъбник през 1985 г. се проведоха в централния и западния сондаж.

Първоначално се работи в западния сондаж на площ от 1300 кв.м. и се достигна дълбочина 2,40 м. Бяха разкрити няколко разрушени пещи и част от едно жилище със сравнително запазена пащ и част от инвентара. В яма, запълнена с горели мазилки беше намерена нефритена "кама" с

дължина 0,36 см. От двете й страни са направени улеи и цялата е много добре полирана. Това е уникален предмет, който засега няма аналогия у нас.

В сондажа беше приключено проучването на III строителен хоризонт на Гълъбник и беше започнато разкопаването на II, чието завършване ще продължи през следващите сезони.

В централния сондаж с багер беше направен изкоп за спускане на помпи и отводняване на терена, който се намира под съвременното ниво на реката. Чрез него беше установено, че дебелината на културния пласт на праисторическото селище е около 4,70 м. В пръстта, изхвърлена от багера, се намериха фрагменти от керамика, рисувана с бяла боя, тип Анзабегово I.

В северозападния ъгъл на централния сондаж на площ от 50 кв.м., започна разкопаването на пласта, който лежи под нивото на реката. Достигна се дълбочина 4,00 м. На 3,70 м. дълбочина беше разчистена редица дупки от дървени колове, следи от дървено дюшеме и основа на пещ. Извън това жилище беше открита основата на още една пещ. Бяха намерени няколко костени оръдия и парчета обработено дърво. Керамиката е предимно груба. Част от фината е украсена с бяла боя върху червена или кремава ангоба и не се различава от тази, от най-ранните пластове на Гълъбник, открита при предишните сезони.

Изчерпването на културния пласт и установяването на характера на най-ранното заселване ще бъде задача на бъдещото проучване.

Х.Тодорова, Яв.Бояджиев /София/

ПРОУЧВАНИЯ НА НЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ КРЕМЕНИКА КРАЙ С.ТОПОЛНИЦА, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продълж и проучването на неолитното селище при с.Тополница. Целта на тазгодишните разкопки беше да се допроучи структурата и характера на откритото през 1984 г. жилище № 2, както и установяване на неговото стратиграфско положение спрямо III хоризонт. Също така през този сезон бяха разчистени изцяло всички изследвани досега обекти и бе извършено цялостно тахиметрично заснимане на субструкцията на обекта.

В резултат от тазгодишното проучване се очерта формата на жилище № 2, което е ориентирано с дългата си страна север-юг, с отклонение на изток в северната си точка от 30 градуса. Жилището има леко трапецовидна форма,

като всички ъгли на стените са заоблени. Входът се намира на запад и е бил покрит с навес подпрян от две редици колове. Самото жилище има размери: дължина 7,20 м и широчина при северната стена 3,20 м, а при южната стена 3,90 м. То има три етапа на използуване. При нивелирането на терена е бил използуван един специфичен похват: излишните ями и неравности на терена са били запълнени с дребни речни камъни и отпадъците от предишния етап на заселване. Прави впечатление изключителната концентрация на съдове и други находки в проученото жилище, което навежда на мисълта, за централната сграда на комплекса, където е било събрано голямо количество керамика.

Откритията през 1985 г. имат изключително значение за по-нататъшното проучване на обекта.

А.Радунчева, В.Николов /София/

РАЗКОПКИ НА РАННОНЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ В М .ДЕЛНИЦИТЕ КРАЙ С.ЕЛЕШНИЦА, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха разкопани още 400 кв.м. от северната половина на раннонеолитното селище край с.Елешница и с това теренното проучване на този обект приключи. В разкопките участвува и Кирил Масларов- уредник на музейната сбирка в с.Елешница.

Дебелината на културния пласт на селището е около 0,80 м. В стерилната глина бяха проучени 12 боключни ями, запълнени с материали от ранния неолит или от втория период на старожелязната епоха. В културния пласт на селището бяха разграничени два строителни хоризонта. Горният /I/ хоризонт е силно разрушен. Регистрирани бяха отделни групи от речни камъни, които вероятно са останки от основи на пещи. В долния /II/ хоризонт също не беше установено цялостно съоръжение. В източната периферия на изкопа беше проучена само част от жилище - основата на северната стена е била укрепена с ред от едри речни камъни.

В двата хоризонта беше намерено голямо количество начупена керамика, между която и фрагменти от рисувани с бяла боя ангобирани съдове. Анализът на орнаменталните композиции позволява отнасянето на обекта към културата Караново I. Между находките голямо е количеството на каменни, кремъчни, рогови и костни оръдия. Намерени бяха няколко фрагмента от антропоморфни керамични статуетки, между които се откроява една запазена в голямата си част женска фигура с изразена стеатопигия. Интерес предизвиква

и правоъгълният керамичен печат с вдълбана украса.

В пет ями бяха установени фрагменти от керамични съдове, отнасящи се към края на старожелязната епоха - VIII-VII в.прн.е. Намерена е и една бронзова игла.

Под ръководството на Е.Сърбинска бяха направени два малки сондажа в културния пласт на селището. Чрез промиване на пръстта бяха събрани много овъглени семена и парчета дървесина.

П.Станев /Велико Търново/

ПРОУЧВАНИЯ НА НЕОЛИТНА СЕЛИЩНА МОГИЛА САМОВОДЕНЕ, ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ ОКРЪГ

Археологическите разкопки са продължение на започнатите през 1984 г. спасителни разкопки в сектори VI и VII в северната част на селищната могила върху площ от 1900 кв. м. Обект на нашите изследвания бяха II, III, IV и частично V строителен хоризонт. Докато в северозападната част на могилата II, III и IV хоризонт се отнасят към развития етап на средния неолит, аV хоризонт към началния етап на средния неолит, то в североизточната й част хоризонтите от развития етап постепенно намаляват и накрая изчезват за сметка на тия от началния етап на средния неолит, прехода от ранен към среден неолит и крайния етап на ранния неолит.

По време на проучванията на II строителен хоризонт се откриха следи от основите на две опожарени жилища и от подовите замазки на две пещи. Установи се наличието и на три ями които пресичат III и IV хоризонт, като две от тях частично прорязват V хоризонт. В III хоризонт се откриха частично запазени подови замазки на три пещи, а в IV строителен хоризонт основи на две опожарени жилища и на три пещи. Пети строителен хоризонт не е окончателно проучен. В него се достигнаха основите на едно опожарено жилище и подовите замазки на две пещи.

Откриха се също така големи количества оръдия на труда, изработени от камък, кремък, кост и рог, керамични фрагменти и глинени съдове, пластика и животински кости от ранния, прехода към средния и средния неолит. Някои от находките имат значителна научна стойност. Към ранния неолит се отнася откритият сърп от еленов рог със запазени в жлеба две кремъчни пластинки. Интерес предизвикват три антропоморфни фигурки, едната от които на мъж. Към развития етап на средния неолит се отнася дъното на една купа, което от външната страна е изпълнено с врязани знаци. Има близки паралели в средненеолитната култура Винча-Тордош. Поради това, че са врязани преди изпичането, знаците от Самоводене са по-близко до тия от Тордош, отколкото до знаците от Вин-

ча. Знаците от Самоводене заедно с тези от Тордош и от Вин ча могат да се смятат за най-ранните пиктограми в Европа.

В.Николов /София/

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ СЛАТИНА В СОФИЯ

При изкопни работи за трасе на трамвайна линия бе ше засегната северната периферия на голямото неолитно сели ще Слатина. След бързата намеса на Музея за история на гра София започнаха спасителни разкопки под ръководството на н с.Васил Николов от АИМ с участието на Йордан Златков. Разкопките се проведоха от 9 май до 15 ноември 1985 г.

Културният пласт на селището има дебелина до 2,50 м и се състои от 4 жилищни хоризонта. В сектор I /непосредствено на северозапад от околовръстната ж п линия/ строителните машини бяха унищожили горните три хоризонта. В най долния хоризонт, лежащ върху стерилна глина, бяха проучени останките на огромно за времето си жилище, унищожено от по жар.

Основата на жилището има правоъгълна форма и размери 12,40 м /север-юг/ х 9,50 м /изток-запад/- площ 117 кв.м. Ориентацията на стените, направени от плет и глина, приблизително съвпада с основните посоки на света, а вратата е била на южната стена. Вътрешното пространство е разделено на две части от междинна стена, успоредна на северната и намираща се на около 1,20 м от нея. Стените са запазени на височина до 0,70 м.

Подът е изграден върху гредоред, осигурен чрез три успоредни реда пилоти. Дебелината му е около 0,10 м. Покривът е бил четирискатен, носен в средата на постройката от три дебели дървени колони. Те са поемали и част от тежеста на тавана, направен от гредоред и глина, с дебелина около 0,10 м.

Пещта с размери на основата 2,25х2,15 м е до междинната стена, срещу вратата. От двете й страни се намират 14 зърнохранилища с височина поне 0,75 м. В тях беше намерено около 250 кг овъглено зърно. До пещта бяха установени две съоръжения. Първото е за смилане на зърно, а във второто е събирана пепел.

Между подпорните колони на къщата се намира цилиндрична яма с дълбочина около 0,65 м - вероятно е използвана като жертвена. Към средата на западната стена на къщата е прилепена глинена площадка с размери 1,30м х 2,08 м. Вероятно е използвана за месена на хляба и други домакински нужди. Непосредствено вляво от входа е разчистено правоъгълно огнище, издигащо се над пода. До средата на източната

стена бяха намерени многобройни пашкулообразни керамични тежести, бележещи мястото на вертикалния тъкачен стан. Следи от дървени лежанки са регистрирани от двете страни на входа, край източната и западната стена.

Малкото помещение на къщата е използувано като работилница за оръдия на труда - установени бяха и няколко хиляди кремъчни отломки, а също ретушьори от еленов рог.

Дебелината на пода на жилището в края на неговото съществуване е около 0,36 м - т.е. още 0,26 м над първоначалния. В този глинен пласт бяха преброени над 50 слоя, бележещи вероятно ежегодните замазвания.

В къщата бяха намерени много находки, между които цели керамични съдове, оръдия, изработени от рог, кост, кремък и камък, част от антропоморфна, а също и зооморфна статуетка, костено копче. Част от фините керамични съдове са украсени с бяла боя.

Проученото жилище се отнася към началото на ранния неолит.

В сектор II, където е запазен целият културен пласт на селището, започна проучването на най-горния строителен хоризонт, отнасящ се към средата на ранния неолит.

Л.Перничева /София/, И.Кулов /Благоевград/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ с.БЪЛГАРЧЕВО, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. беше проучен най-ранния жилищен хоризонт в северния изкоп на дълбочина 1,20 - 1,40 м. В източната му част се разкри основата на жилище с приблизителни разммери 8,5х5 м. Почти цялото жилище е покрито с добре изпечена подова замазка от глина. Пещта се намира до средата на дългата южна стена и има запазени части от свода до височина 0,26 м. Установиха се два етапа на живот с пристрояване на жилището, подобно на други постройки от този хоризонт.

В южната част на сектора се проучи отчасти субструкцията на най-ранния хоризонт. Разкриха се множество ями с различно предназначение: за добиване на глина; за зачистване на горелите останки от жилищата след пожара, при подготовка за нов строеж; за различни стопански функции. Установи се, че някои ями са имали първоначално стопанско предназначение, а впоследствие са използувани за отпадъци при заравняване на терена.

Керамичният материал носи белези характерни за края на ранния и началото на средния неолит. Среща се червена рисавана с тъмен, в рядки случаи с бял орнамент керамика от раннонеолитен тип. Хронологически този хоризонт може да се отнесе към прехода от ранния към средния неолит в Западна България.

Л.Перничева /София/, М.Гребска- Кулова /Благоевград/

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ С.ДАМЯНИЩА, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Праисторическото селище се намира северно от с.Дамяница. През 1985 г. бяха проведени археологически проучвания в рамките на три сондажа в северната му част. Размери на сондажите: сондаж 1 и сондаж 2 - по 20 кв.м.; сондаж 3 - 16 кв.м. Дебелината на културия пласт е от 1,00 м в северозападната част на селището /сондаж 3/ до 1 50 м в североизточната му част /сондаж 2/. В сондажи 1 и 2, на дълбочина 0,50-0,60 м. се разкриха останки от един опожарен жилищен хоризонт, под който има още 1-2 по-ранни нива, отразени предимно в сондаж 2.

В по-късния пласт на селището преобладава светлокафява или червенокафява керамика. Сивата керамика еномалобройна. В групата на фината керамика е разпространен рисуван орнамент в стила "Акропотамос", както и двуцветна рисунка с кафяво и червено върху кремава основа. Среща се и керамика с черен горен пояс. В по-ранния пласт се увеличава дела на сивочерната керамика. Намериха се значителен брой глинени идоли и други култови предмети.

Селището се датира към края на късния неолит. Застъпени са два етапа от този период. Най-близки паралели в керамичния материал и култовата пластика се намират в праисторическото селище край с.Тополница, Благоевградски окръг и в някои селища от Егейска Тракия.

Р.Катинчаров /София/, Р.Хахман, Я.Лихардус /Саарбрюкен/,
В.Николов /София/, Ил.Илиев /Ямбол/

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ПРИ С.ДРАМА, ЯМБОЛСКИ ОКРЪГ

Разкопките се проведоха през м.септември и октомври 1985 г. В тях участвуваха студенти от Саарбрюкенския университет.

Продължи проучването на ров с трапецовидно напречно сечение, ширина горе от 2 до 2,50 м и максимална дъл-

бочина 3,00 м. Той затваря кръг с диаметър около 40 м в западната половина на обекта. Ровът не е напълно проучен /не е разкопана още северната му част/, но беше установено, че входът в затвореното пространство /там съоръжението прекъсва на разстояние около 5 м/ е от изток. Изкопът пресича всички халколитни строителни хоризонти и пълнежът му е изключително с материали от ранната бронзова епоха, когато явно е и направен.

В западната половина на селището, в затвореното от окопа пространство, продължи проучването на пласта от култура Караново V- Марица. В най-високата централна част на обекта започна проучването на пласт от култура Караново VI. И в двата сектора бяха установени останки от негорели жилища със съоръжения в тях - пещи и зърнохранилища.

Х.Тодорова /София/, Т.Димов /Толбухин/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКИЯ НЕКРОПОЛ КРАЙ с.ДУРАНКУЛАК, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

През 1986 г. продължи проучването на праисторическия некропол край с.Дуранкулак. Проучени бяха преди всичко десетте погребения, констатирани през 1984 г., но останали непроучени. Те всички бяха разположени на дълбочина под 2 м под съвременното ниво, и на 0,50-0,70 см под днешното ниво на водите на Черно море и можаха да бъдат проучени само с помощта на водни помпи тип "Зьофел /ГДР/. П родължи проучването на най-ниско разположените части от некропола в южна и югозападна посока в квадрати 28, 29 и 30, до изчерпване на погребенията. В резултат, в тази част на некропола, се очертаха дълги редици от погребения, разположени по дължина крака-глава едно спрямо друго. Някои от гробовете бяха скачени, без скелетите да са съществено нарушени. Най-ранните погребения в тези редици са в началото на всяка редица на север, а най-късните.-в южния край на некропола. Прави впечатление добрата запазеност на скелетите под нивото на подпочвената вода, което говори за това, че при трансгресията си Черно море е заляло тези терени много скоро след извършването на погребенията.

В квадрати от 17 до 23 продължи проучването на неолитната и ранноенеолитната част от некропола. Тук гробовете са над нивото над подпочвената вода и значително по-близо до хумусния слой, в резултат от което скелетите са значително по-зле запазени. Общо през 1985 г. бяха проучени 115 погребения /освен номерата останали от 1984 г. още № 584-689/ от тях:

57енеолитни гробове - от тях:

6	кенотафа	
16	със скелет по гръб	- в 7 от тях накити
18	хокера	- в 6 от тях накити
8	детски	
8	разрушени	- в 2 от тях накити
1	тризна	
57	гроба	- 15 с накити

58 неолитни гробове - от тях:

38	със скелет по груб	-в 15 от тях накити
11	хокера	-в 4 от тях накити
9	разрушени	-в 3 от тях накити
	/в това число детски/	
58	гроба	22 с накити

Особен интерес представлява гроб 626 - женско хокерно погребение с голяма, многоредна огърлица от медни мениста и четири глинени идоли тип Хаманджия под черепа. Двата съда открити в гроба позволяват той да бъде отнесен към края на III фаза на културата Хаманджия- т.е. към ранния енеолит.

В гроб № 558 бе открита златна обица и златен "гвоздей", разположен в областта на ухото, в гроб 674 - златно манисто. Тризна № 671 даде възможност да бъдат разкрити интересни детайли от погребалния ритуал. В редица неолитни и ранноенеолитни гробове бяха открити черепи от животни - вероятно останки от погребалното угощение. Професор Г.Нобис /Бон-ФРГ/ ги определи както следва:

68 % - от диво магаре
27 % - от овца или коза
5 % - от други животни

Проучването на некропола ще продължи и през идните години.

Ст.Чохаджиев /Кюстендил/

РАЗКОПКИ НА ЕНЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ В М.ЧАРДАКО КРАЙ СЛАТИНО, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължиха археологическите разкопки на селището. Проучена бе площ от 1200 кв м на дълбочина до 0,60 м в северозападната част на селището.

Открити бяха 210 находки.

Проучени са I и II строителни хоризонти. Вероятно по-голямата част от проучения сектор попада върху перифе-

рията на селището, защото не открихме и в двата хоризонта сигурни останки от жилища, или основи на пещи. Хоризонтите бяха маркирани от безразборно разхвърлени камъни, които в редки случаи очертаваха прави редици.

Само в I хоризонт бе разчистено голямо струпване на камъни и фрагменти от горели мазилки. Под тях бяха разкрити части от голям керамичен зооморфен съд - запазена е главата /вероятно елен/ и два крака. На същото място открихме напълно запазен предмет с квадратна форма и 16 ямички подредени в 4 редици. Предметът е с врязана украса. Засега приемаме, че той е служил за някаква много разпространена игра, защото от началото на разкопките до тази година сме открили около 50 фрагмента от подобни предмети. На същото място бе открит и меден клин, подобен на ТД-2 и ТД-4 по Е.Н.Черних.

Открити са голям брой антропоморфни и зооморфни изображения, от които се открояват фигурка на жена с врязан кръст под гърдите и предна половина от тялото на земноводно животно.

Проучените два най-горни хоризонта от Слатино принадлежат към III степен на ранния енеолит в басейна на р.Струма и са синхронни с Винча-Плочник I.

А.Радунчева /София/, Б,Колева /Пловдив/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ ДО С.ДОЛНОСЛАВ, ПЛОВДИВСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължи проучването на късноенеолитния култов център. Беше установен плана на още една храмова постройка. Централната ѝ част беше заета от два олтара. Единият от тях напомня огромна култова лампа с размери 2 м /1,50 м. Височината на околния перваз достигаше до 0,90 м. На една от късите страни на това монументално съоръжение е стоял глинен фалус дълъг около 0,80 м. и с диаметър 0,35 м. Вторият олтар беше разположен в непосредствена близост до първия. Поради силната му разрушеност е невъзможно да се определи точно формата му. Върху вътрешна преградна стена, която минава североизточно от двата олтара бе открита фреска на човешко лице с приблизителни размери 0,40/0,44 м.

Особен интерес предизвиква едно помощение, оформено от тънки пръти или камъш и без покрив. В центъра му е била направена и добре измазана правоъгълна площадка. В центъра ѝ е бил поставен, по всяка вероятност, племенния тотемен стълб.

През 1985 г. бяха открити и плановете на още четири жилищни постройки. При две от тях стопанската част е била с 0,20 м - 0,30 м по-ниска от жилищната и е била отделена от нея с лека преградна стена. Отвън стените, както на храмовите, така и на жилищните постройки са били оформени от интересни архитектурни детайли.

И през този работен сезон бяха открити 1800 предмета и цели и подлежащи на реставрация глинени съда . Прави впечатление, че най-голямо е количеството на предметите с култово предназначение. От особено значение са двата рогови скиптъра и трите цели аскоса. Общо за последните два работнисезона броят на медните находки надхвърля 60.

От голямо значение за изясняване на някои проблеми на религиозните вярвания на енеолитния човек е и находката от 16 фаланги от пръсти на човешка ръка. Всички са били старателно обработени, като само някои от тях са били пробити с хоризонтални дупчици.

М.Ангелова /Търговище/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "РЕЗЕРВАТА" МЕЖДУ СЕЛАТА ЕЛЕНОВО И ДРИНОВО, ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

Строителството на язовирна стена в резервата между селата Еленово и Дриново наложи провеждането на спасителни разкопки в "Дядовата Дончова воденица". Тя се намира на 5,5 км източно от с.Дриново. Местността представлява скат разположен между две дерета, в които текат малки ручеи. На север граничи с гората на резервата, а на изток, юг и запад с обработваеми блокове на АПК.

Премахната е орницата на площ от 3 дка. Съвременната денивелация на терена е около 4 м. Проучването се ограничава върху площ от 1250 кв м, поради открития некропол и наличието на две селища от неолитната епоха, едно селище от халколитната епоха и едно селище от бронзовата епоха, чиито слоеве са силно размесени.

От селището на първите обитатели е открита една землянка с неправилна овална форма с размери - 6,40х5,40 м и принадлежащата ѝ пещ с размери 0,70 х м. Откритите в нея керамични фрагменти и находки намират паралели в култура Караново II.

В югозападната част на сондажа е открита част от опожарено наземно жилище. Запазените му размери са 4,40х3,80 м. Градено е от забити в земята дървени колове,

около които е изплетен плет измазан с глина, обилно примесена с плява. В жилището е открита силно разрушена пещ, хромелни камъни и глинени съдове. Керамиката и находките от жилището намират паралели в култура Караново III.

В източната, най-ниска част на сондажа са разчистени основите на три жилища от бронзовата епоха. От тях са запазени частично основите, които по всяка вероятност представляват каменен градеж със спойка на кал. Жилищата имат правоъгълна форма. Размерите им са: 15х20, 15х15 и 15х19 м. Широчината на зида е 2-3 м. Източните зидове са дъговидно извити като образуват в тази част на жилищата апсида. Откритите в жилищата материали намират най-близки паралели в култура Кослоджени-Саботиновка.

В границите на проучваната площ са разкрити 36 гроба. Погребенията са извършвани в дървени сандъци, които са поставяни в земята на дълбочина от 0,20 до 1,20 см. Погребалният ритуал е християнски. Мъртвите са полагани на гръб с ръце кръстосани на гърдите, корема или таза. Ориентирани са изток-запад с глава на запад. Някои от погребаните са частично оградени с камъни. Погребалният инвентар се свежда до бронзови сферични копчета, някои от които са посребрени, бронзови обици и сърмена тъкан. Материалите от некропола намират паралели в средновековните некрополи от XII-XIV в.

Ив.С.Иванов /Варна/

РАЗКОПКИ НА ВАРНЕНСКИЯ ХАЛКОЛИТЕН НЕКРОПОЛ

Археологическите проучвания на Варненския некропол през 1985 г. имаха за главна задача да се установи източната граница на некропола. Разкопани бяха 450 кв м площ, на която се откриха нови 13 гроба. Така общото им число достигна 265. В източна посока погребения се откриваха близо до края на някогашната тераса и така се достигна границата на некропола в тази посока.

Проучените 13 гроба според положението и наличието на скелет се разпределят както следва: шест в изпънато положение, един хокер наляво, един хокер надясно, един символичен от III вид /кенотаф/ и четири разрушени, при които не може да се установи положението и ориентацията на скелета. Преобладаващото положение на скелетите в изпънато положение съответствува на наблюденията от предишните години. И през този сезон в проучената част на некропола ориентацията е североизток /глава/- югозапад, но в два случая на съседно разположени гробове скелетите са ориен-

тирани север-юг. По отношение на погребалния ритуал нови разновидности не са установени, с изключение неестествено положение на два скелета при които таза е известен силно на запад. Антропологичните наблюдения на терена не установиха анатомични изменения.

Находките от Варненския некропол, изразени чрез гробния инвентар, са аналогични с тези от предните години. Открити са предмети от злато, мед, кремък, камък, минерал, спондилус и глина /керамика/. Намерените четири златни предмета са познати като форма и изработка. Същото се отнася и за двете медни брадви- чукове и клинове. От осемте каменни сечива само едно е брадва - чук, намерена при скелет в изпънато положение, а останалите са тесли, инвентар при всички видове положения на скелета. Традиционно е намирането на украшения от спондилус - 14 гривни и 10 мъниста, разкрити в пет гроба и една случайна /вън от гробна яма/ находка. Най-многобройни са глинените съдове - общо 19, но значително по-голямата част от тях не подлежат на консервация или рестврация, поради почти пълното им разрушаване от слабото изпичане.

Предстои продължаване на проучването в северна и северозападна посока.

В.Гергов /Плевен/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ В М.РЕДУТИТЕ ПРИ С.ТЕЛИШ, ПЛЕВЕНСКИ ОКРЪГ

Разкопките имаха за цел проучване централния сектор и южната периферия на селището. Разкрити бяха изцяло две жилища от I хоризонт и едно от II, което спомогна за цялостно изясняване на техния план. Открити са над 300 находки.

Със значителна научна стойност са разкритите три жилища, разположени на 30 м от обекта. Жилищата се отнасят към III хоризонт - култура Телиш. Те са разположени в непосредствена близост до селището. Изградени са върху стерилен терен. Дебелината на културния пласт е от 0,10 до 0,20 м. Жилищата са горели и покрити със слой хумус с дебел-ина 0,20 м. Те представляват затворен комплекс и допринасят за изясняване редица въпроси, свързани с домостроителството, бита и културата на населението, носител на култура Телиш.

Разкопките дават възможност за следните изводи, относно големината на отделните селища в обекта:

1. Най-малко площ заема II строителен хоризонт - финала на халколита в етнокултурния комплекс Криводол-Салкуца-Бубани.

2. Второ по големина селище е това от I строителен хоризонт - "класическа" фаза от култура Криводол-Салкуца-Бубани.

3. Най-голямо по площ е селището от III строителен хоризонт - култура Телиш.

Проучването на находките от III хоризонт ще спомогне за изясняване редица проблеми, свързани с края на халколита и началото на бронзовата епоха.

ТРАКИЙСКА АРХЕОЛОГИЯ

СЕЛИЩА И КРЕПОСТИ

В.Илчева /Велико Търново/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКО СЕЛИЩЕ ПРИ С.ХОТНИЦА-ВОДОПАДА,ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължиха разкопките на праисторическото селище в местността Водопада край с.Хотница, разположено на 2,5 км западно от селото, на десния бряг на река Бохот. Разкопките бяха извършени в продължение на 2,5 месеца средно с 14 работника върху площ от 525 кв.м.

Разкопани бяха I и II строителен хоризонт в квадратите, започнати през 1984 година - $II_{23,24,25}$, $III_{21,22,23,24,25}$, $IV_{4, 5, 10}$ и V 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Разкрити бяха 4 вградени в стерилната почва питоси - два в кв.III_{21} и V_1, отнасящи се към I хоризонт и два в кв.V_2 и V_3, принадлежащи на II хоризонт. Четирите питоса са изградени по един и същи начин - в стерилната почва е издълбана яма с кръгла форма, чиито стени са измазани с дебел слой глина /до 3 см/. Най-добре запазен е питосът в кв.V_3. Има правилна кръгла форма с диаметър при върха и при дъното 0,45 м. Вкопан е на дълбочина 0,68 м в стерилната почва. Обмазката му е много добре запазена. На дъното на питоса беше намерена компактна маса от въглен от дебела греда. Взети бяха проби за C_{14}.

Намерени бяха оръдия на труда от камък, кремък, кост и рог, както и голямо количество фрагменти от глинени съдове.

Материалите от селището в м.Водопада край с.Хотница намират най-близки паралели с материалите от култура $Чернавода_I$ и съдържат някои елементи на култура $Чернавода_{III}$, характерни за Северна Добруджа. Селището се отнася към преходния период от енеолита към бронзовата епоха у нас.

И.Панайотов /София/

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ В ЗЕМЛИЩЕТО НА ГР.КОЗЛОДУЙ, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

В изпълнение на учебния и научно-изследователски план на Катедрата по археология при СУ "Кл.Охридски" е извършено едноседмично проучване в землището на гр.Козлодуй. Изборът на обектите е продиктуван от значимостта на предоставения на Катедрата археологически материал, събиран продължително при строителни работи от местния историк Николай Пачев. Проучването е част от програмата

на Катедрата по археология за изготвяне археологическа карта на Козлодуйския район.

Събраният подемен материал и сондажите установяват наличието на 5 селища от ранната бронзова епоха - култура Магура-Коцофени. Намират се в местностите, познати под името "Килера /Митреви лозя/", "Чуката", "Салтиров водопой", "Калифера" и "Ухото". В селищата в местностите "Килера" и "Чуката" бе намерена и фрагментирана покъсна керамика.

Късната бронзова епоха е представена с две селища в местността "Килера" и в самия гр. Козлодуй. В последното е намерен идол, който се отнася към култура Балей-Орсоя. В местността "Магура пятра" се предполага некропол от късната бронзова епоха.

Регистрирани са 4 сели ща от желязната епоха. Намират се в местностите: "Килера", "Ухото", "Врачанска фуния" и "Златната".

А.Йоцова /Видин/

СЕЛИЩЕ ОТ РАННАТА БРОНЗОВА ЕПОХА ДО С.ГРАДЕЦ, ВИДИНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. започна проучването на IV строителен хоризонт, който лежи върху пясъчен слой. Пластът е с дебелина 0,50 м и на много места има следи от опожаряване - силно горели и напукани подове на жилища, късове горяла стенна мазилка със следи от колове, въглени.

Проучени бяха и 5 ями, които имат почти конусовидна форма и са запълнени с пепел, въглени, горяла мазилка и фрагменти от глинени съдове.

Проученият културен пласт съдържа доста оръдия на труда от камък /чукалки, чукове с дупки, теслички/ и от кремък /ножове, пластинки/.

Глинените съдове - паници, чаши със заоблено тяло и висока лентеста дръжка и дълбоки съдове, снабдени с 2 или 4 плоски дръжчици върху тялото, в преобладаващата си част са без украса. Украсата, доколкото се среща върху съдовете, повтаря тази от предишните хоризонти - геометрични мотиви, получени чрез врязване, вдълбаване, прилепване, щамповане и други.

Интерес представлява един глинен аскос без украса, който е идентичен с един аскос от селището Басараби /Румъния/ - култура Коцофени.

Ив.Панайотов /София/, Ив.Бъчваров /Силистра/

ЕКСПЕДИЦИЯ "МАЛЪК ПРЕСЛАВЕЦ - 1985", СИЛИСТРЕНСКИ ОКРЪГ

През м.август 1985 г. бяха извършени теренни разузнавания по крайбрежието на р.Дунав и сондажни разкопки в землището на с.Малък Преславец, Силистренски окръг. В екипа участвуваха студенти от Катедра археология при СУ "Кл.Охридски". Бяха регистрирани и определени хронологически и културно следните обекти:

1. Обект "Помпена станция" - раннонеолитно многослойно селище. Намира се в североизточната част на езерата до дунавския бряг. Откритите оръдия на труда, керамични фрагменти и други материали могат да бъдат отнесени към хронолигическия хоризонт на българския рисуван ранен неолит Караново - Чавдар - Кремиковци - Кременик - Градешница - Малък Преславец. В културно отношение преобладаващи са връзките на запад с Градешница, а в съседните западни и северни територии извън България със Старчево-Криш.

2. Обект "S" /Малкото Градище"/. При предишни разкопки на С.Георгиева в този обект са открити материали от неолитната епоха - култура Хамананджия, погребения от ранната бронзова епоха, керамика от желязната и античната епохи. В контролния сондаж от 1985 г. бяха намерени материали от късноантичната, късната желязна и ранната желязна епохи. Културните напластявания в сондажа не са проучени до стерилен пласт.

3. Обект "Пионерски лагер". Намира се на около 400 м южно от обект "Помпена станция" до терасата на средното езеро. Бяха открити горели мазилки от стени на жилище. Керамичните фрагменти от обекта се отнасят към късната бронзова епоха.

Р.Катинчаров, В.Мацанова /България/, Н.Я.Мерперт,
В.С.Титов, Л.Авилова /СССР/

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ПРИ С.ЮНАЦИТЕ, ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължи проучването на XV и XVI строителен хоризонт и укрепителната система в северния сектор на могилата, принадлежащи на културния пласт от бронзовата епоха. Разчистен бе окончателно до ниво XV строителен хоризонт, чието проучване започна през 1984 г. Разграничава се на дълбочина 4,30 - 4,75 м. Доуточнени бяха плановете на жилища № 34 и 36. Започна разкриването на XVI

строителен хоризонт. Той е ясно фиксиран от останките на няколко жилища на дълбочина 4,75 - 5,10 м. С положителност бяха уточнени плановете на жилищата № 35 и 38, които лежат непосредствено под жилища 34 и 36. Те следват ориентацията и формата на плана им, но са с по-големи размери. Жилищата и в двата хоризонта са наземни, изградени с дървена конструкция. Общата им площ варира от 90 до 130 кв.м. Във всички са установени частични и цялостни преустройства на основите на отделни съоръжения /пещи, площадки, зърнохранилища, подове и др./, което говори за значителна дълготрайност на постройките.

Особено внимание през отчетния археологически сезон бе отделено на проучването на укрепителната система от ров и палисада, открита през 1982 г. в североизточната част на селищната могила. Ровът, който има дължина в разкритата си част 21 м и направление югозапад-североизток, бе разчистен на дълбочина от 6,20 до 7,35 м от основния репер. Констатирано бе, че той има дълбочина спрямо основата на палисадата и нивото на XIII строителен 2,80 - 3,00 м.През времето на съществуването си е претърпял няколко реконструкции.

Субструкцията на палисадата бе изследвана в дълбочина от 3,77 м до 4,58 м от основния репер. Оказа се, че насипът й е незначителен 0,70 м. Фиксираните няколко контролни напречни разрези на насипа на палисадата и един надлъжен с направление югозапад-североизток на най-южната редица от дупките на дървените колове дават възможност да бъде определена връзката от една страна между рова и палисадата, а от друга между укрепителна система и строителните хоризонти. Установено бе, че началният етап на изграждането на палисадата е свързан с XV строителен хоризонт и първото преустройство на рова. Отбранителната система като цяло е престанала да действува след времето на XIII строителен хоризонт. Първоначалното изграждане на съоръжението на рова е свързано вероятно с най-долните хоризонти от бронзовата епоха /XVII и XVIII/. През тази година предстои тяхното разкопаване.

При проучването на двата хоризонта и фортификационната система се намериха доста оръдия на труда, изработени от кремък, камък, кост и рог на елен. Най-многобройни са кремъчните, следвани от костените и каменните оръдия на труда. Преобладават работните екземпляри. Керамиката в голямото си количество е фрагментирана. Сравнително малко са възстановените съдове. Тя е представена

от купи, паници, чаши, гърнета, урновидни съдове и други. Доминират купите и паниците с прав ръб на устието. Намалява значително броя на паниците с удебелен и косо отрязан навътре ръб на устието, с и без украса. Сред съдовете с особена форма продължават да се срещат най-много аскосите. По-голяма част от керамичните съдове са снабдени с широки или тесни плоски, вертикални, дъговидни дръжки. Застъпени са и езичестите дръжки. Напълно изчезват тунелестите и псевдотунелестите. Керамиката е украсена с релефен, врязан, набоден орнамент, отпечатъци от различни щампи и резки. Все по-често се срещат съдове, украсени с един, по-рядко с два реда дупчици под ръбана устието, важен елемент на керамиката от долните хоризонти на Езеро, Сливенски окръг. Нов вид орнаментация, хар актерен за проучените хоризонти е канелюрата. Тя е плитка и с малки изключения дълбока. Нанесена е хоризонтално, вертикално и косо върху съда. Украсява много фино изработени тънкостенни глинени съдове с полирана сиво-черна и черна повърхност. Този вид украса не се среща в долните хоризонти на Езеро и другите селища от ранната бронзова епоха у нас. Култовите предмети и накити са представени от висулки, изработени от зъби на хищници, амулети от камък, мъниста от раковина и др. Съществен принос за погребалния обичай през тази епоха са разчистените две погребения на деца до едногодишна възраст/ №17 и 18/, поставени в урни и положени под пода на жилищата.

Находките, открити в двата проучени хоризонта и укрепителната система, намират преки паралели с материалите от долните хоризонти на Езеро и синхронните им култури в Егейския свят и Долното Подунавие.

Резултатите от археологическото проучване на селищната могила през 1985 г. имат важен принос за проучването на материалната и духовна култура на обитателите на Древна Тракия през периода на ранния бронз.

Ат.Пейков /Пловдив/

РАЗКОПКИ НА НЕБЕТ ТЕПЕ

С извършените през 1985 г. археологически разкопки беше изчерпан, в основни линии, културният пласт от бронзовата епоха върху челната тераса на северното разклонение от Трихълмието в гр.Пловдив. С тези разкопки, фактически, завърши първият етап от заплануваните проучвания в древнотрайското селище, образувано почти в началото на

старата желязна епоха. В края на II-то хил.пр.н.е. то обхващало вече цялото Трихълмие, оградено с яки каменни стени, а неговият култов и административен център се обособили върху северното разклонение.

От досегашните разкопки можа да се установи, че селището отпреди края на ранната бронзова епоха трябва да се търси на юг в пространството между челната тераса на хълма и къщите от Възраждането. В самия край на ранната бронзова епоха това селище започва да се развива и върху челната тераса на хълма, от което време има запазени два строителни хоризонта. От тогава датират и първите укрепителни съоръжения на селището. Повечето от жилищата имат по една, дъговидно извита, къса стена.

От оръдията за производство най-типични са различните варианти каменни брадви-чукове, а от оръжията- върховете за копия от куха кост. Голямо е разнообразието на глинените изделия, от които правят впечатление аскосите с богата орнаментация, запълнена с бяла материя, тънкостенните лъскавочерни чинии, украсени, както отвън така и от вътрешната страна, биконичните чаши с една или две вертикални дръжки и хлътнало дъно, а също така и масивните крушовидни съдове.

Именно към това време се отнасят откритите в едно разрушено жилище кръгли домонетни единици, едната от които по недвусмислен начин показва, че селището върху Трихълмието в Пловдив още през 9-то столетие на II-то хил. пр.н.е. има търговски връзки с раннробовладелческото княжество Каниш в Мала Азия. Затова ни изглежда логично и намирането на глинени престижни брадви-чукове с дупка, наподобяващи антропоморфно изображение.

Откритите в следващите пет строителни хоризонта находки и съоръжения носят белезите на средната степен от развитието на бронзовата култура в Тракия. В тях повечето от жилищата имат трапецовидна форма и близки аналогии от края на ранната бронзова епоха в северозападна Мала Азия. При едно двуделно жилище пещта беше изведена извън помещението под специален навес с етнографски паралели от по-късни епохи. Сега именно се появява тухлата като строителен материал. Все още продължават да се произвеждат каменните брадви-чукове. Силно са застъпени оръжията и по-специално каменните боздугани, правени в селището. Често срещани са костените, кремъчните и бронзовите върхове на копия.

Като изключим една група съдове, които, по всяка вероятност са внесени отвън, останалата местна керамика има забележимо разнообразие: това най-много важи за различните типове чаши, кани със заоблени дъна, прав ръб на устието или скосено гърло и различните по форма съдове с кухо или плътно столче; амфоровидни съдове с две срещуположни плоски дръжки, спускащи се надолу като свлечени рамене; урноподобни съдове с един хоризонтален ред дупки под ръба на устието; купи с ребра или с най-разнообразни и поставени на различни места тунелести и псевдотунелести дръжки; дълбоки купи с косо поставени или странични дръжки, понякога наподобяващи онтропо- или зооморфни изображения и т.н.

В последния строителен хоризонт от бронзовата епоха се откриха находки и съоръжение с пълни аналогии от трети слой в разположена наблизо селищна могила Разкопаница.

Най-горните три или четири строителни хоризонта на това селище се отнасят към старата желязна епоха. Първият от тях покрива плътно и лежи непосредствено над последния строителен хоризонт от бронзовата епоха. И в такъв смисъл за прекъсване или за т.н. хиатос в развитието на селището въобще не може да се говори.

Първите два строителни хоризонта бяха засечени по разрушени подове на жилища, части от улични платна, покрити с подредени камъни и по една кръгли глинени съоръжения със скосена периферия, върху които имаше следи от огън, и които ние условно нарекохме "култови огнища". Върху пода на едно опожарено жилище от II-ри хоризонт се откриха и първите железни предмети на този обект. На изток от това жилище се хвана цялата основа с част от стените на пещ, а в близост с нея и една глинена пота с дръжка.

И в двата строителни хоризонта преобладават лъскавочерните кантаровидни съдове с букели по най-издутата им част, перпендикулярни успоредни канелюри, а нерядко и снопове от по три отвесни врязани линии. Има глинени изображения на птици и кръстовидни човешки фигурки.

В западната част на обекта, между така нар. "диагонална стена" и западния сектор на северната крепостна стена, върху цялото пространство, проучвано чрез разкопки, над II-ри строителен хоризонт от ранната степен на старата желязна епоха се разкри 10-сантиметров слой от натрошени сиенити. Този слой е образуван от остатъците при обработката на камъните при строежа на крепостните стени.

Точно на този етап започва обособяването на култовия център и на една масивна сграда, която се разкри на изток от него. Между тази сграда и култовия център има каменен зид със засводена порта. Върху един камък от този свод релефно е представен кръстен знак, близък до кръстовете от вътрешната страна на "похлупаците" от Вълчитрънското златно съкровище.

Култовият център е ограден с каменни стени. Обредът се извършвал в специална постройка с каменна основа, около глинено съоръжение с форма на пресечена пирамида. Отвън постройката е снабдена с две стълбища - едното е ориентирано на югоизток и отвежда към портата, свързваща култовия център с външния град, разположен по останалата част на Трихълмието, а другата отвежда до изсечени в скалата стъпала, водещи към подножието на хълма, където по това време е достигало коритото на р.Хебър.

Според откритите находки в последните един или два строителни хоризонта, към края на 8 в пр.н.е. обикновеното население на селището вече си строи жилища върху развалините на култовия център и върху разрушените стени на масивната сграда.

Р.Катинчаров. Д.Гергова /София/, М.Кънчев, Т.Кънчева /Нова Загора/, Кр.Лещаков, М.Генов /София/

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ПРИ С.ДЯДОВО, СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

В рамките на българо-холандско-японския проект "Етногенезис на траките" продължиха разкопките на селищната могила. Цялата ѝ площ е прорязана от дълбоки средновековни ями, поради което получената информация е непълна. През м.април бе извършено почистване на достигнатите строителни хоризонти и бяха изяснени отделни съоръжения. Редовните разкопки се проведоха през м.юли-август. На площ от 200 кв.м работи японският екип, в североизточната част на могилата.

Непроучени участъци на културните пластове от ранножелязната и къснобронзовата епоха останаха в западната периферия на могилата, където има силна денивелация на хоризонтите от бронзовата епоха. На изследваната площ бе достигнат IV строителен хоризонт. Пръстта в пласта от бронзовата епоха е сивопепелива, примесена с късчета мазилка, керамични фрагменти и животински кости. На места се откриха отделни керамични струпвания от ранно-желязната и къснобронзовата епоха на нивото на III строителен хоризонт, както и една яма от ранножелязната епоха в източния сектор

Непроучени участъци на културните пластове от ранножелязната и къснобронзовата епоха останаха в западната периферия на могилата, където има силна денивелация на хоризонтите от бронзовата епоха. На изследваната площ бе достигнат IV строителен хоризонт. Пръстта в пласта от бронзовата епоха е сивопепелива, примесена с късмета мазилка, керамични фрагменти и животински кости. На места се откриха отделни керамични струпвания от ранножелязната и къснобронзовата епоха на нивото на III строителен хоризонт, както и една яма от ранножелязната епоха в източния сектор на могилата.

Първи хоризонт е почти изцяло разрушен. Към II хоризонт принадлежат няколко основи на пещи и огнища с дебела глинена замазка и кръгъл план. Повече запазени съоръжения има в III хоризонт. Откриват се части от трамбовани подове, пещи от два типа- без и със подложка от керамични фрагменти. На този хоризонт принадлежи група от три питоси в югоизточната част на могилата, правоъгълно глинено съоръжение с перваз, части от две жилища с по един запазен цял съд в западната половина на могилата, огнище прерязано от малка яма с глинен съд в нея, принадлежаща вече на IV хоризонт. В западната част на могилата бе открита и урна с детски кости.

Четвърти хоризонт се отличава от по-късните по основите на огнища с правоъгълен план, оградени от камъни и дупки, открити в една редица в североизточната част на могилата и свързани с по-добре запазили се части от жилища, при едно от които личат следи от гредоред. В същата част от японският екип бе проучена голяма част от апсидно жилище с вход от североизток, много питоси с овъглено жито и много глинени съдове. В югоизточната част се откриха питоси, горяла стенна мазилка и съд с неизвестна досега форма- конусовидно тяло върху широко плоско столче.

Вероятно с III и IV хоризонт трябва да се свърже каменната оградна стена, която разделя на две неравни части източния сектор на могилата и завършва под ъгъл при централния профил.

В северозападния сектор, непосредствено до централния профил бе разкрит голям участък от аписдно жилище, принадлежащо на V хоризонт. То е ориентирано североизток-югозапад. От северозапад личи тясна уличка. В него бяха открити огнище, много питоси с овъглено жито, фрагментирани и цели съдове.

Проучването на могилата и някои други обекти през следващите години ще създаде по-обективна археологически изворова база за решаването на проблема за етногенезиса на тракийските племена.

М.Кънчев, Т.Кънчева /Нова Загора/

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ОТ БРОНЗОВАТА ЕПОХА В НОВА ЗАГОРА

През 1985 г. продължиха археологическите разкопки на селищната могила от бронзовата епоха в Нова Загора. Работи се в западната половина на могилата, където беше окончателно проучен осми строителен хоризонт. На нивото на този хоризонт бяха разкрити отделни жилищни съоръжения: полуразрушена основа на пещ, три основи на вкопани питоси и много късове от горяла стенна мазилка с различна големина. Някои от тях са с отпечатъци от дървени колове и пръти. Беше намерено малко количество глинени съдове- фрагменти, които се отнасят към края на ранния период на бронзовата епоха. Бяха намерени отделни оръдия на труда от камък, кремък и кост.

Намерените материали имат точни аналогии с VI-IX хоризонти на Езеро, с.Михалич Хасковско, Драма Ямболско и др. Под нивото на хоризонта от ранната бронзова епоха се разкриха материали, които се отнасят към строително ниво от периода Караново IV.

Резултатите от проучванията на селищната могила от бронзовата епоха в Нова Загора от 1985 г. имат значение за изясняване на периодизацията и хронологията на бронзовата епоха у нас. С проучването на централния стратиграфски профил на могилата, разкопките ще бъдат завършени окончателно през 1986 г.

М.Кънчев, Т.Кънчева /Нова Загора/

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ ОТ БРОНЗОВАТА ЕПОХА- "ОВЧАРИЦА-II"

През 1985 г. продължиха спасителните разкопки на праисторическото селище от късния период на ранната бронзова епоха "Михалич"- "Овчарица-II". Бяха проучени окончателно жилищата №№ 1,2,3,4, разкрити през 1984 г. Започна проучване на жилища №№ 5 и 6. В района на селището се разкриха силно разрушени погребения, които според гробния инвентар от глинени съдове можем да отнесем към късния

период на бронзовата епоха. В периферията на селището беше разкрит отчасти отбранителният вал на селището, заедно със земления окоп, с ширина до 3 м.

Жилищата, които повтарят формата на тези, разкрити през 1984 г., имат бутилковидна форма, свързани по две в тясната си част. Разграничават се три строителни периода. Били са полувкопани, изградени от забити в земята дървени колове, преплетени с пръти и измазани с глина. Разкриха се редиците от дупки на колове по периферията на жилищата. Жилищата са лошо запазени, намериха се главно полуразрушени основи на пещи и многобройни късове горяла стенна мазилка. В селището се намери голямо количество фрагменти от глинени съдове и отделни цели съдове, които се отнасят към период "Михалич" на ранната бронзова епоха-Езеро VI-IX хоризонт. Особено интересни са фрагментите с украса от шнур в различни комбинации. Намериха се оръдия на труда от камък, кремък, кост и рог на елен. Преобладават тези от камък, сред които се срещат брадви с големи размери.

Намерените материали имат точни аналогии с тези от: Михалич, Хасковско, Езеро-VI-IX стр. хоризонт; Нова Загора-VIII стр. хоризонт; Драма, Ямболско и др.

Разкопките имат значение за изучаване на късния период на ранната бронзова епоха у нас и особено са важни за изясняване начина на строеж на жилищата.

Й.Златков /София/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "ИЗКОП ЗА СТРОЕЖ НА ЧИТАЛИЩЕ "ВЪЗРАЖДАНЕ" КВ."ПОДУЕНЕ""

При изкопите на новата сграда на читалище "Възраждане в кв."Подуене", строителите попадат на археологически материали, Музеят за история на София бе уведомен твърде късно, след изкопаването на по-голямата част от изкопа, с изключение на два малки участъка от западната му страна. Спасителното археологическо проучване бе извършено от 4 април до 8 май, под научното ръководство на Александър Бонев от АИМ и ръководител Йордан Златков - уредник в Археологическия отдел на Музея за история на София.

Средствата бяха осигурени от Дирекция "Културно-историческо наследство". Бяха направени 8 сондажа около изкопа с обща повърхност 110 кв.м. Открит бе културен слой с дебелина над един метър, силно разрушен и разбъркан от съвременните строежи и изкопи. В него бе открит

открит разнообразен керамичен материал /късове от глинени съдове, украсени с врязан и релефен орнамент, фрагменти от устия, стени, дъно и дръжки, които дават представа за формата на съдовете. Също така бяха открити късове от подова мазилка, прешлени за вретено, тежести за стан, кремъчни оръдия, глинени идоли и животински кости.

Разкопките и археологическия материал п отвърдиха, че се касае за селище от праисторическата епоха. Засвидетелствувани са археологически материали от енеолита, бронзовата, желязната епохи, чак до Средновековието XII-XIV в.

Очевидно това място на височина, разположено в непосредствена близост до Подуенската река, привлекателно със своето разположение, е благоприятствувало за едно попродължително заселване.

Р.Катинчаров /София/, А.Йоцова /Видин/

СЕЛИЩЕ ОТ КЪСНАТА БРОНЗОВА ЕПОХА ДО С.БАЛЕЙ, ВИДИНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. започна проучването на III строителен хоризонт в най-югозападния ъгъл на селището, чиято основа се намира на 0,90 м от повърхността. III строителен хоризонт е запазен по-цялостно от I и II. В отделни квадрати бяха разчистени редици от дупки от дървени колове, части от силно разрушени основи на пещи и големи късове опожарена стенна мазилка.

Оръдията на труда са представени от каменни чукалки и хромели, костени шила и игли, кремъчни ножове и глинени прешлени за вретено.

Глинените съдове са груби, дебелостенни, в повечето случаи без украса. Сред тънкостенните преобладават чашите, изработени от добре пречистена глина, с излъскана тъмна повърхност, снабдени с висока дръжка и 3 букела.

Сред глинените човешки фигурки внимание заслужава горната част на идол, оформен ажурно с две изрязвания.

В този сектор за първи път бяха намерени два продълговати цилиндрични предмета, украсени в двата края със спирала от набодена линия /вероятно с тях са нанасяни спираловидните орнаменти от набодена линия върху съдовете/.

Значителен е и броят на глинените модели на лодки, които в повечето случаи са снабдени с един или два езичести израстъка.

К.Кънчев /София/, П.Павлов /Ловеч/

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ НА СЕЛИЩЕ ОТ СТАРОЖЕЛЯЗНАТА ЕПОХА КРАЙ С.ГОРНО ПАВЛИКЕНИ, ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

Спасителни сондажни разкопки се проведоха през август 1985 г. в местността "Гергевата могила", на 1,5 км западно от с.Горно Павликени, Ловешки окръг, сред младите лозя. В споменатата местност не се откриха следи от други културни наслоявания, освен от ранножелязната епоха.

Тъй като местността "Гергевата могила" е била многократно засаждана с лозя, поради което културните наслоявания до 0,60 м са разрушени, решено бе горният обработваем слой да бъде разчистен с машини и внимателно прегледан. След отстраняването на обработваемия слой се оказа, че под него лежи стерилна глина, а не културни наслоявания. Разкриха се следните по-важни материали: две цели съдчета с дръжки и косо оформени- устия и секирести дръжки, с аналогии от Деветашката пещера, с.Асеновец, Сливенски окръг, о-в Тасос и Агиста в Македония. Сред глинените съдове преобладават големите плитки паници със завит навътре ръб на устието. Намериха се прешлени за вретено, каменна брадва и няколко кремъчни оръдия на отломъци.

Сондажният характер на проучването, незначителният материал не ни дава възможност да прецизираме хронологическите граници на това тънкослойно селище . Все пак хоризонталните, в това число секирестите дръжки и останалият керамичен материал ни насочват към ранната желязна епоха. Тази датировка приемаме с известна резервираност.

Д.Гергова, Ал.Гоцев /София/, Д.Вълчева /Исперих/

ПРОУЧВАНИЯ НА ОБЕКТА "КАМЕН РИД" КРАЙ С.МАЛЪК ПОРОВЕЦ, РАЗГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължи изследването на обекта "Камен рид". Чрез малки изкопи бяха проверени фиксираните във въздушните снимки аномалии. В тях не бе установено наличието на конструкции .На широк фронт, чрез големи изкопи, продължи проучването на селището в централната източна и северозападната част на обекта. В централната част се откриха отделни късове мазилка, керамика и много кремъчни сечива. В северозападната част се разкриха групи от необработени камъни, подредени в дъга около голям дялан камък, свързани с по-нечетливи каменни конструкции . Материали между тях не бяха открити. Тези конструкции лежат върху пласта от ранножелязната епоха, който тук е наситен с много фрагменти керамика и късове мазилка. Две големи керамични струпвания, локализирани в

южния край на изкопа, са свързани с голямо жилище, маркирано с огнище, Жилището има размери приблизително 6,5-7 м х 3,50 м. Ориентирано е И-З. В жилището бяха открити железни фибули с висока триъгълна плочка, цял глинен съд, украсен с канелюри и др. Интерес представлява намерената в изкопа схематична женска глинена фигурка.

Разкопките през 1985 г. потвърдиха принадлежността на селището към ранния и началото на късния период на ранножелязната епоха. Откритите каменни конструкции дават основание да се предположи, че след напускането на селището през ранножелязната епоха, мястото се е превърнало в култово.

Проучванията през 1986 г. ще имат задачата да доизяснят характера и датировката на още непроучените конструкции в северозападната част на селището и съберат нови данни за материалната култура на обитателите на селището от ранножелязната епоха.

А.Балканска и Г.Възвъзова /София/

РАЗКОПКИ В ДВОРА НА "МАНАСТИРА" В ЗЕМЛИЩЕТО НА С.МАЛЪК ПОРОВЕЦ

Археологическите разкопки в двора на "Манастира" и извън него продължават трети сезон. Работи се 25 дни през м.юли със средношколска бригада.

Обект на изследване са откритите през двата предишни сезона строителни останки и културните пластове, с които те са свързани.

Задачата е да се уточни относителната и по възможност - абсолютната хронология на културните пластове, както и да се даде характеристика на находките, с цел да се разкрие древната история на мястото, където е издигнат късносредновековният култов паметник.

Установено бе, че разкритите в двора две стени затварят архитектурен комплекс, изграден пред големия скален масив, върху който е била построена централната част на тюлбето. Културният пласт, свързан с тези две стени, се датира от керамиката в елинистическата епоха /края на IV/III до I в.пр.н..е./. Под техните основи има слой с останки от предхождащо ги строителство, който носи следите на опожаряване. Той съдържа останки от разрушени подови глинени мазилки, огнища, фр. от глинобитни жертвеници с украса, разрушени кирпичени стени. Особен интерес представлява един фр.от архитектурна украса - част от

теракотова стенна облицовка, от корниз на кирпичена стена; чрез нанесения щемпелуван шнуровиден орнамент тя се свързва стилово с украсата на култовите огнища. Може да се предположи, че това е било извънселищна владетелска резиденция, с обособено култово помещение.

Пред входа на "манастира" бе открито антично водоснабдително устройство - останки от начален резервоар към каптаж - разрушено при изграждането на водоснабдителната система към съвременната водна централа Димитрово.

През предстоящия сезон ще продължат разкопките в двора на текето, с цел да бъдат проследени строителните останки на откритият тракийски архитектурен ансамбъл от елинистическия и по-ранния период.

Ще продължат разкопките и на водо снабдителното устройство.

Н.Гиздова /Пазарджик/, Ив.Панайотов /София/

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКАТА КРЕПОСТ В М."АЛКОВ КАМЪК" ПРИ С.КОСТАНДОВО, ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължиха разкопките на тракийската крепост и селище в м."Алков камък" при с.Костандово, Пазарджишки окръг, на обект I и II.

На обект I се работи в трите сектора на крепостта. В южния сектор продължи разкриването на крепостния зид в източната му част. Северно и успоредно на него се откри зид, но помещение не се оформи. На дълбочина 2 м. се попадна на ранния тракийски пласт, изпълнен с фрагменти от керамика, характерна за ранната желязна епоха и парчета от мазилка със следи от колове и пръти. Намерени бяха една глинена паница, глинена чашка с три рогчета на дъното, аналогична на чаша от крепостта Цепина, глинен фалос, каменна гладилка, глинени тежести за стан, прешлени за вретено и др.

С по-горните пластове бяха намерени две римски монети, един бронзов пръстен и фрагменти от римска и късноантична керамика.

В северния сектор продължи разчистването на камъните и насипа от разрушените зидове на сградите от римската и късноантичната епохи. Открит бе зид на кал с посока И-З, дебелина 0,60 м.

В централния сектор продължи разкриването на пласта от ранната желязна епоха. Очертаха се две подови ни

от жилища, едно огнище върху което е бил изграден източния крепостен зид през античността. Огнището е с четири последователни замазки от глина върху дребни камъчета, дебело 0,40 м. Откри се и една яма дълбока 0,60 м в насипа на която имаше фрагменти от тракийска керамика, кости от животни и камъни.

Изобщо откритата керамика и в трите сектора на крепостта е характерна за ранната желязна епоха, тип Цепина, разпространена в цялото Чепинско корито.

На обект II върху терасите западно под крепостта се работи в сондажите 2,6 и 7. Открит бе фрагмент от култово огнище и предмети, свързани с бита: глинени тежести за стан, прешлени и много фрагменти от битова керамика, характерна за култура Цепина.

Ст.Дамянов /София/, П.Балабанов /Бургас/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ КРАЙ С.ДЕБЕЛТ, БУРГАСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. приключиха спасителните разкопки в м. "Костадин чешма". Проучени бяха културните пластове в секторите В-II и Г-II и частично в секторите Б-II, А-II, Д-II и В-III. Документирани бяха нови 47 ритуални ями с материали от 4 в пр.н.е. Изключение правят две ями с по-големи размери. Едната - в кв.37 на сектор В-II съдържаше много фрагменти от средновековни керамични съдове, въглени, пепел и късове силно корозирало желязо. Тук бе открит и моливдовул на княз Борис I- трети от обекта. В другата яма - кв.30 от същия сектор имаше струпване от цели и фрагментирани амфори. Дванадесетте амфори, реставрирани досега, произхождат от Хераклея Понтик , островите Тасос и Хиос, Бизантион и Менде. Освен амфорите тук бяха намерени значителни количества фрагменти от чернофирнисови съдове, монети на Тракийски Херсонес, Аполония и Ефес и други материали.

В насипа над ямите бяха открити над двадесет монети от 4 в. пр.н.е. Попадаха и отделни струпвания на ломени камъни, около които по правило се срещаха отделни фрагменти от средновековни керамични съдове. Намерени бяха и двадесет и един моливдовула от 9-10 в.

В сектори А-II и Б-II бе довършено проучването на малък некропол от края на 6 и началото на 7 в. Погребенията бяха извършени с трупополагане по християнски обичай и с три изключения нямаха инвентар.

СВЕТИЛИЩА И НЕКРОПОЛИ

А.Бонев /София/, Г.Александров /Михайловград/

РАЗКОПКИ НА КУЛТОВИЯ КОМПЛЕКС В М."БАГАЧИНА" КРАЙ С.СТАЛИЙСКА МАХАЛА, МИХАЙЛОВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бе проучена централната част на култовия комплекс на площ от 800 кв.м. Откриха се общо 30 култови ями и ямни комплекси, състоящи се от няколко взаимно пресичащи се ями. Средната им дълбочина е около 1,20 - 2 м., но има някои с дълбочина до 4 м. Ямите са вкопани в горял пласт от каменномедната епоха, състоящ се от два строителни хоризонта и почти изцяло са го разрушили. Този факт обяснява наличието на материали от тази епоха в п ълнежа на ямите.

Откритият материал се отнася към няколко епохи: бронзова, ранножелязна, късножелязна и римска. Намери се главно керамика- цели съдове и фрагменти, как то и битови предмети: прешлени за вретено, пирамидални тежести за стан, бронзови апликации, фибули, железни ножчета и др. Заслужава внимание големия брой цели и фрагментирани чаши от т.н. "дакийски" или "тракийски" тип. Въз основа на анализа на комплексния материал, стигнахме до следните изводи: най-ранните ями могат да се свържат с културата Магура-Коцофени, а най-късните- с периода на римското владичество - II-III в. Най-наситен е пластът от IV-II в.пр.н.е., следван от този от ранножелязната, къснобронзовата, римската и раннобронзовата епоха. Средната бронзова епоха е представена с един фрагмент от остродънна чаша тип Юнаците . Намерени бяха и три фрагмента от типичната за келтите керамика.

Проучванията през 1985 г. ни позволиха да установим, че култовият център в м."Багачина"е функционирал през един продължителен период от време - от края на IV - началото на III хил.пр.н.е. до края на III в. от н.е. За сега той се явява единственият археологически паметник от този вид в нашите земи.

М.Домарадски, Ал.Гоцев, М.Димитрова /София/, М.Андонова, Ил.Кулов /Благоевград/

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКО СВЕТИЛИЩЕ В М."БАБЯШКА МОГИЛА", С.БАБЯК, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Археологическите разкопки бяха проведени от 5.VIII. до 6.IX.1985 г. под научното ръководство на н.с. Мечислав Домарадски от АИМ при БАН. В северния сектор на работа, където бяха продължени проучванията от 1983 г.

участвуваха М.Димитрова и Ал.Гоцев – аспиранти при АИМ. Източно и южно от стария сондаж бяха проучени 118 кв.м. В кв.С/6 и С/7 се откри разнообразен археологически материал, който се отнася към късножелязната епоха, а част от керамичните фрагменти са още по-ранни. Дебелината на културните напластявания тук постепенно намалява в източна посока /достига 0,40 – 0,60 м/. В южна посока, където изцяло бяха проучени кв.В/8 и С/8 и частично кв. А/8, Д/8, културният пласт е по-дебел. След снемането на чимовете тук се разкри продължението на каменното струпване, което е успоредно на венеца /в западна посока/ и беше засечено през 1983 г. Широчината му, както дълбочината на групираните камъни не се отличават съществено от тези, установени при предишните разкопки. Между камъните и източно от тях се откриха много керамични фрагменти, глинени прешлени, тежести, железни ножчета и игли, сърп, фибули, обеци, предмети от кост и др. В нивото под каменното струпване /в кв.А/8 и В/8/ бяха локализирани три замазки с жълто-кафяв цвят и с различна, понякога значителна дебелина /до 0,20 м./ В замазките се откриха керамични фрагменти, камъчета с различни размери, въгленчета. Отделни късове от замазки или стенна мазилка се локализират и на други места в изкопа, но те са с незначителни размери и изолирани. От цялостните проучвания в северния сектор на обекта през този сезон е ясно, че културният пласт е с максимална дебелина в западната част, близо до венеца на площадката, а в източна посока постепенно изтънява. Голямото количество археологически материали на сравнително малка площ показва, че тук е била съсредоточена важна култова дейност, чието провеждане в ранните периоди вероятно може да се свърже с глинените замазки, а по-късно с каменното струпване. Материалите, открити тук, се датират от къснобронзовата до късножелязната епохи включително. Прави впечатление липсата /засега/ на импортни предмети, най-вече керамика.

Основна цел на проучванията в южната част на обекта, където работеха М.Андонова и Ил.Кулов – уредници към ОИМ- Благоевград, беше да се установи дали има изсичане на основната скала в тази част и евентуално да се локализира подхода към върха от тук. Шахматообразно бяха заложени 18 кв. Наблюдава се разлика в цвета и повърхността на скалите от изток и запад от една страна и пространството, заключено между тях от друга /широчината му е 10–12 м./ В тази част скалата е светлосива,

жълтеникава, с гладка повърхност, докато фланкиращите скали са по-високи, тъмносиви, с неравна и напукана повърхност. Откриха се сравнително малко керамични фрагменти, монети и други древни находки, които се отнасят към късножелязната и римската епохи.

К.Кисьов /Смолян/

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ В ЗЕМЛИЩЕТО НА С.БОРИНО, СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

През месец юли и август 1985 г. започна проучването на голям могилен некропол в резерват "Кастраклий", с.Борино. Бяха установени неговите граници и размери. Некрополът съдържа 110 могили на площ от 1250 кв.м.

Повечето от могилите са разположени в западната му част. Тук бяха проучени могила № 3 и № 6. Те имат малки размери и се отнасят към IV в. Погребалните съоръжения се състоят от могилен насип и добре оформено подзиждане на мястото на кремацията /при мог.№ 6/.

Погребалният обряд е трупоизгаряне на место, като урните и гробният дар са поставени около него. Гробният инвентар е еднотипен – глинени съдове и значителен брой монети на Констанций II /351-361 г./.

В северната част на некропола бяха проучени могила № 10 и № 11.

Погребалните съоръжения се състоят от могилен насип и примитивно построени каменни площадки.

Погребенията са колективни, извършени чрез трупополагане с различна ориентация. При погребение 3, мог. 10 се установи използването на частична кремация. Погребаният е поставен по гръб, след което горната част на тялото е кремирана на место. Гробният дар е поставен след извършването на ритуала.

Гробният инвентар от могила № 10 и № 11 се състои от глинен съд, железни върхове на ножове, бронзови двуспирални фибули с триъгълен иглодържател, фрагменти от спираловидни гердани, гребени от кост с бронзови апликации и щампа от кост за нанасяне на украса върху глинени съдове. Погребенията се отнасят към VI в.пр.н.е.

В периферията на мог.№ 11 се откри вторично погребение на дете, До гробната камера беше поставена фибула "тракийски" тип, която датира погребението в IV в.пр.н.е.

В южната част на некропола, върху полегат скат са разположени най-ранните могилни погребения. Проучени

бяха мог.№ 78 и № 84. Погребалните съоръжения се състо от могилен насип издигнат от големи камъни и пръст, гл нена замазка в основата на мог.№ 84 и малки по размер ями. Извършени са колективни погребения чрез трупоизга ряне, като останките от кремацията са поставяни в урни или малки ями / в периферията на мог.84/. Гробният инвентар се състои от глинени съдове. Те са украсени с малки букели, плитки канелюри и врязани геометрични фигури. Върху отделни фрагменти е запазена инкрустация с бяла паста. Централните погребения в мог.№ 78 и № 84 се датират XIII в.пр.н.е..

В могила № 78, на дълбочина 0,30 м. се откри вторично погребение, извършено чрез трупополагане. Бяха регистрирани седем погребения на мъже, три на жени и едно детско. Всички имат ориентация запад-изток с изключение на погребение 6, което е ориентирано изток-запад. Погребаните са поставени върху примитивно изградена каменна площадка. Гробният инвентар се състои от железни върхове на стрели, копия и ножове, железни фибули, бронзови гривни и бронзов култов предмет. Вторичните погребения от мог. №78 се отнасят към IX в.пр.н.е.

В.Мацанова /Пазарджик/

НАДГРОБНА МОГИЛА ПРИ с.ИВАЙЛО, ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През юни-юли 1985 г., в продължение на 10 работни дни, се проведоха спасителните археологически разкопки на надгробната могила в с.Ивайло, разрушена механизирано почти изцяло.

Съгласно кадастралния план на селото към 1971 г. тя е имала размери 27х17 м надлъжно на пътя, свързващ с.Ивайло със с.Сарая и височина 4 м. От могилния насип в западната периферия е останала само 1/20 част от могилата. Тя е с височина 3,5 м. Почистеният профил на разреза, направен с машини, с посока север-юг, дава представа за начина на насипването й. Изградена е от три пласта: най-долният се състои от плътна тъмносива пръст, върху него от север и юг е насипана силно трамбована светлокафява глина, над нея пак сива трамбована пръст с ивици от песъклива пръст, примесена с дребни речни камъни. Пластовете не се разграничават рязко един от друг и това ни дава основание да приемем, че могилата е резултат на еднократно натрупване. В запазената част от насипа не се откриха археологически материали.

Цялата източна половина на основата на могилата бе сондирана чрез траншеи на дълбочина до 1,20 м. Освен три фрагмента от сива тракийска керамика /нехарактерни и силно промити/ други находки не се разкриха.

Д.Агре /София/

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ В ЗЕМЛИЩЕТО НА С.СКРАВЕНА, СОФИЙСКИ ОКРЪГ

Предмет на проучванията през сезона бяха 2 могили, влизащи в състава на могилен некропол разположен в землището на с.Скравена. Довършени бяха разкопките на могила № 1/най-голямата от некропола/, започнати през 1984 г. Открити бяха 6 средновековни погребения. Погребенията са извършени чрез трупополагане в изпънато положение, според изискванията на християнския обичай. Мъртвите са полагани вземята без ковчег, в неоформени гробни ями. Скелетите са ориентирани в посока З-И с малки отклонения в зависимост от сезона. Откритият инвентар не е богат, състои се от медни обеци, коланни токи, изработени от желязо и мед и корубести медни могнети /4 броя/ поставяни между пръстите на умрелите. Погребенията се отнасят към периода XI-XIII в.

Направените наблюдения по време на разкопките 1984-1985 г., а също така и откритите находки позволяват да се заключи, че могила № 1 е натрупвана в продължителен период от време и е образувана от последователно сливане на множество по-малки могилки, с донатрупвания. Нейното натрупване е започнало през V в.пр.н.е., когато се датира тракийското погребение и е продължило до XIV в./от датата на последните погребения/.

Могила № 2 отстои на 1 км СЗ от могила № 1. Тя дълги години е била подлагана на селскостопанска обработка и многократна иманярска намеса. В източната периферия на могилата на дълбочина 0,30 м бе разчистено богато женско, средновековно погребение. Обрядът е трупополагане. Ориентация З-И. Погребаната е с накити, които е носила приживе- на дясната китка 3 масивни медни гривни, от лявата страна на черепа и върху гръдния кош - няколко хиляди мъниста от черно и зелено стъкло. Върху черепа имаше и следи от сърмена забрадка. Въз основа на инвентара погребението може да се датира към втората половина на XII- началото на XIII в.

На дълбочина 1,5 м в Ю-И периферия на могилата, под малка каменна могилка, състояща се от обли речни камъни, бе открита глинена урна, изпълнена с горели човешки кости и пепел. Между костите бяха открити 2 бронзови, силно патинирани фибули, "тракийски" тип и 6 миниатюрни глинени предмета, чието предназначение вероятно е магическо. Следи от клада в самата могила и около нея не бяха открити. Разкритото тракийско погребение датира от V в.пр.н.е.

В центъра на могилата има податки за погребение. Проучванията ще продължат през следващия сезон.

Г.Китов /София/, П.Павлов /Ловеч/

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ МОГИЛИ КРАЙ СМОЧАН В ЛОВЕШКИ ОКРЪ

През 1985 г. завърши проучването на Пъдарската могила и могила Смочан 11.

Установи се, че Пъдарската могила е получена от последователното насипване и донасипване над 17 гроба, погребенията в които са извършени в продължение на около 3 столетия между III в.пр.н.е. и I в.от н.е. Погребалният ритуал е еднообразен- една клада или огнище, под или до които са разположени останките на погребаните чрез изгаряне, трупополагане или комбинация между двата обичая. Пак там са разположени и погребалните дарове- преди всичко оръжия и накити. При два от гробовете са били извършени и погребения на цели коне с юзди и части от амуницията, а при повечето от останалите се откриват късове от животински тела. С най-рания могилен насип се свързва една кръгла яма, запълнена с разхвърляни човешки и животински кости. Сред материалите се открояват късове от плетени железни ризници, два шлема, мечове от т.н. "латенски" тип и махайри, върхове на копия, множество юзди, два комплекта коланни украси, гривна и пръстен от сребро с еднакви форми, бронзова торква и др. Пъдарската могила е уникален гробен комплекс, от късноелинистическата епоха, която все още е слабо проучена в Тракия.

Могила Смочан 11 е разположена между селата Смочан и Пресяка. В нея бяха проучени два камерни гроба и култово огнище със златна пластинка, късове от глинени, железни и бронзови предмети. Гробовете са еднотипни - иззидани от тухли и покрити с огромни каменни плочи. Инвентарът е малоброен - две златни обеци от

неизвестен досега тип, цилиндрична сребърна кутийка, глинена стомничка, силно изтрита бронзова монета, късове от стъклени съдчета. Могилата е натрупана на два пъти в рамките на II в. от н.е. В годините на османското владичество могилният насип е попаднал в границите на селско гробище. Тогава е разбита късата стена на една от камерите и костите в нея са разбъркани. В гробището са били погребани насилствено помюсюлманчени българи. По силата на ислямски обичаи телата са били полагани в ями със странично разширение. Всички скелети са обаче по гръб и с ориентация общо взето запад-изток. Открит беше един надгробен камък с кратък надпис на български език "Тук Селим Исмаилов". Некрополът е важно свидетелство за етническата принадлежност на мюсюлманите в България.

Т.Тотевски /Троян/, В.Найденова /София/

ТРАКИЙСКИ МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ ПРИ С.ОРЕШАК, ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха извършени спасителни разкопки на 10 надгробни могили от некропола при махала Коевци в с.Орешак, разположен по десния бряг на р.Осъм. Височината им бе от 0 м. до 1 м./ С 0 м. са означени местата, където е имало могили, но са били унищожени при обработката на почвата- М № 2, 7, 9. /Във всички могили, при който имаше запазен насип, личаха по-стари или по-нови иманярски изкопи, които винаги слизаха до основата в централната част на могилите.

В разкопаните могили, с изключение на М № 3, бяха намерени погребения или следи от погребения чрез трупополагане и трупоизгаряне. Трупоизгарянето е в самата могила, /М.№4/ или извън нея /М №6 и 7/. При трупополагането главата е на север, а ръцете са опънати покрай тялото, в един случай дясната е поставена върху гърдите. Костният материал е много лошо запазен. Мъртвият е бил полаган върху античния терен, а около него е бил грубо оформян гроб от ломени камъни. След погребението, върху гроба, който в някои случаи е бил покриван с плочи, /М.№ 5 и 8/, са били струпвани камъни от околността, които са образували малка каменна могилка, покривана с пръст.

Интересна информация за живота и погребалните вярвания на тракийското население по горното течение на р.Осъм ни дава погребалният инвентар. В гробовете и насипите бяха намерени, цели и фрагментирани, глинени съ-

дове с червен и сивочерен цвят, правени на ръка или грънчарско колело- урна с релефни пояси, две кани с високи дръжки, паница с пръстеновидно столче, скифос. Силно корозирани, но все пак запазени, бяха оръжията от мъжките гробове - върхове за копия и ножове. В две от най-силно разрушените могили /М. №2 и 9/, бяха намерени, разпръснати из насипа, сребърни украшения- топчета, обеци от обла тел, лунули, гривни и обеци от осукана четириръбеста тел с изтъняващи се краища, масивна сребърна торква. В М № 5 и 10 бяха открити бронзови украшения- две едноспирални фибули, кръгла апликация, коланна тока, масивно бронзово украшение с форма на пресечена пирамида и дупка за окачване.

Интерес представлява и фактът, че в насипа на М № 5 бяха разкопани парчета от желязна сгур. Мястото на некропола е на около 5-6 км от рудните находища на Троянската планина, където има следи от стари разработки.

Въз основа на намерените материали проучените могили могат да бъдат отнесени към средата на I хил.пр.н.е.

М.Чичикова /София/ с колектив

РАЗКОПКИ НА "ГИНИНА МОГИЛА", КРАЙ С.СВЕЩАРИ, РАЗГРАДСКИ ОКРЪГ

Разкопките на "Гинина могила" край с.Свещари се извършиха от 15 април до 31 август от археологически екип в състав: М.Чичикова, гл.ръководител, Т.Иванов, /ОИМ Разград/ зам.гл.ръководител, Г.Радославова, уредник в ОИМ Разград, А.Балканска, А.Божкова и М.Николова /от АИМ, София/.

Планът на разкопките бе съгласуван с екипа на НИПК, комуто бе поверено изграждането на постоянната защитна сграда върху гробницата. Съгласно изработената съвместна програма започна свалянето на насипа върху свода и стените на гробницата, като бе оставена само землена обвивка с дебелина около 1-1,20 м. Археологическите проучвания бяха извършени планомерно и много внимателно, поради голямата дълбочина на северната стена на изкопа и характера на насипа върху гробницата. Задачата беше изпълнена предсрочно и обектът бе предаден на строителите на 15 август. Извънпланово, от археологическата бригада до края на м.август бяха изкопани основите на защитната сграда и част от изкопите за дренаж.

Направените три малки контролни сондажи около външните стени на гробницата с цел да се определят границите на паметника и се трасират възможно най-точно осите на защитната сграда, потвърдиха точността на направения първоначален план на гробницата. Техническите заснемания и измервания бяха направени от инж.Петър Вълев и арх.техник Иваничка Русева, които изпълняваха и задачи, възложени им от ОИМ – Разград и НИПК.

Разкопките през 1985 г. позволиха да се допълни картината за погребалните ритуали около гробницата, с които могат да се свържат няколко малки култови огнища и разстрошени съдове край тях. Изясниха се и някои въпроси относно начина на изграждане на гробницата и натрупване на могилния насип.

Г.Атанасов /Шумен/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ ПРИ С.ПРАВЕНЦИ, ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

На платото, разположено на 5 км от с.Правенци в западна посока се намира некропол от 15 могили с височина от 0,40 до 1,20 м, разделени на две групи. Първата се състои от 11 могили, втората– от 4. През 1983 г. бяха проучени погребенията в нарушените могили, на които бяха засегнати гробните съоръжения. През 1985 г. беше проверен терена под тези могили. Нови съоръжения не бяха открити.

Бяха проверени със сондажи и някои пространства за наличие на разрушени могили.

Започна разкопаване на една от могилите със земен насип, част от която беше иззета с булдозер, а в центъра и имаше дълбок иманярски изкоп.

В изкопаната южна половина бяха открити две гробни съоръжения, изградени от обработени плочи. Едно от съоръженията бе унищожено и ограбено от иманяри. В гробно съоръжения № 2 бе открит инвентар от съдове– изработени от глина, два пръстена от бронз, един от желязо и няколко фибули– тракийски тип. Инвентарът датира гроба към края на V в.пр.н.е. до средата на IV в.пр.н.е.

Г.Атанасов /Шумен/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКАТА ГРОБНИЦА КРАЙ ГР.ВЪРБИЦА, ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължи проучването на тракийската гробница, започнало през 1984 г. Беше допроучено пространството пред гробницата. Разчистиха се двете натруп-

вания от каменни волутаци. Тук бяха открити фрагменти от местна работена на ръка керамика и амфори.

Прокопа се сондаж пред гробницата за проверка на пластовете. Бяха прокопани и два сондажа на два почти заличени от обработката могили от некропола.

В една попаднахме на огнище, което има размери: 2,5х2,6 м и е наситено с пепел, въглени, горени кости и натрошени съдове, работени на ръка и на грънчарско лело.

Керамиката най-общо се датира от IV в.пр.н.е.

Г.Гинев /Търговище/

РАЗКОПКИ НА МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ ПРИ С.ПАЙДУШКО, ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

През юни и юли 1985 г. в с.Пайдушко бяха разкопани три надгробни могили.

В могила № 1 бяха открити само три огнища, без находки в тях. Огнищата са разположени на различни места в насипа. Могилата бе изцяло разкопана. Освен разкритата през 1983 г. разрушена и ограбена от иманяри гробница, друго гробно съоръжение липсва.

Могила № 3 също е ограбена от иманяри. От погребението, което вероятно е било в урна, са запазени само няколко керамични фрагмента, от типа сива тракийска керамика, фрагмент от железен предмет, дребни кости от изгорения труп и следи от огън.

В могила № 4 гробно съоръжение липсва. Почти в средата на могилата бе открито огнище, но без находки в него.

С това разкопките на некропола са приключени.

А.Петков, М. Георгиев /София/

РЕЗУЛТАТИ ОТ АРХЕОГЕОФИЗИЧНИТЕ ПРОУЧВАНИЯ НА МОГИЛА "ЗЕЛЕНКА"

Докладват се проведените през 1984-1985 г. геофизични проучвания на могила "Зеленка" с цел да се оцени целесъобразността от провеждане на археологически разкопки. Могилата се намира в Североизточна България, непосредствено до морския бряг в околностите на село Българево и е една от хилядите могили в този район.

При проучванията е използуван комплекс от геофизични методи включващ: електропрофилиране по кръгови и радиални профили и използуване на три симетрични четириелектродни схеми на измерване; вертикално електросондиране; протонна магнитометрия; протонна градиентометрия по правоъгълна система на измерване с гъстота 2x1 м; металотърсачи.

Резултатите от измерванията са обработени чрез археогеофизичната система "АРГУС" на компютър IBM 370/145. От получените материали са локализирани зони с аномални стойности на изследваните параметри с правилна, добре изразена линейна или овална конфигурация. Направени са изводи относно характера и формата на възможните смутители които ще могат да бъдат използувани в археологическите проучвания на могила "Зеленка".

М.Цанева /Созопол/

ТРАКИЙСКА НАДГРОБНА МОГИЛА ПРИ Н."КОЛОКИТА" КРАЙ СОЗОПОЛ

Разкопките на тракийския могилен некропол при н."Колокита" край Созопол, приключиха през 1985 г.

В могилата са открити две погребални съоръжения: централен каменен гроб /кенотаф/ и каменна гробница от саркофаговиден тип, разположена в периферията й. Кенотафът- символичен гроб е изграден в центъра на могилата от необработени камъни със спойка от кал, като за надлъжната стена е използуван сектор от вътрешния централен каменен кръг. Намерените останки от изгнило дърво дават основание да се допусне наличието на дървено покритие или дървен сандък. Централният каменен гроб се отнася към VII-VI в.пр.н.е. във финалния етап на старожелязната епоха, тогава когато възниква и Аполония. В гроба се откриха два алабастрона от чист алабастър, едно голямо бронзово огледало, паница от червена глина с форма, характерна за тракийската керамика. Върху вътрешната й страна е издраскан графит, който на места е изтрит и това до голяма степен затруднява разчитането на текста. Самият съд и надпис вероятно са направени специално във връзка с погребението и имат мемориално посветителен характер.

Саркофагът е разположен в периферията на могилата. Състои се от масивни каменни блокове с две покривни плочи. При него бе установено специално място, отредено за жертвенни дарове- нещо като жертвена площадка. Ин-

вентарът от саркофага и неговият тип дават възможност той да бъде отнесен към първата половина на IV в.пр.н.е. Независимо от това, че централният каменен гроб и периферната каменна гробница типологически се отличават и не са синхронни, те все пак са свързани помежду си. В случая важно е това, че погребаният в по-късната гробница по всяка вероятност е знатен, елинизиран тракиец, който спазва тракийски погребални обичаи, независимо, че инвентарът в гроба предимно е гръцки. Има основание се твърди, че той е държал да бъде погребан в близост до прадедите си. Това говори за развито чувство на етническа принадлежност у траките.

Именно в този смисъл може за тази могила да се говори, като за тракийски фамилен надгробен паметник.

Установеното в могилата голямо количество амфори е факт с огромно значение. При това поразява не само многобройността на амфорите, но и разнообразието им по тип и местопроизводство/Тасос, Хиос, Хераклея, Понтийска/. Още по-интересно е стриктното спазване и точно подреждане на амфорите в кръгове. Това говори, че в подреждането на амфорните кръгове е прилаган определен план свързан,може би, с някои специфични регионални погребални ритуали и обряди, неизвестни до сега не само в Тракия, но и целия черноморски и средиземноморски ареал.

В.Дерменджиев, В.Умленски /София/

АРХЕОАСТРОНОМИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА МЕГАЛИТНИЯ ОБЕКТ "КОЗИ КАМЪК" В ЗАПАДНИТЕ РОДОПИ

През периода 1983 – 1985 г. на три етапа беше проведено археоастрономическо изследване на мегалитния обект "Кози камък", в района на г.с.Беслет, Благоевградски окръг. Целта на това изследване беше да се установи, доколко в този мегалитен паметник има следи от астрономическа символика и целенасочени наблюдения на изгреви и залези на Слънцето и Луната.

Скалният масив е от млади вулканогенни скали – гранити и гранодиорити. В западната си част той е пресечен от разломи, сред които има следи от ниши, предимно правоъгълни дупки и подравнявания. Източната част има формата на полукръг с купол и тераси. Върху труднодостъпния купол има издълбани два жертвени легена, свързани с отвор, а върху терасите се оформят три площадки с площ 200 кв.м., върху които се наброяват

207 издълбавания с цилиндрична форма, с диаметър от 3 до 16 см и дълбочина, приблизително равна на диаметъра. В непосредствено съседство с площадките се намира яйцеподобно издълбаване с дължина по голямата ос 264 см и дълбочина 60 см. Има добра видимост на хоризонта.

Обект на нашето изследване бяха издълбаванията върху трите площадки. В сравнение с известните досега в литературата примитивни изображения на съзвездия върху камък, тези площадки са уникални. Получените резултати от изследването показват: 1. С вероятност по-голяма от 0,95 може да се приеме хипотезата, че са изобразени звездни съчетания като е спазвано правилото диаметрите на издълбаванията да съответствуват на светимостта на звездите. 2. Точното идентифициране на съзвездията като цяло е трудно поради редица причини, но могат да се отделят онези съчетания от издълбавания, които наподобяват сегашните съзвездия Телец, Касиопея, Голяма Мечка и други и 3. Върху най-високата част на площадка № 2 беше открит част от кръг, от центъра на който се разкриват подходящи естествени далечни визири на хоризонта по направление на изгрева и залеза на Слънцето при зимно слънцестояние.

Обектът е уникален и изключително интересен за историята на древната астрономия. За съжаление той е подложен на непрекъснато разрушение от страна на иманяри. Двата легена вече са частично разрушени, разкопано е в района около скалите, където по всяка вероятност се намира селище и некропол, а в последно време има следи от подготовка за взривяване на големия купол.

СЪКРОВИЩА

Б.Николов, С.Машов и Пл.Иванов /Враца/

СРЕБЪРНО ТРАКИЙСКО СЪКРОВИЩЕ ОТ С.РОГОЗЕН, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

Съкровището е намерено почти в центъра на с.Рогозен в едно дворно място, използувано години наред за зеленчукова градина. То представлява една хомогенна колекция, която се състои от 165 сребърни съда, някои с позлата. Съкровището е заровено в земята през втората половина на IV в. пр.н.е., поради опасност от военните походи и нашествия в земите на траките. Неговият последен собственик е разделил предметите на две групи и ги е заровил плитко в земята в две отделни ями, които са на 5 м.разстояние една от друга. Предметите в първата яма е намерил случайно собственикът на парцела Иван Диметров, като копаел канал за водопровод. Това е станало през есента на 1985 г. Намерените от него пред мети са общо 65. Вторият дял от съкровището, който се състои от сто предмети, откриват при спасителни разкопки археолозите от ОИМ Враца ст.н.с.Богдан Николов, Спас Машов и Пламен Иванов. Тяхното откритие става на 6.I.1986 г.

По вид предметите от съкровището са 108 фиали, 54 панички и 3 броя чаши. По-голямата част от фиалите и всички кани и чаши са украсени с геометрични, растителни и животински орнаменти, върху други са представени образи на божества, митически чудовища, жертвени животни или сцени от тракийската и гръцката митология. Върху една малка част от предметите се виждат орнаменти и изображения, които са ни познати от други тракийски съкровища, намерени у нас и в Румъния. Те са главно от съкровищата при Летница, Ловеч, Букьовци, Могиланска могила във Враца, Аджигьол в Северна Добруджа, Поройна, Железните врата в Румъния и от Дервени край Солун. Останалите форми, орнаментални композиции и сцени се срещат тук за първи път. Върху определен брой от фиалите и каните с гръцки букви са гравирани надписи. На тях се четат лични тра - кийски имена на майсторите златари, които са направили предметите и личните тракийски имена, на тези, за които са направени. Тук можем да споменем срещаните лични тракийски имена: Дизлояс, Керсеблепт, Котис, Дидкаймо, Саток. След всяко едно от имената на майсторите златари е означено и името на тракийското селище, от където той произлиза. Тези имена на тракийски селища са: Апро, Бео /Беодизос/, Ергиске /Аргиске/, Гейстон и Сайдава. Всъщ-

ност тези тракийски лични имена на майсторите и тракийските имена на тяхните селища определят и характера на повече от предметите от съкровището, както и неговият произход. Но има и още нещо. Само върху една фиала и върху една кана са представени гръцки сюжети от митологията. Но върху фиалата е гравирано тракийското лично име Дидикаймо, а представянето на гръцкия сюжет върху паничката е направено с тракийски изразни средства, които се отличават от стила на гръцкото изкуство от това време. Върху останалите канички са представени тракийски сюжети, които третират образи и сцени от тракийската митология, изпълнени в стил, характерен за тракийската торевтика. Сред предметите от това съкровище се наблюдава един по-стар пласт. Това се вижда както във формите на някои фиали и кани, така и в орнаментите, сюжетите и сцените. Поради това съдовете могат да бъдат датирани в един по-широк период от време, а именно края на V и първата половина на IV в.пр.н.е. Това е времето, когато те са били изработени. Следователно това съкровище представлява една колекция, която е събирана и умножавана през един по-дълъг период от време. И накрая това е първото тракийско съкровище в България, което е открито от археолози.

АНТИЧНИ ГРАДОВЕ

Л.Слокоска /София/, Л.Стайкова /Кюстендил/

РАЗКОПКИ НА ТЕРМИТЕ В ПАУТАЛИЯ

Във връзка с изясняване на плана на термите продължи работата западно от главния вход, пред пом.4. Пред входа се оформи правоъгълно помещение в ос север-юги /8,40х6,60 м/. Зидовете са запазени в субструкция. По диагонал на помещението минава зидания канал от източния полукръгъл басейн, в който се разкри голямо количество паднали мраморни фрагменти от облицовката. Започна почистване на канализацията- южния и западен зид на пом.4, връзката между помещения 2 и 3. Каналът е иззидан в дебелината на стените, с шир.0,55 м и вис.0,77 м., засводен с тухли в горния си край. Находките са главно фрагменти керамика II-IV в. и три броя бронзови колониални монети: Юлия Домна от Августа Траяна, Каракала-Сердика и силно окислена- края на IV в.

Л.Стайкова /Кюстендил/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА РАННОВИЗАНТИЙСКИ БАЗИЛИКИ И НЕКРОПОЛ /ПАУТАЛИЯ/

През м.декември 1984 - м.юни 1985 г. се проведоха спасителни разкопки на терена, предвиден за строителството на ж.к."Дружба"- гр.Кюстендил.

Проучен е частично комплекс с култов характер от ранновизантийската епоха. Той е разположен северно извън укрепената площ на Пауталия и включва източните части на две базилики съществували последователно една след друга. Базилика №1 е проучена в основи /дължина с апсидата 5,70 м/. Базилика №2 е с по-големи размери - дължина 10,70 /с апсидата/ и ширина 18,70 м. Тя представлява трикорабна сграда, ориентирана в ос изток-запад, с отклонение в посока североизток. Централният кораб е с полукръгла апсида и синтрон. При градежа е използувано съчетание на няколко строителни техники. Откритите находки са малко по количество фрагменти битова керамика и монети от втората половина на IV началото на V век.

Проучени са 7 гробници с правоъгълна форма. Изградени са от тухли, споени с хоросан, примесен със счукана тухла. Покрити са с полуцилиндричен свод. Входовете им са правоъгълни, оформени с каменни плочи. Затварянето е ставало с друга каменна плоча, която има зъб за

закрепяне. За слизане до гробниците са иззидани тухлени стъпала.

Архитектурните данни и находките датират комплекса от IV - V век.

К.Григорова /София/

ПРОУЧВАНИЯ В ЦЕНТЪРА НА СОФИЯ

При строителството на обект "Реконструкция на бул. "Витоша" и пл"Ленин" бяха открити мощни антични зидове. Проведени бяха спасителни археологически проучвания от Музея за история на София под ръководството на К.Григорова.

Площад Ленин е историческото ядро на нашата столица. Тук е бил разположен форумът на антична Сердика. Бе проучена над 1500 кв.м. площ. За пръв път бе разкрита изцяло внушителната по своите размери и оригинални архитектурни форми обществена сграда - т.н. преториум. Сградата е разположена в югозападната част на форума, като част от нея лежи под църквата "Св.Неделя". Предполага се, че това е една от най-големите антични сгради на Балканския полуостров с над 100 м дължина. Уточненият архитектурен план на сградата коригира в голяма степен досега известния. Старините се появиха само на 30 см под уличното платно. Сградата е строена във II в. Имала е богата мраморна облицовка, вентилационни устройства, хипокаустна система, водопровод от оловни тръби. Може да се предполага, че в течение на дългия период на нейното съществуване предназначението й се е променяло.

Поради инженерни и строителни съображения не бе възможно изследването на старината на по-голяма дълбочина от 40-50 см под съвременното ниво, което до голяма степен затрудни цялостното проучване на сградата.

Откритите старини на пл."Ленин" на този етап бяха консервирани с оловни листове за да се избегне каквото и да било нарушаване на структурата им. Изменена бе и конструкцията на трамвайното трасе в тази част.

При прокарването на трасетата за канализационни и водопроводни съоръжения по бул."Витоша" се попадна на части от южната крепостна стена на Сердика.

При прокарването на метродиаметъра север-юг, който в границите на археологическия резерват се предвижда да мине дълбоко под културните напластявания и се освободи пл"Ленин" от релсовия път, ще се създаде възможност този изключително интересен паметник да бъде разкрит изцяло и експониран по подходящ начин.

Е.Кесякова /Пловдив/

РАЗКОПКИ НА ФОРУМА НА ФИЛИПОПОЛ

Археологическите проучвания на форума на Филипопол бяха съобразени изцяло със строителната програма на изграждащото се Централно подлезно съоръжение в Пловдив. Във връзка с прокопаване на колектора свързващ бул."Г. Димитров" с ул."В.Коларов" бяха проучени до ниво девствен терен културните напластявания в площта на кардото, амбулациото, магазините от източната страна на форума, стилобата и арeята. Изясниха се отделните строителни периоди и техните нива. Данните потвърдиха и обогатиха констатациите направени през миналата кампания. Проучи се и голям сектор от арeята на форума, включваща нейната централна северна и североизточна част. Попадна се на масивни градежи, които оформят северната- централна и най-монументална част на арeята. Тези градежи със своя план и оформление представляват уникални паметници на културата, незасвидетелствувани засега в нито един от форумите на античните градове у нас. Установи се и североизточния ъгъл на форума. Неговата дължина в посока север-юг е 113,80 м. С това филипополския форум се очерта като най-големия форум в античните градове от българските земи.

З.Каров /Пловдив/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ЗАПАДНАТА ЧАСТ НА ФОРУМА НА ФИЛИПОПОЛ

През 1985 г., по време на реконструкцията на ул."Сашо Димитров" в централната градска част на Пловдив, се проведоха спасителни археологически разкопки на т.н. обект "Форум-запад". Проучена беше площ от около 650 кв.м. Разкрити са части от северния и западния стилобат на форума, част от амбулациото, два от магазините, част от кардо с кръстовище, както и принадлежащите им застроявания.

По време на проучванията за първи път на място бяха разкрити четири бази от колонадата, принадлежаща към последния период от изграждането на форума. Установи се ширината в посока изток-запад: 99,40 м и етапите на изграждането и съществуването му.

Е.Кесякова /Пловдив/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА БУЛ "Л.ДИМИТРОВА" БЛ.21 - МАГАЗИН

Разкопките продължават пета кампания. Поради липса на средства и работна ръка се работи с прекъсване. Работата се съсредоточи в новоосвободения терен, който бе наситен със съвременни отпадъци /основи на съвременни къщи/. Отне се горния разбъркан насип, в който се намират фрагменти от късноантична и римска керамика. Изяви се фасадния южен зид на сградата разположена северно от декумана.

В.Танкова /Пловдив/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "УЛ."САШО ДИМИТРОВ" - ПЛОВДИВ

Разкопките се извършиха във връзка с реконструкцията на бул."Г.Димитров"- ул."Сашо Димитров". На площ от 800 кв.м се проучиха значителни останки от застрояването на римския Филипопол западно от форума. Установиха се два декумануса, застройките около тях, а така също и градежи от по-ранно строително ниво. Декуманусите са означени като северен и южен според положението им в проучваната площ.

Към първото строително ниво се отнасят останки от улица с настилка от каменни плочи и градежи от ломен камък с бял хоросан. Частично са запазени две помещения с правоъгълна форма. Според намерените монети и керамика, улицата и застройката се отнасят към средата на II в. Останки от този строителен период се установиха чрез сондажи в цялата площ.

Вторият строителен период е засвидетелствуван с два декумануса и сградата между тях. Сградата заема цялата ширина на инсулата. Общата й дължина е 72 м. Архитектурният план е от три надлъжни и две напречни помещения. Предназначението на сградата не се установи, но явно се касае за важна обществена сграда, която е част от форумния комплекс. Тя е отделена с пасаж от северния декуманус. За сградата се установиха три строителни периода, изявени с надстрояване на зидовете и повдигане на подовите нива. В централното надлъжно помещение се разкри фрагмент от запазен на място мозаечен под, който е последно ниво. Мозайката е с геометрични мотиви, изпълнени от бели мраморни кубчета върху черен фон. Останките

принадлежащи към втория строителен период се отнасят към III - началото на V в.

Към последния строителен период принадлежат останки от сграда, която застъпва трасето на южния декуманус. Планът и предназначението й не се установиха, тъй като останките продължават извън площта за строеж.

Е.Кесякова /Пловдив/

РАЗКОПКИ НА БАЗИЛИКАТА ВЪВ ФИЛИПОПОЛ

Археологическите проучвания на базиликата във Филипопол са продължение на разкопките от 1983 и 1984 г. Задачата бе да се изясни плана на сградата доколкото е възможно в рамките на предоставената ни площ и преустройствата настъпили по време на нейното функциониране. Работи се главно в два сектора: в площтана олтарното пространство и пронаоса.

Разкопките в олтарното пространство показаха няколко преустройства. Установиха се два мозаечни пода един върху друг. Подложката на мозайката стъпва върху градежи от ломен камък на кал.

Проучванията в пронаоса се ограничиха в разкриване на най-горните руини на зидовете, показващи последните преусдтройства в плана на сградата. Оформиха се две помещения с мозаечни подове. Западно от тях се намери настилка от плочести камъни принадлежащи на двора на базиликата.

Е.Кесякова /Пловдив/

РАЗКОПКИ НА АКВЕДУКТА НА ФИЛИПОПОЛ

Спасителните археологически разкопки на акведукта на Филипопол са продължение на кампанията от 1977 г. Разкопките бяха продиктувани от строителните работи във връзка с изграждането на новия комуникационен възел. Задачата бе да се разкрие и проучи трасето в посока южно от софийската ж.п.линия до бул."Въстанически", с оглед изготвяне на проект за консервация и реставрация на паметника и запазването му в разделителната ивица на новото шосе. Разкрито бе трасето на акведукта в протежение на около 200 м., като се изявиха нови 28 пилона /стъпки/. В новоразкритата част трасето има за основа една масивна непрекъсната стена с шир.3,40 м и вис.2 м. Пилоните са кръстовидни по план с размери 4,40х3,40 м. На места суперструкцията на пилоните е запазена на височина до 1,70 м. Непосредствено до първоначалните пилони

се констатираха и допълнителни градежи /пилони с размери 2х1 м /долепени на фуга до първоначалните, което показва ремонт на акведукта в някои пунктове.

Археологическите данни обогатиха нашите познания за конструкцията на акведукта и дадоха възможност на НИПК да направи цялостна реконструкция в един участък. /Височината на акведукта по изчисленията е около 11,40 м/.

Паметникът е запазен и експониран в протежение на около 250 м.

К.Маджаров, М.Маджаров, И.Йовчев /Хисар/

РАЗКОПКИ В ДИОКЛЕЦИАНОПОЛ /ХИСАР/

Археологическите разкопки в Диоклецианопол се проведоха в квадрати 18 и 49 от план-квадратната мрежа на града. В квадрат 18 пред хотел "Република" бяха разкрити 50 м от платното на главната проходяща артерия на града- cardo maximus . Тя е широка 11 м и е настлана с дребен чакъл. Краищата й са оформени с каменни бордюри, дълги от 1,5 м до 2,70 м и широки 0,50 м. От външната страна бордюрите са грубо одялани и плътно свързани с хоросанова спойка за каменни зидове, широки 0,50 м, които са стабилизирали бордюрите и са служили за стилобат на представителната колонада на обществените и търговски сгради, разположени от двете страни на улицата. Колоните са били зидани със сегментни тухли, върху големи квадратни каменни бази. Такова оформление е имала главната улица от южната порта до съвременния център на града. На север от центъра до северната порта cardo maximus е оформен без бордюри. Уличното платно в този сектор от двете страни е ограничено от колонадите /портиците/ на сградите. Там, където завършва улицата с бордюрите беше разкрита друга улица /decumanus/, водеща към западната порта. Тя се влива в cardo maximus . Широка е 4,70 м и е без бордюри.

Продължиха разкопките в кв.49. Разкрита беше изцяло кула 23 на източната крепостна стена. Тя има четириъгълна форма на правоъгълна основа. На 3 м южно от кулата беше разкрита северната част на масивна късноримска постройка, долепена допълнително до вътрешното лице на източната крепостна стена. Тя има правоъгълен план. Зидовете й са градени в техника opus mixtum с четириредови тухлени пояси. Разкрити бяха шест помещения, раз-

положени в два реда успоредно на куртината. На запад сградата е завършвала с колонада, градена със сегментни тухли.

Сградата продължава на юг и най-вероятно са е простирала до входа на югоизточната юглова кула. За нейното предназначение можем да съдим от характера на плана й и от местоположението й. Долепването й до крепостната стена, разпределението на помещенията, широчината на входовете показва, че вероятно това е казарма. Строителната техника, която не се различава от останалите разкрити казармени постройки показва тяхното едновременно изграждане - втората половина на IV в.

Хр.Буюклиев, Д.Николов, Д.Янков, Кр.Калчев /Ст.Загора/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "ЦЕНТРАЛЕН ПЛОЩАД" В СТАРА ЗАГОРА

Разкопките от 15.III. до 15.XI.1985 г. са наложени от преустройството на централния площад в Стара Загора. Проучена е площ 1500 кв м, в южната половина на Августа Траяна-Верея.

Разкрити са останки от две улици: декуманус максимус и улицата, разположена северно от главния декуман и части от две сгради, разположени в инсулите между двете улици и южно от главния декуманус. Разграничени са 4 строителни периода от II до нач. на VII в.

Улици. От декуманус максимус е разкрит сектор с дълж. 35 м и ширина 6 м с портици край тротоарите. През I строителен период- нач. на II в. до втората половина на II в., улицата е оградена с бордюри и вероятно настлана с калдаръм. През II строителен период е настлана с каменни плочи и съоръжена с водопроводи и канал за атмосферните и употребени води. През III строителен период - след средата на V в., уличното платно е настлано с калдаръм и трошляк. След началото на VII в. улиците не се използват. Втората улица-декуман е с разкрита дължина 15 м и ширина на платното 5 м. Портици не са открити.

Сгради.

В сектора южно от декуманус максимус са разкрити две отделни сгради разделени с проход с шир.6 м. В западната сграда са открити две големи помещения с широки прагове към улицата. Източната сграда е силно разрушена.

Сграда II е разположена в инсулата, ограничена от двете улици. Ширината й е 40 м, а разкритата дължина - 35 м. Сградата е перистилен тип с голям вътрешен двор и 7 еднакви помещения /магазини/ покрай северния тротоар на декуманус максимус. Двете сгради са построени през I строителен период; използван е жълтеникав травертин и бял хоросан. През II строителен период има значителни преустройства. Преустройства могат да се забележат и през III период - края на IV в. Най-значителните промени са от IV строителен период - от края на V в. до началото на VII в. Използвани са запазените останки от по-ранните периоди, а във височина са надзидани с кирпич, като на места има следи от запазена стенна мазилка. Този период приключва с опожаряване в началото на VII в.

Открити са над 200 находки: керамика, накити, монети, оръдия на труда и др.

В.Велков, Л.Гетов, К.Рабаджиев /София/, Н.Танчева- Василева, Ил.Илиев, Д.Драганов, Г.Рибаров /Ямбол/, Д.Съсълов /Несебър/

РАЗКОПКИ В КАБИЛЕ И НЕГОВАТА ОКОЛНОСТ

През 1985 г. продължават редовните разкопки в тракийския град Кабиле и на селищната могила Ясатепе.

1. <u>Селищна могила Ясатепе /Ил.Илиев/</u>

Проучванията са насочени към североизточния сектор на могилата, където се уточняват границите на селището от късната желязна епоха, разположено върху могилата. Проучваната площ бе разширена в южна посока. Намерени са множество силно разрушени огнища и пещи. Открит бе трамбован и изпечен под на жилище, ориентирано почти север-юг, с площ приблизително от 16 кв м. Подът е неравен, пресечен в североизточната си част от по-късна яма. Открити са и няколко ями, в които бяха намерени материали от късната желязна епоха, фрагменти от амфори, шлак, кости от животни. На тази дълбочина пластовете са силно нарушени, рядко се откриват дупки от колове, което не позволява да се получат данни за плана на жилищата и на самото селище. Досега няма основание да се търси някаква определена планировка. Боклучните ями също са разположени съвсем хаотично. Разкопките поставят интересни проблеми за характера на малко селище от късната желязна епоха, селище, което е съществувало в непосредствена близост с един голям център от

III-II в., какъвто е бил Кабиле.

2. Акропол на Кабиле /"Зайчи връх"/ /В.Велков/

Бяха довършени разкопките на сграда, разположена над "източния вход" на Акропола, непосредствената връзка между селището и скалното светилище. Оформи се помещение с приблизителни размери 4х4 м., на което източната и северната страна почти липсват, и се създава впечатление, като че ли те изобщо не са били изграждани. Запазени са, макар и с по един ред западната и южната стени, градени с грубо обработени камъни с различна големина. Стените бяха нападали във вътрешността и бяха затрупали останки от покривни керемиди, много керамика и много кости от животни. Керамиката- местна и елинистическа, принадлежи изцяло на I хил.пр.н.е. Най-ранните фрагменти са от ранножелязната епоха. Римска керамика не се откри. В югозападния ъгъл на помещението се оформи малка кошеровидна каверна, изсечена в основната скала с вис.0,60 м. Основата на каверната е допълнително обработвана и са очертани малки улейчета. Стените към ъгъла на каверната са изградени стреховидно и образуват началото на фалшив свод /?/. С това допълнително изграждане са се разширявали размерите на каверната и се е създавала илюзията за по-голяма пещера, за тези, които са се изкачвали и са влизали в помещението, което е било покрито като навес, и отворено от изток и север. Очертава се култово помещение, отделно от скалното светилище с релефите. Функционирало е през I хил. пр.н.е. Анализът на откритите на това място кости /извършен от Г.Рибаров/ установи 15 животински вида: 7 домашни- свиня, говедо, овца, коза, куча, кокошка и 8 диви: дива свиня, благороден елен, елен-лопатар, сърна, диво говедо /тур/, див заек, черен пор, дива гъска. Установени са и видовете /приблизителен брой/ по съответни пластове. Комплексното проучване на движимите находки и на самата сграда ще постави важни проблеми за култови обичаи и религията на траките от Кабиле.

При огледа на скалата, която фланкира дясната страна за влизащия в акропола, т.е. съседната на скалата с релефа на Кибела, бяха открити релефи. Единият представя вероятно лъв. Над главата на животното се очерта т.н. "слънчев кръг" с диам.0,60 м. Под изображението се очертава и друг слънчев кръг. Пред изображението се оформя и трети кръг, пред който пък се оформя изображение на

права женска фигура /?/ с данни за Артемида Фосфорос. От това изображение личат долната част от надиплената дреха под кръста и факла. Релефите в някои свои части са силно изветряли. Наблюденията са на Върбинка Найденова.

3. Кабиле от елинистическата епоха.

а/ Сондажи в сектор IX/ Л Гетов, К.Рабаджиев/

Продължава проучването в сектор IX. Бяха проверени два квадрата със задача за пълно изчерпване на културния слой. Достигната бе максимална дълбочина от 3,60 м., където се откриха основи от монументални сгради. На тази дълбочина се откри запазена амфора. Сред елинистическата керамика в този сектор преобладават фрагменти от амфори. В сондажа ясно се открояват три пласта: късноантичен, римски и елинистически. Последният е най-плътен и богат с материали.

б/ Елинистическа крепостна стена /Н.Танчева-Василева/

При проследяването на южната крепостна стена на военния лагер, в един сектор на 15 м от югоизточната кула бе установено, че стената на военния лагер лежи върху по-стара еленистическа стена, аналогично на откритите участъци по източната стена на лагера. Тази стена е с големи каменни блокове на суха спойка. Разкритият сектор е със запазена височина 0,50 м. и ширина 2,50 м. Откритите части от елинистическата крепостна система по източния и сега по южния склон на Хисарлъка поставят проблема за съществуването тук на укрепено тракийско селище преди изграждането на военния лагер.

4. Римски и ранновизантийски Кабиле

а/ Сондажи /Л.Гетов, К.Рабаджиев/

С цел изясняване стратиграфията на античния град върху терасата над базиликата бе заложен сондаж във вид на Г-образна траншея с посока изток-запад и север-юг, която включва 40 работни квадрата с обща площ 1 000 кв м. Установи се, че максималната дебелина на културния пласт тук е 1,60 м. Липсата на солидни основи на сгради и откритите грънчарски пещи подсказват наличието тук на занаятчийски квартал през римската епоха. Открити бяха обречни паметници, които са свързани със светилище на здравеносните божества. Подобни паметници бяха открити в този сектор през последните две години. Частта от траншеята по самия склон на Зайчи връх е с тънък културен пласт поради ерозията. Тук се откриха фрагменти от елинистическа, римска и късноримска керамика.

б/ Военен лагер /Н.Танчева-Василева/

На територията на военния лагер бяха проучвани термите, канализацията на военния лагер, западната и южната крепостна стена.

През 1985 г. приключи археологическото проучване на термите. Установени са два строителни периода. Първият период е съвременен с изграждането на военния лагер, свързан с активно строителство на Втората кохорта на Лукензите, след нейното настаняване в Кабиле през 30-те години на II век. Вторият строителен период е свързан с активна строителна дейност в лагера по времето на имп.Галерий /305-311 г./. Повдигнато е нивото на вестибюлите, на аподитерия и на подовете, наложено от повишаването на оточните канали. Термите са функционирали до към края на IV век /по данни от най-късните открити монети/.

Разчистен бе водопроводът при влизането му във военния лагер, заедно със сграда А, очевидно свързана с охраната на водопровода, който точно пред нея се разклонява към съответните сгради вътре в лагера. Проучени са нови сектори от канализацията на лагера. Установи се, отводняването на уличното платно пред западната фасада на термите е извършено посредством канал, иззидан от тегули с двускатен покрив от керемиди и камъни. Каналът идва от южната крепостна стена, минава покрай западната стена на военния лагер и излиза извън северната страна в посока коритото на р.Тонзос /Тунджа/.

При проучването на западната крепостна стена бяха проучени 6 помещения, съвременни на термите и улицата покрай тях. Входовете са към уличното платно. Разрушени са от пожар. Между множеството открити животински кости, преобладаваха кости от коне. Вероятно се касае за помещения, свързани с отбраната на лагера. Южната се касае за помещения, свързани с отбраната на лагера. Южната стена на лагера бе проследена в източна посока по протежение на 40 м., считано от югозападната кула. В субструкция стената е широка 2,00 м, в суперструкция 1,80 м и някъде е запазена до 1,50 м. Тя бе проследена още 15 м от югоизточната кула и под нея се откриха останки от елинистическата стена. Към този сектор са долепени няколко верижни помещения, вероятно аналогични на тези, като при западната стена. Бе проучена т.н. сграда А, намираща се между стената на военния лагер и протейхизмата в нейния югозападен участък. Установи се, че протейхизмата лежи върху развалините й върху пласт от 0,50 м с разрушенията от покирвната конструкция на сграда А, очевидно унищожена от пожар.

Л.Огненова-Маринова, М.Рехо, П.Илиев /София/, Ж.Чимбулева, Д.Кожухарова, А.Тотешев /Несебър/

РАЗКОПКИ И ПРОУЧВАНИЯ В НЕСЕБЪР

През 1985 г. в Несебър продължиха проучванията на два обекта:

1."Северозападна част на града" - северно от градската порта. Работи се предимно в централния кораб на базиликата, чийто северен кораб е открит преди. Установи се, че базиликата построена през V-VI век, е била преустроена към IX век. Сегашните изследвания позволяват да се предположи, че в централния кораб през X-XI в. е била изградена малка църквичка. Около църквичката се разкриха погребения с беден погребален инвентар. Някои от тях могат да се датират в X-XI век.

2. Проучен бе и нов сектор от гръцка стена в югозападната част на града- южно от градската порта. Тя се откри под южната фасада на новата музейна сграда. Разчистиха се шест реда квадри - от сив планински камък и бял морски варовик. Стената е с посока изток-запад с разкрита дължина 13,20 м и макс.височина 2,50 м. Вероятно се касае за подпорна стена от IV-III в.пр.н.е.

Проучванията и на двата обекта ще продължат и през 1986 г.

В.Велков, В.Найденова, Г.Кузманов /София/, Й.Атанасова, А.Николаева /Видин/

РАЗКОПКИ В РАЦИАРИЯ

През отчетната година продължиха разкопките на западната крепостна стена и в централната част на града.

В I сектор - западна крепостна стена продължи проучването на първата крепостна стена на Рациария по трасето южно от западната градска порта. Стената се състои от две паралелни стени, изградени от правоъгълни каменни блокове, споени с бял хоросан. Пространството между стените е запълнено с кирпич. Крепостната стена е подсилена от вътрешни кули, три от които са вече разкрити. Пространството между двете паралелни стени първоначално не е било запълнено. В интервала между две съседни кули във вътрешната стена са оставени, но четири отвора на врати, разположени на равни разстояния един от друг. От северната ... отвор

има преградна стена, свързваща двете паралелни стени, изградена аналогично и едновременно с тях. В пространството между паралелните стени- най-вероятно е имало еднораменни дървени стълби, извеждащи към бойната платформа. След опожаряване на дървените конструкции пространството между двете стени е било запълнено с кирпичи. Подобно устройство на крепостни стени е известно по рейнския лимес и в четири военни лагера в Дакия. В Нове също е разкрита част от такава стена. Въз основа на посочените паралели първата крепостна стена на Рациария се датира в края на I - началото на II в.

Завършено е разкриването на южната кула на западната порта. Тя е правоъгълна, изградена в опус инцертум микстум. Принадлежи към последния строителен период на портата в началото на VI в. по времето на имп.Анастасий. Пред тази кула бе открит възпоминателния му надпис, който е бил вграден във фасадата на портата.

Във II сектор продължиха разкопките на голяма сграда, разположена на север от предполагаемия форум на града. На площ от 300 кв м бе достигнато подовото ниво на сградата. Досегашният изкоп бе разширен с нови 150 кв м. Установено бе, че разкритата вече система от кръстовидни тухлени стълбове, които са поддържали надлъжни полуцилиндрични сводове и напречни арки, е изградена като носеща конструкция на голяма зала с полукръгъл подиум на запад, за което свидетелствува разкритата в основи широка екседра. Тя, както и разкритият фрагмент от южна фасадна /?/ стена, е изградена в опус имплектум с лица от правоъгълни блокове. Сградата е била построена върху друга, по-стара от нея, от която досега са разкрити малки сектори от две перпендикулярни една спрямо друга стени, изградени в опус цементикум, както и няколко неголеми фрагменти от подова полихромна мозайка, запазени между тухлените стълбове и частично залята от хоросановата замазка на по-късната сграда. Личат предимно геометрични мотиви-плетеници, редуващи се ромбове с вписан "соломонов възел и ромбоиди, мрежест орнамент и др.

В III сектор бе продължено сондажното проучване на терена на предполагаемия форум. В горния пласт се откриват останки от силно разрушени жилищни сгради от IV-VI в.

Г.Александров /Михайловград/

РАЗКОПКИ В МОНТАНА

През 1985 г. продължиха археологическите разкопки на крепостта в Михайловград /Монтана/. Бе разкрито едно малко помещение, източно от големите казармени помещения и южно от северната крепостна стена. В пласта от рушевини имаше фрагменти от ранновизантийска керамика с гребенчат орнамент. По-късно в помещението е било изградено славянско селище.

Един мраморен паметник бе използван за легло до огнище. Върху паметника, оставен от управителя на провинция Долна Мизия Квинт Деций, има латински надпис, с който се допълва служебната стълбица на Деций. Отбелязано е, че преди да стане император, управител на Долна Мизия и Испания той е бил управител и на Долна Германия, което до сега не се знаеше. Общо от Монтана са ни известни имената на шест управители на Долна Мизия.

Т.Иванов /София/, Т.Ковачева /Плевен/, Ев.Генова, Г.Кабакчиева и Хр.Попова /София/

РАЗКОПКИ В УЛПИЯ ЕСКУС

Археологическите разкопки се проведоха от 17 юни до 30 септември 1985 г. в два обекта: 1. Източен портик на Форума и сградата /III/ източно от него; 2. Югоизточният край на сградата с мозайката със сцена от комедията "Ахейци" на Менандър и продължението на декуманоса /ул. "Менандър/ в западна посока от кръстовището с кардото /ул."Ахейци/.

Обект 1./Т.Иванов, Т.Ковачева, Ев.Генова/ Продължи разкриването на източния портик и на източната просторна зала покрай източното кардо в северна посока, като беше разкопана и проучена площ от около 500 кв м с дебелина на културните напластявания от 1 м до 2,40.

Беше открита част от настилката на форума, която се състои от правоъгълни варовикови плочи, допираща се до източния портик. Беше установено, че източният портик бил изграден в римско-коринтски стил, понеже бяха намерени два много добре запазени коринтски капитела, паднали до стилобата на колонадата. Един фрагмент от варовиков фриз-архитрав с големи латински букви CII /навярно съкращение на името "колония"/ свидетелствува, че върху фриз-архитрава на източния портик на форума

бил издълбан латински строителен надпис в един ред, който несъмнено е съдържал ценни данни за времето на построяване на форума.

В културния пласт са открити бронзови монети от времето на Констанций I /293-306 г./, Константин Велики /306-337 г./, Йовиан /363-364 г./, Валент /364-378 г./, Теодосий I /379-385 г./ и Аркадий /385-408 г./, както и фрагменти от късноримска домашна керамика.

През X-XI в. върху площа били построени български жилища с дървени отвесни колове в ъглите, забити в здравата жълта глинена почва. Бяха сигурно документирани части от три такива жилища. От този период произхождат три медни корубести византийски монети от XI в.

Обект 2. /Г.Кабакчиева, Хр.Попова/ Разкри се част от южната външна стена на голямата сграда. Подът на югоизточното ъглово помещение бил постлан с бели и цветни мраморни плочи, разположени косо. Върху тях се намери великолепно изработен мраморен коринтски пиластров капител от вътрешната архитектура на помещението, чиито стени били облицовани с мраморни плочи.

Разкритата част от декумануса е постлан с варовикови плочи с неправилна форма, като най-големите покриват зидания канал за нечистите води под средната надлъжна ос.

М.Чичикова, Ал.Милчева, В.Найденова /София/, П.Доневски /Свищов/, Л.Прес, Т.Сарновски, В.Шуберт, А.Ладомирски /Варшава, Полша/

РИМСКИЯТ И РАННОВИЗАНТИЙСКИ ГРАД НОВЕ

През 1985 г. разкопките в Нове продължиха на следните обекти:

1. Разкопки в квартал XXVI /П.Доневски/. Чрез три сондажа продължи проучването на сградата западно от виа сагуларис, за изясняване стратиграфията, хронологията и предназначението й. Двата сондажа бяха направени по южната й стена , а третият- западно от откритата дървено-землена сграда. Бе установено, че каменната сграда продължава в западна посока, а следите от по-ранната сграда с лека конструкция се губят.

2. Разкопки в квартал X /Ал.Милчева/. С оглед изграждането на по-точна стратиграфия и относителна хронология на културните напластявания бяха продължени проучванията в някои от помещенията на сградата, раз-

положени в югоизточния й ъгъл, образуван от кардо максимус и декуманус максимус. В кв.Х /312,313 беше разчистено до нивото на тухления под помещението с хипокауст. Тухлените колонки на отоплителната система са запазени на височина 0,50-0,55 м. Върху голям брой от тухлите им има печат на I италийски легион в табула анзата, а при голямоформатните подови тухли печатът е във форма на орел. Префурниумът на хипокауста се откри от източната страна на помещението, а в югозападната му част върху пода е изградена пещ от малки тухлени фрагменти, измазана с глина. Пещта е с диам.1,69х1,76 м и запазена височина 1,02 м. Скарата представлява мрежа от дупки с диам.0,08-0,12 м. Пещта беше запълнена с жълта глина.

В три помещения /кв.252/272, 273/293, 292/272/ и във вътрешния двор /кв.250, 251, 270, 290, 191/ на едно и също ниво се установи пласт от опожаряване, който въз основа на намерените в него стъклени съдове, керамика и монети се датира в средата на III в.

3. Перистилна сграда в кв.VIII А/М.Чичикова/. Започна проучването на западната част на сградата. И тук, симетрично на източното крило, от западната страна на двора, бе открит портик широк 3,20 м и две големи помещения с правоъгълен план, изградени от кирпич върху каменни основи. Вътрешността им бе изпълнена с обгорели кирпичи от рухналите стени при разрушаването на сградата в 251 г. при обсадата на Книва. След това перистилната сграда е била изоставена за известно време и вероятно в последната четвърт на III в. животът на това място е бил възобновен. Към този период отнасяме един зид на камък и кал, който пресича двете помещения. В северния му край е оформено малко помещение с хипокауст, което използува две от стените на перистилната сграда. Помещението е имало стенно отопление от вградени отвесно тръби с четвъртито напречно сечение. Префурниумът е бил от източната страна, където е запазен засводен отвор и дебел пласт от пепел. В него открихме колективна находка от глинени съдове, затрупани на място след разрушаването на пеща, вероятно в края на IV в. Преобладават кани, ойнохоета и гърнета с форми, характерни за края на III-IV в. Възможно е разрушаването да се дължи на готските нападения през 376 г.

4. Митреум /В.Найденова/. Беше изцяло изчерпена голямата яма с материали, изкопана до югозападния външен ъгъл на митреум II. Тя има средна дълбочина 4 м. В

дея се откриха голямо количество фрагменти от глинени и стъклени съдове, глинени лампи, фрагменти от тухли и стенна мазилка, кости от животни и др. Възстановиха се два типа керамични съдове с култово предназначение.

5. Валетудинариум /Л.Прес, В.Шуберт/. Чрез сондажи бе потърсен централният вход на болницата откъм виа преториа, разположена от източната му страна. Продължи изследването на двора и неговите функции, както и канализацията и санитарният обект в северозападната част на валетудинариума.

6. Принципиа/Т.Сарновски/. На този обект главно внимание бе обърнато на пълното изследване на източната и западната зали /   /. Бяха направени сондажи и пред фасадата на южната част на принципията, където се откриха основи от други постройки. От находките най-интересни са фрагментите от бронзови статуи.

7. Западна крепостна стена /А.Ладомирски/. Продължи работата в сондажа край вътрешното лице на крепостната стена. В пластта от началото на III в. бяха установени важни данни за стратиграфията и бе открит канал, който е принадлежал на виа сагуларис.

Иванов, Л.Слокоска, П.Георгиев, Р.Иванов, Г.Кабакчиева, В.Начева /София/, И.Църов, Ц.Вълков и К.Ставракиев /Велико Търново /България/, А.Поултър, П.Стрейнч, Даусън /Нотингам/, Д.Шепърд, Д.Баушер и Р.Фалкнер /Лондон/ АНглия/

РАЗКОПКИ В НИКОПОЛИС АД ИСТРУМ

През 1984 г. в резултат на Спогодбата между Българската и Британската академии на науките започна работа българо-английска археологическа експедиция в Никополис ад Иструм. Българският етип продължава работата в Града, а английския започва проучване на Кастела.

I. Българският екип продължи работа на няколко обекта.

1. Южна порта /Л.Слокоска, К.Ставракиев/. Направеният сондаж в ос на Кардо максимус показа голямо разрушение на куртината и самата порта в резултат на изземване на строителния материал. Разкрита е субструкцията на крепостната стена с дебелина 1,60 м,

с еднораменна стълба от вътрешната западна страна, оформена с каменни стъпала, принадлежаща вероятно на втория строителен период. Вътрешното пространство на портата има податки за оформяне с Г-образни страници, с ширина на отвора 2,80 м. Пред портата на север се разкри част от кардо максимус, с ширина 5 м, с бордюри, с настилка от варовикови плочи и зидан канал под тях. Покрай вътрешната страна на куртината има данни за обходната улица "интервалум". Находките, главно фрагменти керамика и две бронзови монети от Елагабал, сечени в Никополис ад Иструм определят хронологически граници II-IV в. В горял пласт, сред паднал строителен материал се откри строителен надпис на гръцки, от времето на император Хадриан.

Източна порта. Продължи разчистване на нападалия строителен материал в северната половина на входа, при което се разкрива каналът на декуманус максимус.

2. Улична мрежа /Р.Иванов/. За изясняване на градоустройствената схема, продължи проучването на кръстовищата по трасето на Декуманус максимус - кардо 5 и 6, оформени както разкритите досега.

3. Трикорабна обществена сграда /Т.Иванов/, /западно от гражданската базилика на агората/. Установено бе, че прилежащият на север от сградата декуманус 6 е оформен с тротоар, широк 2 м., без останки от каменна колонада.

4. Перистилна сграда в югозападната част на агората /И.Църов/. Доизяснени са планът на сградата и строителните периоди. В запазения сега вид сградата е била построена през третия строителен период - средата на III в.

5. Сграда в северозападната част на комплекса на агората /П.Георгиев/. Доразчистена бе площта пред трикорабната сграда, открита в предишните кампании и трасето на кардо 5. Установи се наличието на портик пред сградата - на запад от нея. По протежение на фасадата към улицата са открити три бази на колони и части от телата им. Кардо 5 следва известното оформяне. На места плочите от настилката са извадени. Върху платното на улицата бяха открити 21 бр. бронзови римски императорски и колониални монети II-V в. и фрагменти керамика от същата епоха. Между керамиката има един фрагмент от местна тера сигилата, производство Бутово, както и два фрагмента средновековна керамика XII-XIV в.

6. Сграда А – между кардо 5 и 6 /Р.Иванов/ Започна разкриване на сградата, разположена южно от римската баня, открита през 1945 г. Очертанията върху терена оформят правоъгълен план с размери: 48,05 м /изток-запад/ и 42,85 м /север-юг/, и вътрешен правоъгълен двор под открито небе /33х30 м/. Разкрити бяха четирите ъгъла на сградата, които завършвали с издадени навън еркери. В югозападния вестибюл /еркер/ се попадна на мраморна статуя на мъж на виден гражданин на Никополис ад Иструм. Главата е отчупена, липсва; запазена височина 1,86 м. В северозападния ъгъл на двора се откри варовиков постамент за почетна бронзова статуя с гръцки надпис, съобщаващ, че удостоеното лице бил главен жрец на града, организатор на гладиаторски борби и герузиарх. Съдейки по плана и местоположението на сграда А, може да се предположи, че тя е служела за палестра.

7. Сграда в северозападния ъгъл на града, сектор БЗ /И.Църов/ Въз основа на данните от въздушните снимки, геофизическото проучване и многобройните богато украсени архитектурни детайли видими на повърхността, през н.г. започна проучване на сградата. Сондажът за изясняване на стратиграфията разкри: тухлена настилка, положена върху хоросанова и каменна подложка, датирана с монета на Констанций II /337–361/; зид, на дълбочина 2,95 м от нивото, запазен е един ред камъни. В пластта над зида бяха открити голямо количество керамични фрагменти с характерни форми за III в., сред които има и няколко фрагмента по-ранни, около средата на II в.; от керамичния център при Павликени. След установяване на стратиграфията започна работа на площ от 500 кв.м. Достигна се нивото на тухлената настилка, с опожарен пласт над нея. Находките– фрагменти керамика и монети се отнасят към III–V в.

II. Английският екип работи на няколко сектора в кастела. В резултат на геофизическото проучване и получените данни за градежи бяха извършени разкопки в:

1. Сектор А /Д.Баушер/. Разположен е до южната крепостна стена на града и северната на кастела, в ос на южната порта. Проверена бе стратиграфията, при което в югозападния ъгъл има данни за ров.

2. Сектор В /М.Даусън/. Сондажът бе заложен за изясняване на оформения правоъгълник от въздушните снимки в северозападния ъгъл на кастела, очертаващ вътрешна

крепост /?/ . Разкопките не потвърдиха наличието на градеж. Разкрити бяха съвременни останки от дървени пилони от края на миналия век. В дълбочина се очертаха две подови нива, датирани с монети III и IV в.

3. Сектор С /Д.Шепърд/. Разкрита бе порта на северната крепостна стена /на кастела, или южната на града/. По повърхността имаше видими блокове от градежа. Портата е оформена от варовикови блокове, скрепени с железни скоби, с ширина на входа 3,30 м. Страниците са запазени на височина до 1,25 м., с правоъгълни отвори за вертикалните оси на вратата. Върху настилката се очертават два коловоза, на разстояние 1,43 м. В непосредствена близост – южно от портата се разкриха части от две правоъгълни помещения, с дължина 4,40 м., оформени със зидове от ломен камък на кал. Запазени са подови нива от хоросанова замазка. Между помещенията се оформя пътека, с ширина 1,80 м.

4. Сектор Д /М.Даусън/. Разкрита е част от постройка, със зидове от ломени камъни на кал. Сред опожарен пласт се намериха голямо количество късноантична керамика и бронзова статуетка на Хермес, а извън сградата - фрагмент от Северноафриканска керамика, IV в.

5. Сектор Е /А.Поултър/. Разкрита е част от южната крепостна стена на Кастела, от която имаше видими следи по повърхността. Дебелината на куртината е 2,60 м. Градена е в смесена зидария"опис виттатум микстум", с каменен пояс от варовикови блокчета на двете лица, с размери 0,20х0,11 м, сеемплектон на бял хоросан и тухлен пояс от 5 реда тухли.

Г.Мавров /София/

ОПИТИ ЗА КОНСЕРВАЦИЯ НА АРХЕОЛОГИЧЕСКИ КРЕПОСТНИ ЗИДОВЕ В НИКОПОЛИС АД НЕСТУМ

Традиционната архитектурна консервация на археологически обекти у нас се ограничава обикновено с надзиждане на "шапка" /корона/ на зида с оригинален или нов строителен материал и стандартни строителни разтвори. Този начин на работа не осигурява трайна защита на оригиналната субстанция. Преди да започне архитектурната консервация и реставрация е необходимо да се консервира оригиналът, като му се осигури достатъчна дълготрайност.

Посочени са резултатите от опити за структурна импрегнация на крепостни зидове в Никополис ад Нестум с

помощта на разредена епоксидна смола и просто устройство за въвеждане на разтвора в обема на зида.

В.Начева /София/

НЯКОЛКО ИНСТРУМЕНТА ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА РИМСКА КЕРАМИКА НАМЕРЕНИ КРАЙ ГР.ПАВЛИКЕНИ

Създаването на нови керамични центрове край гр.Павликени е свързано с основаването на Никополис ад Иструм. Всяка една от керамичните работилници е притежавала свой инструментариум. В съобщението се разглеждат някои от по-характерните от тях, използувани за допълнителна обработка и украса на източените на грънчарско колело предмети или на тези формувани в калъпи.

Обяснено е изработването на орнаменти с техниката "Барботино" при което са използувани кухите бедрени кости на щъркел и метални тръбички. С диапозитивни снимки на отделни фрагменти керамика е показано точното предназначение на няколко костени и бронзови инструменти за оформянето на устията и дъната на съдовете.

Цв.Ив.Вълков /Велико Търново/

ГЕОФИЗИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ ОТ "НИКОПОЛИС АД ИСТРУМ"

В методиката на работа на Никополис ад Иструм бяха включени предварителни геофизични проучвания обхващащи цялата територия предстояща за разкопаване. Изследванията се извършиха с полеви резистивиметър, а резултатите бяха обработвани с персонален компютър. Тази организация на работата, позволи значително повишаване ефективността на геофизичните проучвания както по обем, така и в качествено отношение. Постъпващите данни от предметните находки се обработваха на друг персонален компютър с цел обработване, сравняване и изучаване на по-мощна изчислителна машина в Нотингамския университет.

Показателно за добрата организация на работата и резултатното използуване на геофизична и изчислителна техника е факта, че почти половината от предстоящата за археологическо изучаване територия е предварително геофизично проучена.

П.Георгиев /София/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "РИМСКИ ТЕРМИ" - ВАРНА

Сондажното проучване пред северната фасада на сградата през 1985 г. установи наличието на по-стар от сградата канал пред северната стена на северната подземна галерия. Каналът е с посока СЗ-ЮИ, с наклон на ЮИ и с размери /1,5 дълбочина, 0,52 шир./, които подсказват, че той е от сграда, в която употребата на вода е била значителна. Стената на галерията го пресича. Откритите в канала находки говорят, че той е по-стар от термите. Не е изключено, той да е част от отводняващата система на по-стари терми, които са били разрушени при строежа на новите.

На около 6,8 м северно от канала бе разкрита настилка, от големи варовикови плочи, под част от които се откри друг канал, с посока И-З и наклон на изток. Размерите му са дълбочина 1,3 м и широчина 0,65. За разлика от първия, този канал не е измазан отвътре и е граден по-грубо. В него бяха открити фрагменти от римска и късноримска керамика както и част от облицовъчна мраморна плоча от термите. Тези находки посочват и датата на направата на настилката и канала - след изоставянето на термите, което по друг път се определя, че е станало към края на III в.

Ал.Минчев, Ан.Ангелов /Варна/

РАЗКОПКИ В МАРЦИАНОПОЛ

През 1985 г. се направиха довършителни разкопки на обект "Сграда с мозайки" в гр.Девня /Марцианопол/ - няколко сондажа в дълбочина. Целта бе да се уточни хронологията на обекта, поради което сондажите бяха наместа, където са останали запечатани по-ранни пластове - под мозайките. Първият сондаж бе в помещение III /т.н. помещение с Антиопа/, с размери 1 х 1 м. В него бе открито отчасти съоръжения с правоъгълна форма, зидано от тухли и измазано с водоустойчив хоросан. То е от първоначалната сграда, строена към края на II в. В помещение XIII/А под вдигнатата мозайка бе доразчистен част от хипокауста на ранната сграда, запълнен със строителни отпадъци, и част от друго помещение. В насипа на ранното помещение и хипокауста бяха намерени фрагменти от мраморна облицовка, няколко медни монети, едната от които на Констанций Хлор /295-306 г./, мраморна статуетка на Афродита. Монетите дават категоричен отговор

за датирането на мозайките в края на III- началото на IV в. В сондажа в помещение XIV бе разчистен част от глинен тръбопровод - канализация за отточни води от перистила.

РИМСКИ И КЪСНОАНТИЧНИ ВИЛИ И СГРАДИ

В.Божилова, В.Витски /София/

АНТИЧНА РЕЗИДЕНЦИЯ ПРИ КОСТИНБРОД

Археологическите разкопки на големия архитектурен комплекс от римската епоха при гр.Костинброд, Софийски окръг, през 1985 г. се проведоха в три сектора.

1. Продължи проучването на откритата още през 1972г. верижна сграда с полихромни мозайки и хипокауст. Сградата бе проследена със сондажи в източна посока. Установиха се размерите на 9 нови помещения, в някои от които се откриха следи от многоцветни мозайки с геометричен орнамент. Стените на помещенията са масивни и дълбоко фундирани, изградени от ломен речен камък споен с бял хоросан.

2. На 150 м. югоизточно от сградата с мозайки се установиха окончателните размери на ротонда с диам.32 м. Край нея бяха открити фаргменти от капители със стилизирани акантови листа и бази от колони.

3. В западна посока на около 1 км от античната резиденция започна проучването на трасето на новооткрития античен път. На югозапад от него, в непосредствена близост се разкриха основите на три помещения, принадлежащи по всяка вероятност на локализираната в този район от други изследователи, пътна станция Скретинска.

Откритите тук материали са предимно фрагменти от керамика, голямо количество животински кости и железни предмети- юзди, халки и гвоздеи.

Многобройните открития направени през последните години в Костинброд и неговата околност ни карат да предположим, че тук се е намирало антично селище, чието име остава за сега неизвестно, но то без всякакво съмнение е в пряка връзка с намиращата се наблизо представителна резиденция и пътна станция.

В.Любенова /Перник/

РАЗКОПКИ НАД МАХАЛА АРБАНАС КРАЙ РАДОМИР

През 1985 г. археологическите разкопки се проведоха от 15 юни до 30 октомври. Разчистен бе сектор от около 140 кв м , при средна дебелина на културния пласт 0,70 м , при силна денивелация на терена. Работи се в южната половина на късноантичното укрепление и в два работни квадрата северно от църквата. Покрай южната оградна стена отвътре се откриха редици от полуразбити долиуми и ями от извадени долиуми. Разчистванията са извършени при по-късното заселване в развалините на ук-

реплението. Изясни се, че и покрай южната му стена е имало колонада, подобна на тази от запад.

Установено бе, че след значителните преустройства на укреплението в ранновизантийския период, е имало ново заселване, т.е. налице са два строителни ранновизантийски периода. От последното обитаване са останките от жилища с примитивно изградени тухлени огнища върху землени[я] под.

При неизбежните разчиствания на по-горните културни пластове и в основите на късните градежи продължиха да излизат находки и от ранноримския и тракийски период. Все още преобладават тези, свързани с функционирането на производствения и търговски център от ранноримския период: нов тип костени игли и вотивни пръчки, нов тип бронзови игли за коса. Увеличи се количеството на костените игли за коса, работени на струг /над 120 бр./. Намериха се редки единични предмети като стъклен пръстен - печат, плочка от стъклена гривна с пластично изображение, костен амулет и др. Изключително интересни са иглите за коса с антропоморфен завършек.

Сп.Машов /Враца/

ВИЛА РУСТИКА В м."РОСТЕНЕЦА" ПРИ С.УРВЕНЕ, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

Спасителните археологически разкопки в м."Росненеца" бяха започнати през 1982 г. През първите три години бяха проучени част от некропола и жилищната сграда на вилата.

Разкопките през 1985 г. бяха проведени източно от жилищната сграда. По сведение от бившите собственици на мястото от тук те изваждали обработени камъни и една колона, която сега е вградена в съвременна сграда.

Проучена бе банята на вилния комплекс. Тя е т.н. "блоков тип" бани от римската епоха. Стените й са градени от лицево обработени варовикови блокчета споени с хоросан. При оформяне на ъглите на сградата са използвани и тухли. Банята се състои от три помещения: фригидарий, тепидарий и калдарий. Освен тези три помещения са изградени и три полукръгли екседри, една от север и две от изток. Топлият въздух първоначално е постъпвал през северната екседра, но по-късно при едно преустройство тя е изолирана и огнището е преместено при една от източните екседри. Колонки от хипо-

кауст бяха запазени само в северното помещение. Подова замазка от хидрофобен хоросан бе запазена в една от източните екседри и в източната част на тепидария.

Южно от банята бе разкрита част от сграда строена от ломен камък споен с кал. Вероятно това е бил склад за дърва към банята. На същото място по-рано е съществувала друга по-малка сграда, от основите на която са запазени само един ред камъни.

Находки в банята и около нея, даващи ни опорни точки за датата на изграждането и използването й не бяха открити.

Г.Китов, К.Шалганов /София/, П.Павлов /Ловеч/

РАЗКОПКИ НА ВИЛА РУСТИКА ПРИ С.СМОЧАН, ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

През м.юли – август 1985 г. започна проучването на римска вила на 1,5 км северно от с.Смочан, Ловешки окръг. Археологическите разкопки се наложиха поради сериозните повреди на видимите останки, нанесени от селскостопански машини и от необходимостта да се установи дали вилата има връзка с разположените на около 300 м от нея могили с богат инвентар от I век на н..е.

Заложена бе квадратна мрежа върху площ от 5600 кв м. Усилията бяха съсредоточени в два пункта:

1. Изясняване характера на запазен над терена масивен зид /запазени размери: длъж.– 9 м; макс.вис. на суперструкцията– 0,65 м; деб. в източния и западния край – съответно 1,30 и 3,00 м/. Градежът е от ломен и речен камък споен с бял хоросан. От север зидът има лицева облицовка от средноголеми дялани блокчета.

2. В източната периферия на проучваната площ. Разкрита бе сграда със стопански характер. Състои се от три верижно свързани помещения с обща северна стена и контрафорси към нея. Градежът е от ломен и речен камък, споен с бял хоросан. Сградата е преустройвана. Първоначално средното помещение е било проход, свързващ двете крайни помещения. По-късно проходът е бил затворен от юг и е оформен като средно помещение. В западното помещение е разкрито подово ниво с огнище и монета на Септимий Север /?/. Над това ниво е разкрит добре очертаващ се пласт от пепел, въглени и фрагментирани тегули и имбрици. Над него са намерени и материали от IX–X в. Подовото ниво с огнището запечатва под себе си пласт от разрушения.

Намерените монети, 45 % от които не са още обработени, обхващат два периода: 1. Първата половина на III в.; 2. Първата половина на IV век. Вероятно, около средата на III век вилата е пострадала във връзка с готските нашествия.

Бяха заложени още няколко сондажа с цел получаване на опорни пунктове за разкопките, които ще продължат през 1986 г.

Д.Станчев /Русе/

РАЗКОПКИ В М."СМЕСИТЕ" КРАЙ С.ИВАНОВО,РУСЕНСКИ ОКРЪГ

Във връзка с изпълнение на програмата "Иваново-Червен", през 1985 г., се проведоха археологически разкопки на останки от антични сгради в м."Смесите" край с.Иваново, Русенски окръг.

На левия бряг на р.Бели Лом, непосредствено преди сливането й с р.Черни Лом, в миналото са били открити плочи с надписи на латински език. Намерените надписи и късовете от керемиди по повърхността дадоха основание да се предполага, че на посоченото място е съществувала антична сграда. При проведените разкопки се откриха основите на западната, част от южната и северната стени от постройка. Останалата част от сградата е разрушена изцяло заради строителния материал, използуван в поново време при строежа на мелница. Сградата е била изградена от полуобработени камъни, споени с хоросан.

На около 400 м югоизточно от предходната сграда личаха основи на друга постройка, многократно разкопавана от иманяри. При проведените разкопки се установи, че разкритият обект представлява останки от църква.

Църквата е еднокорабна, с полукръгла, отвътре и отвън, абсида. Тя не е имала притвор, а към северната страна на наоса е било изградено едно правоъгълно и от запад - две странични квадратни в план, помещения.

Размерите на църквата са: обща дължина- 14,60 м., дължина на наоса заедно с абсидата- 9,40 м , ширина - 7,00 м ; правоъгълно помещение- 6,35 х 3,80 м. Страничните помещения са със страна 4,50 м. Дебелината на зидовете е 0,65 - 0,70 м. Изградени са от полуобработени камъни, споени с червен хоросан.

А.Димитрова-Милчева, Кр.Вачева, К.Рабаджиев /София/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА РАННОХРИСТИЯНСКАТА БАЗИЛИКА В С.ОРЕШЕ, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

От 11 до 30 август 1985 г. продължиха и бяха приключени спасителните разкопки на раннохристиянската базилика в с.Ореше, Благоевградски окръг. Бе уточнен цялостният план и размерите на сградата. По план тя принадлежи към типа на трикорабните "елинистически" базилики. Външните й размери, заедно с абсидата са 10,50х 15,50 м., дебелината на зидовете е 0,70 м. В план наосното пространство има форма на правоъгълник с размери 5,50 х 10,50 м., а страничните кораби 1,70 х 8,50 м. Южният кораб и част от централния кораб са разрушени до нивото на скалата. През северния кораб се е влизало в малък, триконхален баптистерий, конструктивно свързан със северния зид на базиликата.

Абсидата, която е много малка и не е правилно оформена, е била изсечена стъпаловидно в скалата и укрепена със зид отвън. Двете странични помещения имат различни размери, поради разкривения бордюр на канцела.Южното и северното помещения са опасани с пейки, а подът и е покрит с тухли, докато абсидата и правоъгълното пространство, очертано от оградата на канцела са имали подова настилка от плочести камъни. Настилка от тухли е покривала пода и на централния кораб, а покривът е бил покрит с плочи от местната скала.

Керамика не се откри, но в абсидата се намери добре запазен сребърен реликварий и една монета на Юстиниан Велики в северния кораб. Бяха открити още две плочи от оградата на канцела с богата декоративно-пластична украса, бази на колони, капители и други архитектурни детайли.

По всяка вероятност базиликата е загинала при земетресение през втората половина на VI век.

На около 200-300 м североизточно от базиликата в м. "Бучето", непосредствено до открития през 1979 г. гроб, бе разкрито погребение с трупополагане на дълбочина 0,20 м от повърхността и с приблизителна ориентация югоизток-северозапад. Гробното съоръжение е изградено от вертикално поставени каменни плочи, ограждащи трупа. Липсата на горна плоча, покриваща гроба и положението на трупа сочат, че гробът е бил отварян. Подредените около краката гробни дарове от 8 съда датират погребението в края на IV- началото на V в.

Юл.Божинова /Благоевград/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА АНТИЧНА СГРАДА В С.КРУПНИК, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През лятото на 1985 г. при изкопи на канализация на платното на ул."Иван Вазов" в с.Крупник, бяха открити останки от антична сграда и средновековен некропол.

При направените спасителни разкопки бе проучена част от архитектурен комплекс, правоъгълен в план, ориентиран С-Ю. Разкрити бяха части от стопански двор с долиуми и баня с няколко помещения включващи 2 басейна и вана. Градежът на банята е от хоризонтални редове от речни камъни споени с бял хоросан. В последствие едното банско помещение било преустроено и използувано за стопански нужди.

Според намерения керамичен и нумизматичен материал сградата се отнася към II-V в. и принадлежи вероятно на римска вила, която засега е първата археологически засвидетелствувана в окръга. Върху руините на западната част на античната сграда личат останки от средновековна постройка, градена от обли камъни, споени с кал.

В тази част бяха намерени голямо количество фрагменти от средновековна битова керамика.

През XII-XIV в. теренът бил използуван за некропол, възникнал около триконхалната църква, проучена от С Ваклинов през 1947 г.

Проучени бяха 15 погребения, които са били извършени по християнски обичай, с беден гробен инвентар, състоящ се предимно от бронзови накити.

Ц.Дражева /Бургас/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ В М."ГРАДИЩЕТО" ПРИ С.ЛОЗАРЕВО, БУРГАСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължи проучването на късноантичната крепост, като работата бе съсредоточена в североизточната й част.

Разкрита е напълно североизточната ъглова кула. Тя има правоъгълна форма с дължина 9,60 м , ширина 8,30 м и дебелина на стената 1,20 м. Запазена е до височина 3,20 м. Двете лица на стените са оформени от дялани каменни блокчета със спойка от червен хоросан, а емплектонът е от дребни камъни и тухли, заляти обилно с червен хоросан. Входът на кулата с ширина 1,40 м е в левия край

на южната страна. При северната й стена са открити няколко вкопани долиума.

Южно от входа на кулата се очерта голямо правоъгълно помещение с дължина 10,80 м и ширина 8,90 м. То е разделено на две части от централен пилон и две симетрично разположени страници, фланкиращи широки 2,60 м входове. Те са били затваряни с дървени врати на въртяща се ос, от които са запазени металните части и фрагменти от овъгленото дърво. Разчисдтена е подовата настилка в северозападната част на помещението, състояща се от големи каменни плочи.

В югозападния край е разкрита широка каменна стълба с ширина 3,60 м и запазена височина 2,60 м. Запазени са три стъпала с вис.0,30 м.

Откритите материали: глинени и стъклени съдове, метални сечива и монети, дават основание изграждането на тези съоръжения да се датира във втория строителен период на крепостта - средата на VI в.

В.Найденова /София/, Г.Кулов /Кърджали/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ В КЪРДЖАЛИ

В покрайнините на Кърджали водата от преливника на язовира откри два фрагмента от каменни колони. Предприетите сондажни проучвания показаха, че колоните, заедно с малко фрагменти керамика, са били пренесени тук заедно с пръстта от друго място при изравняването на частния парцел.

На едната колонка са запазени части от посветителен надпис на гръцки език. Датират от началото на III век.

СЕЛИЩА, КРЕПОСТИ, ПЪТНИ СТАНЦИИ

Д.Джонова /София/

КЪСНОАНТИЧНАТА КРЕПОСТ "МАРКОВА МЕХАНА" ПРИ ТРАЯНОВА ВРАТА - ИХТИМАНСКО

При проучването на късноантичната крепост "Маркова механа" при Траянова врата, която отъждествихме със Сонеиа, през 1985 г. бяха разкрити цялостно югозападният и североизточният сектор и частично южната част на крепостта и северозападният ъгъл. В резултат от проведеното проучване се установи, че двете кули, които фланкират западната порта са петстенни, че южната порта има вход на южната си стена и, че входът към северната порта е така разрушен, че проучването му без специални защитни подпори е нереализуемо. Установи се също, че приземието на южната кула е ползувано като складово помещение. Тук се откриха три долиума, разпиляно овъглено зърно и фрагменти от различна по големина късноантична битова керамика. На пода се намери и бронзова монета, вероятно от Юстиниян. Все тук, до самия вход, се намериха и четири железни шини-обковки на дървената врата и силно оксидирали железни звънци.

При разкритите помещения от южния сектор на крепостта също се видя, че приземието е ползувано само като складово помещение. В две помещения, между три колони, бяха открити 6 долиума, много добре запазени, записани до гърлата си с пясък така, че на нивото на пода се разкриват само каменните им капаци, които затварят тясните отвори. В един долиум се намери 9 кг тежко желязно кюлче. В ъгъла между пиластър и крепостната стена, на банкета, в помещението с долиумите, се откри колективна находка от 124 бронзови монети, от които три са от Анастасий, а останалите вероятно всички - от Юстиниан. Все тук се намери и голям кварцов кристал, а в близост до него - добре полирана кварцова пръчка, дълга 4,5 см и дебела 2,5 см. В открития двор, пред помещенията с долиумите, се разкриха полузарити в земята три по-малки долиума. В два от тях има брашно. В този сектор са открити и много фрагменти и няколко добре запазени хромела през тази и през предишните години.

При проучването на североизточният сектор се разкри цялостно късната еднноклетъчна сграда, пристроена към северния стилобат на крепостта. Цялостното проучване показа, че е запазен само приземният ѝ етаж, изграден на

стръмния склон, направо в културния пласт от късната античност. Тук, през средновековието, са заровени сребърни научници, с тъика халка, към която са поставени метални кухи бипирамидални маниста, покрити отчасти с гранули и филигран. Едното манисто липсва. В същия сектор се намери и малка каменна брадвичка, която безспорно принадлежи към праисторическото селище, което е съществувало тук, маркирано вече от единични керамични материали.

През тази година беше проучен частично и тунелът, който извежда извън крепостта и се намира на северната стена. Подходът към тунела е подграден от парапет, широк 0,60 м. Самият вход към него е преграден от напречна стена, която вероятно е поемала дървената стълба. Самият тунел, запазен много добре от вътрешната страна, извън крепостната стена е разрушен. Чрез сондажи се установи трасето му. Установи се също, че той е прекъснат на две места и, че края - изходът му, е напълно разбит и обезличен.

Сп.Машов /Враца/

КЪСНОАНТИЧНА И РАННОВИЗАНТИЙСКА КРЕПОСТ АУГУСТА ПРИ С.ХЪРЛЕЦ,ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

Целта на археологическите разкопки през 1985 г. бе уточняване мястото на северната порта на лагера на ала Августа. Бяха направени петнадесет сондажа. Те бяха разположени по трасето на северната каменна крепостна стена на лагера. След уточняване на мястото на портата, която съвпадаше в створ със северната порта на ранновизантийския град Августа, бе определен участъкът за проучване. Той бе с размери: изток-запад 15 м и север-юг 10 м.

Оказа се, че и северната порта е фланкирана от две правоъгълни кули, малко издаващи се пред крепостната стена, както и тези при западната порта на лагера. Субструкцията е градена от дребни ломени камъни споени с хоросан, а суперструкцията- от едри рустицирани квадри. Квадри от суперструкцията бяха запазени само от градежа на западната кула. Ширината на субструкцията е до 1,20 м, а тази на суперструкцията до 1 м. Стените на кулите и куртината са много разрушени. Вероятно още в античността при построяването на крепостната стена ограждаща град Августа голяма част от камъните са извадени и използвани вторично в нея, а по-късно и в наши дни разрушаването ѝ е продължило.

Проучването на северната порта, заедно с това на западната ни дава възможност да установим местоположението на принципията на лагера на ала Августа. Проучването на принципията е задача на следващите археологически разкопки.

Освен силно фрагментирана битова керамика бяха открити и един кръст енколпион и бронзова лампа.

М.Маджаров /Хисар/

ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ И СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ПЪТНАТА СТАНЦИЯ СОСТРА, ПРИ С.ЛОМЕЦ, ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха проведени теренни обхождания и сондажни проучвания на пътната станция Состра при с.Ломец, Ловешки окръг. Сестра е отбелязана като станция на римския път Ескус- Филипопол единствено в Певтингеровата карта. За нейните развалини ни съобщава в изследванията си Ф.Каниц. Тя се намира на 10 км северно от гр. Троян по шосето за гр.Ловеч. Направени бяха два сондажа. В югоизточния ъгъл на оградeното с високи дървета и храсти място беше разкрита част от стена на кръгла кула, както и част от крепостните зидове, северно и западно от нея. Кулата е разположена на самия ъгъл, заключен между двете стени, като 1/4 от нея се издава навътре, а останалите 3/4 навън от заграденото пространство. Дебелината на зидовете е 1,50 м. На 74 м северно от югоизточния ъгъл по направление на източния зид при втория сондаж се разкри вход, широк 3,80 м. Той е бил затварян с две врати: външна- спускаща се /катаракта/ и вътрешна- двукрила. Открито беше кръглото гнездо в прагана входа, в което е стояла вратната ос. На 25 м западно от югоизточната ъглова кула на южната страна е разположена междинна кула, чийто следи установихме от съществуващите там изкопи. По всичко личи, че тя е с кръгла форма, като половината от нея е издадена навън, а другата половина- навътре от крепостния зид. Теренните обхождания и сондажните проучвания ни дадоха възможност да направим измерване на крепостната стена. Формата й е почти квадрат със страна приблизително 110 м. По цялото й протежение, както и в ъглите се виждат разрушения, очертаващи големи кръгове, които вероятно са останки от крепостните кули. За сега от формата и разположението на кулите може да се допусне, че крепостната стена е изградена към края на III до средата на IV в.

Ат.Милчев /София/, К.Койчева, П.Димитров /Габрово/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ В М.ГРАДЪТ ПРИ С.КРАМОЛИН, ГАБРОВСКИ ОКРЪГ

Започналите през 1984 г. археологически разкопки в м.Градът при с.Крамолин, Габровски окръг, продължиха от 1 до 25 юли 1985 г. със средношколска бригада.

Завършено бе разкриването на базиликата в сектор II, с което бе изяснено плановото и конструктивно решение на сградата. При обща дължина по външните очертания 29,50 м и ширина 17,30 м застроената площ надвишава 500 кв м. По план тя представлява скъсена трикорабна базилика с купол. Т риделният олтар се състои от три тристенни отвън и полукръгли отвътре абсиди със самостоятелни предабсидни пространства, свързани помежду си. Вътрешното членение на наоса е постигнато чрез масивни преградни зидове, използувани като устои на подкуполния квадрат, а също с по една градена подпора разграничаваща страничните кораби и със симетрично разположените пиластри при входните отвори. Целият акцент пада върху централния квадратен кораб /7,50 х 7,50 м/, покрит изцяло с купола. Страничните кораби са тесни /шир.2,55 м/ и служат като коридори към протезиса и диаконикона. Общото удължаване на сградата е осъществено с едноделен притвор /15,60 х 3,20 м/ и триделен екзонартекс със същите размери, последван от втори екзонартекс или двор /изясняването на този елемент е невъзможно поради почти пълното унищожаване на останките от строителство/. Централният вход е от запад /шир.2,60 м/, а по-тесни странични входове са оформени от север и юг.

Южно, до екзонартекса бяха открити останки от балтистерий с тристенна абсида. По северния зид на постройката бяха проследени частично запазени зидове, чието предназначение е трудно да бъде изяснено.

Градежът на зидовете /шир.1,00 м/ е изпълнен от добре оформени каменни блокчета, споени с хоросан, примесен с едро счукана тухла. За подово покритие са използувани тухли от два формата /45х45 см и 35х35 см/, съчетани съобразно декоративните мотиви, постигнати чрез хоризонтално или диагонално подреждане на тухлите.

По план, техника на изграждането, строителни материали и откритите нах-одки при разкопките, главно керамика и монети, базиликата се датира към VI в. Тя се намира в южната част на ранновизантийската крепост, чийто крепостни съоръжения понастоящем са в руини.

Теренът над развалините на базиликата в края на XII в. е превърнат в некропол, съществувал до края на XIV в. По-голямата част от гробовете са унищожени, при съвременната дългогодишна обработка на местността. Разкрити бяха 58 погребения, но общият им брой е надвишавал 200. От запазените гробове се вижда, че те са подредени в грубо изразени редове. Некрополът е християнски, с ориентация при трупополагането И-З, с ръце положени върху гърдите и корема. Гробният инвентар се състои от: гривни, обеци; копчета, останки от тъкан. Пет сребърни монети на Иван Александър и три медни византийски монети, най-ранната от които от Исак II /1185-1195/, намерени в гробовете, дават неговата точна датировка.

Едновременно с некропола е бил построен малък параклис, при изграждането на който е използувана част от централната абсида на базиликата. Параклисът е с дълж. 7,20 м и шир.6,10 м. Граден е от обработени камъни, споени с бял хоросан.

Наред с архитектурно-строителните останки и некропола, бяха открити и материали, които показват, че местността е била обитавана и през IV-III в.пр.н.е., късната античност /IV-VI в./, а също така от IX до края на XIV в.

Д.Станчев /Русе/

РАЗКОПКИ В КАСТЕЛА ЯТРУС

През 1985 г. продължи работата по разкриването на голяма късноантична сграда, разположена североизточно от базиликите на кастела. Голяма част от сградата е проучена през предходните кампании от Г.Кузманов.

Бяха разкрити още две нови помещения. В тях, както и в проучените досега, бяха разчистени постаменти за хромели. В помещенията се откриха долиум, хромели, амфори, овъглено зърно. Всички те определят функционалното предназначение на постройката като мелница. В насипа, запълващ помещенията, бяха открити и два посветителни надписа на латински език.

Б.Д.Борисов /Нова Загора/, Л.Стайкова /Кюстендил/

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНО СЕЛИЩЕ В М."ЦАРИЧИНА", КРАЙ ГОЛЯМО СЕЛО, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

Продължи проучването на северната крепостна стена и жилищата, долепени на фуга към вътрешното й лице. Цялостно проучена бе кула №2, която фланкира входа от запад. Външните лица на кулата са градени от големи камен-

ни блокове, а вътрешните- от ломени камъни, споени с хоросан, слабо примесен с късчета чукана тухла. По план и размери кулата повтаря напълно кула №1, проучена през 1984 г.

На юг от крепостната стена бяха проучени три жилищни помещения. Те имат правоъгълна /6,30х5,35 м/ или близка до квадрат форма /4,70х4,60 м/. Стените им са градени от ломени камъни,споени с кал, а по всяка вероятност са били надстроени във височина с кирпич, както показват намерените в насипа фрагментирани кирпичи. Подовете на всички жилищни помещения са изградени от сивобелезникава или жълто-зеленикава трамбована глина. Интерес представлява откритото в жилище №2 огнище, основата на което е изградена от квадратни тухли. В жилищата беше намерен многоброен битов, керамичен нумизматичен материал, въз основа на който те се датират към втората половина на IV и началото на V в.

През 1985 г. в предполагаемия център на селището беше заложен втори сондаж с площ 300 кв.м. В него бяха открити и проучени части от помещения на голяма антична сграда, която надхвърля рамките на сондажа и ще бъде цялостно изследвана през 1986 г.

Бяха разкопани и 22 гроба от късния некропол. Всички погребения са извършени чрез трупополагане в изпънато положение, но по езически начин- с опънати до тялото ръце. Гробният инвентар в гробовете напълно липсва. Погребалният обряд показва, че некрополът принадлежи на нехристиянско население.

М.Маджаров /Хисар/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ В СУБРАДИЩЕ ПРИ С.ХР.ДАНОВО, ПЛОВДИВСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. археологическите разкопки в Субрадице бяха съсредоточени в кв1 и 4.

В кв1 беше завършено разкриването на помещение №2 от разкопаната вече голяма постройка с полукръгла абсида на юг. Помещението е разположено в западната страна на сградата и на запад завършва с полукръгла абсида. С разкриването на това помещение приключи цялостното проучване на постройката. Непосредствената й близост до казармата на Субрадице дава основание да се приеме, че тя е била предназначена за жилище /praetorium / на коменданта на гарнизона /командуващия войсковата част от Първа Аврелианова кохорта, лагерувала тук/. Изграждането й е едновременно с това на казармата между 270 и 275 г.

Завърши разкриването и на сградата, разположена в кв4. В южната й част се откриха четири напречни зида, които оформят три помещения, завършващи на юг с полукръгли абсиди. Помещенията помежду си са разделени от два малки коридора. Общият брой на помещенията на цялата постройка е шест. От развалините на сградата произхожда една бронзова монета от Германик Гай Цезар /37-41 г./. От плановата схема и разпределението на отделните помещения може да се предположи, че това е една от сградите от съществуващия в Субрадице манзион, която е служила за нощуване и хранене на пътниците.

При направеният сондаж в едно от помещенията на дълб.0,70 м под пода, се попадна на културен пласт, в който открихме няколко фрагмента от тракийска керамика от VI-V в.пр.н.е. Нейното присъствие ни кара да мислим, че в предримската епоха на това място е съществувало тракийско селище,наследник на което е римската пътна станция и селище Субрадице.

Б.Д.Борисов /Нова Загора/

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНО СЕЛИЩЕ ПРИ С.КАРАНОВО, СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължиха разкопките на античното селище северно от с.Караново. Беше разкопана нова линия от квадрати, на север от централния сондаж с цел да се проучат цялостно кръглите сгради от първия строителен период на обекта.

На дълбочина от 0,75 до 1 м бяха открити основи от жилищни помещения, изградени от ломени камъни, споени с кал и надстроени с кирпич. За съжаление, на север помещенията излизат извън рамките на проучваната площ, поради което точните им размери не могат да се определят. Подовете на помещенията са изградени от сивобелезникава трамбована глина. В някои от тях се откриха вкопани долиуми с голямо количество овъглено зърно. Намерената на пода на едно от помещенията монета на Юстиниан Велики, както и керамиката, показват, че откритите основи от помещения трябва да бъдат отнесени към четвъртия строителен период на обекта.

На дълбочина 1,50 м в западната част на сондажа бе доразкопана северната кръгла сграда. Тя се състои от две части - вътрешна и външна. Вътрешната част е градена от редуващи се пояси от туфели и ломени камъни, споени с хоросан, слабо примесен с дребни късчета чукани тухли.

Вътрешният й диаметър е 4 м, а външният- 6,40 м. Около вътрешната част обикаля втори каменен пръстен, изграден от ломени камъни и хоросан, със слаб примес от чукани тухли. Той отстои от вътрешната част на разстояние 1,10 м и има дебелина- 0,90 м. По този начин външният диаметър на сградата достига 10,40 м. Въз основа на начина на градеж и намерените материали сградата се отнася към първи строителен период - II-III в.

Д.Николов, Кр.Калчев /Стара Загора/, Г.Кабакчиева /София/, Кр.Стефанова /Казанлък/

УКРЕПЕНО АНТИЧНО СЕЛИЩЕ ПРИ С.КРЪН, СТАРОЗАГОРСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха продължени разкопките в североизточната част на укреплението и в северозападната част на пространството между двете крепостни стени.

В първия участък бяха разчистени още четири помещения в североизточната част на селището. Те повтарят схемата на застрояване във верижен план.

В сектора между двете крепостни стени бяха разкопани помещения, същите по план и строителна техника. Установи се, че пространството между крепостните стени е било застроено и обитавано.

Намерените дребни находки и керамика не се различават по хронология от тези вътре в укреплението.

В едно от помещенията край северната крепостна стена бе открита тухла с надпис /курсив/ μεζιδενε , нанесен преди изпичането на тухлата. Той представлява вероятно името на селището - Мезидева.

В северозападния ъгъл бяха разширени разкопките и в елинистическия пласт. Разкри се ъгъл от помещение, върху пода на което бяха открити фрагменти от елинистическа керамика. Стените му са изградени от плочести камъни на кал, в правилни редове. От вътрешната страна те са били измазани с глина.

Бяха открити нови фрагменти от антефикси с палмети и голямо количество от елинистически керемиди.

НЕКРОПОЛИ, ГРОБНИЦИ

К.Шалганов /София/

РАЗКОПКИ НА НАДГРОБНА МОГИЛА В КВ."БОТУНЕЦ"- КРЕМИКОВСКИ РНС, СОФИЯ

Могилният насип е бил почти напълно премахнат около 1960 г. и мястото е било превърнато в сметище. Проучването се проведе във връзка с теренни благоустройствени дейности на мястото. Извърши се механизирано и на ръка.

На приблизително еднаква дълбочина, вкопани в терена и отстоящи едно от друго на около 20 м. бяха разкрити две гробни съоръжения:

1. Гроб от тегули с трупополагане, без инвентар, на индивид на средна възраст.

2. Гробна яма запълнена с останки от кремация извън мястото и предварително натрошени глинени съдове, както и една масивна сребърна обеца.

Въз основа на аналогии на инвентара, ямата може да се датира в края на I - първата половина на II в. на н.е. а гробът от тегули е с по-широка датировка- II-IV в.на н.е.

Г.Нехризов /София/

СПАСИТЕЛНИ ПРОУЧВАНИЯ НА РИМСКА ГРОБНИЦА В С.СТАРО СЕЛО, ПЕРНИШКИ ОКРЪГ

През лятото на 1985 г. в двора на Радка Груева от с.Старо село случайно е открита антична гробница. При извършване на изкопни работи, багерът се натъква на тухления свод на гробницата и разрушава част от него. Това наложи бързата намеса на специалисти от ОИМ- Перник и НИПК, които спират работата в парцела и започват археологически разкопки.

Установи се, че гробницата е ориентирана в посока югоизток-северозапад, като входът й е от югоизток. Гробната камера е с правоъгълен план с вътрешни размери 2,56 м/2,40 м и височина до североизточната стена 2,26 м, засводяването започва на 1,07 м от пода. Гробницата е построена чрез облицоване на предварително изкопана в здравия терен паралелопипедна яма. Стените й са градени от ломени камъни и тухли, а сводовото покритие - изцяло от тухли. Вътрешната повърхност на стените и свода е измазана с хоросанова мазилка с розов цвят, сега доста разрушена. Под розовата щукатура личи подложка от варов разтвор, примесен с плява. Подът на гробницата е покрит с твърда хоросанова замазка.

В гробницата са били извършени четири погребения. Погребаните са били поставени в дървени ковчези с масивна железна обковка. Дъските от капаците на ковчезите, издялани от борова дървесина, бяха добре запазени и при откриването на гробницата покриваха пода й.

Скелетите от първото и второто погребения /по реда на разкриване/ бяха почти напълно изтляли. Погребаните са лежали по гръб с глава на северозапад и опънати покрай тялото ръце. Части от друго погребение бяха открити в западния ъгъл на гробницата, където безразборно бяха струпани натрошени човешки кости и предмети от погребален инвентар. Установи се, че се касае за погребение, унищожено и събрано там за да се направи място за по-късните. В него се откриха части от два стъклени съда, няколко стъклени мъниста, фрагментиран бронзов накит, две силно корозирали бронзови монети и част от кожена дреха, украсена с апликация от златен варак.

Погребение № 4 беше разположено под няколко относително запазени дъски до югозападната стена на гробницата. След вдигането на дъските се откриха части от по-

луизгнила копринена тъкан и златотъкана материя.

С оглед съхранението и изследването на тези ценни находки бяха привлечени специалисти от ВИИИ "Н.Павлович", които след предварителното заснемане и документиране на погребението го консервираха и изнесоха от гробницата. В момента материалите от гробницата в с.Старо село се намират в ателието за реставрация на ВИИИ "Н.Павлович" и се проучват от екип под ръководството на доц.В.Инкова.

След завършването на археологическите проучвания беше извършена консервация на гробницата. Отворът на свода й беше затворен, а самата тя беше затрупана.

Съдейки по архитектурния тип, начина на градеж и от находките, намерени в гробницата можем да отнесем построяването й към края на II или началото на III в. от н.е.

Н.Ненов, Ил.Катевски /София/, Д.Иванов /Русе/

ПРОУЧВАНЕ НА НАДГРОБНА МОГИЛА ДО СЕЛО ЧИЛНОВ, РУСЕНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бе осъществено проучване на единична надгробна могила до с.Чилнов, Русенски окръг, разположена на десния бряг на р.Баниски Лом. Изследването на могилния насип беше извършено с електросъпротивителни методи в три модификации и металотърсене с крайна цел локализиране на съществуващо гробно съоръжение и определяне дълбочината му. В резултат на тези насочващи изследвания се установява, че в центъра на могилния насип може да се очаква малък гроб.

От теренните изследвания и събраните сведения от римската епоха. При обработката на почвата са били разрушени голям брой каменни основи на сгради и гробове, някои от които са били градени с тухли или керемиди. Такъв гроб, вероятно вторичен по отношение на могилния насип, е открит на върха на могилата и разграбен през 1970 г. Облицован е с големи каменни плочи, дебели 0,15 м , споени в ъглите с железни скоби. Размери на гроба - 1,75 х 0,70 м , посока запад-изток. От района на римското селище е откривана и култова пластика-релеф на Херакъл, бронзова статуетка на Венера и др.

А.Салкин /Каварна/, Д.Топтанов /София/

СКАЛНИ ГРОБНИЦИ В М."ЯЙЛА" КРАЙ С.КАМЕН БРЯГ И НА НОС КАЛИАКРА, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

В м."Яйла" бяха проучвани некропол №1 на горното плато и разпръснатата група от пещери-гробници /некропол №4 /в южната част на долното Яйленско плато. До този мо-

мент от некропол №1 са разкрити 101 гробници, а от №4 – 11. Нов момент при проучването беше откриването на ритуално конско погребение, извършено в специално изсечена плитка елипсовидна яма. Бяха запазени отделни части от амуницията – бронзова юзда и бронзова ажурна апликация.

От некропол №3 при нос Калиакра са разкрити 5 скални гробници, които се състоят от преддверие и гробна камера и по архитектурен план повтарят тези от м."Яйла".

Проучените гробни съоръжения от некрополите според намерения инвентар са в хронологическите граници III–V в. Те намират повече сходство с подобни некрополи от Северното Черноморие на Съветския съюз, отколкото с такива от Североизточна България, района на Странджа – Сакар и Източните Родопи.

Г.Кузманов /София/, Ю.Божинова, М.Андонова /Благоевград/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА АНТИЧЕН НЕКРОПОЛ В С.МУЛЕТАРОВО, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През есента на 1985 г. край село Мулетарово, Благоевградски окръг, в м."Метлата" се проведоха спасителни археологически разкопки на античен некропол, принадлежащ на голямо селище, намиращо се на югозападния склон на Кожух планина.

Разкрити и проучени бяха 90 гроба. В 69 от тях погребенията са извършени чрез трупополагане, а в 21 – погребенията са извършени чрез трупоизгаряне.

Гробните съоръжения, в които са извършени погребенията са: обикновени ями, вкопани в земята; ями облицовани с камък или мрамор; зидана тухлена гробница и урни.

За покритие на гробните съоръжения са използувани каменни плочи, тегули и имбрици. При някои от гробните съоръжения се откриха вторично използувани надгробни плочи, каменни квадри и архитектурни фрагменти.

Намерен бе богат гробен инвентар от вносни гръцки кантароси, бронзов киликс, "мегарски" купи със сцени от митологията. Открити бяха накити от злато /обици, нагръдници/, теракотени статуйки, местни съдове, глинени лампи и монети.

Според намереният гробен инвентар и монети некрополът е просъществувал от IV в.пр.н.е. до IV в.от н.е.

Ив.Панайотов, М.Димитрова /София/

КЪСНО-АНТИЧЕН НЕКРОПОЛ ПРИ С.СЪРНИЦА,ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През м.юли 1985 г. бяха проведени спасителни разкопки на късноантичен некропол при с.Сърница. В тях взе участие и екип от студенти при СУ "Кл.Охридски".

Некрополът се намира в м.Караасеница /Боров дол/, на 4 км западно от селото, върху склон с денивелация север-юг.

След геодезично заснемане бе заложена план-квадратна мрежа на площ 325 кв м. В направените извън този терен сондажи не бяха установени гробни съоръжения.

В резултат на разкопките бяха разкрити 28 гроба с ориентация изток-запад /с малки отклонения/. Подреждане в редици не бе констатирано. Гробовете са с правоъгълен план, вкопани в материка. Двадесет от тях са вкопани в скала, като при 5 има укрепване с вертикални плочи, а останалите - в песъкливата почва, като само при 2 има облицовка от вертикални плочи. Почти при всички гробове /с изключение на 3/ е запазено покритието от хоризонтално наредени каменни плочи. Гробовете са с различни размери- от 0,62/0,45 м /гроб №12/ до 1,97/0,54 м /гроб №19/.

Независимо от запазените покрития при повечето от гробовете, скелети и гробен инвентар не бяха открити. Върху покривните плочи на гробове №11, 12, 16, 21, 24, 26 бяха открити фрагменти от еднакви по форма съдове.

Въз основа на керамиката и аналогии с погребалния ритуал, наблюдаван в с.Рибново, Благоевградски окръг, предварителната датировка на некропола при с.Сърница е IV-V в.

В.Аладжов, Д.Балабамян /Хасково/

РАЗКОПКИ НА МОГИЛА I В С.СТАМБОЛОВО, ХАСКОВСКИ ОКРЪГ

Могилният некропол при с.Стамболово се намира на 1,5км източно от селото и на 1 км югозападно от с.Гледка. Некрополът има две могили, които отстоят на 300 м една от друга. На 20 м южно от Могила II през 1966 г е открита при риголване с трактор богато украсена тракийска колесница от II в. Поради лозовите насаждения, разкопаването на Могила II е невъзможно.

Разкопките на Могила I през 1985 г. се проведоха на пластове от по 0,20 м, отгоре надолу, едновременно в разделената на четири сектора могила, на която бяха оставени централни ребра с дебелина 2 м, ориентирани

по посоките на света. След дълб.3 м усилията бяха насочени към южната половина на могилата, тъй като беше ясно, че по повърхността няма вторични гробове.

На дълб.4,80 м, на 6,5 м от центъра, в ЮЗ сектор на могилата бяха открити разпиляни фрагменти от дебелостенен глинен съд, по дъното на който имаше полепнали останки от горели кости и силно оксидирани фрагменти от бронзова верижка. На 0,30-0,40 м под тях, на естествения терен /дълб.5,10-5,20 м/ бе намерена добре оформена площадка-огнище с диам,около 2 м, около което бяха нахвърляни два начупени глинени съда, а в пепелта имаше дребни останки от горели кости.

В ЮИ сектор на естественото ниво /дълб.5,10-5,20 м/ в периферията на могилата бе намерен гроб №2. В голямо огнище с диам.над 3 м, в дебел около 0,10 м пласт от пепел бяха открити дребни парченца от горели кости и около 30 силно фрагментирани глинени съдове, 24 от които бяха възстановени. Керамиката и от двата гроба е от II в.

И.Карайотов /Бургас/, П.Кияшкина /Бургас/, К.Господинов /Малко Търново/

МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ ПРИ МАНАСТИРА КРАЙ СЕЛО ГОЛЯМО БУКОВО, БУРГАСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. продължиха разкопките на могилния некропол, който се намира в съседство с манастира при с.Голямо Буково. Изцяло проучена беше могила № 2. Стратиграфските наблюдения ни доведоха до извода, че могилният насип е бил насипан на два пъти. Най-напред върху каменен кръг и погребение № 1, а впоследствие върху втория каменен кръг и погребение № 2. Изводът за двукратното натрупване направихме въз основа на наблюденията върху начина на изграждане на двата каменни кръга. Те са изградени от ломени камъни. Първият кръг е от един ред камъни в своята южна и югозападна част. В североизточната и източната част той е от двоен ред камъни.

Вторият кръг изцяло попада в североизточния сектор на могилата. Той се допира до втория кръг.

В двата кръга бяха открити два гроба, извършени чрез трупоизгаряне на място. Гроб № 1 се откри в кръг № 1. Следите от кладата имат продълговата форма и са ориентирани североизток-югозапад. Размерите на гроба са 2,40х1 м. Югозападната надлъжна стена е оформена от един ред камъни. От северозападната напречна стена са

натрупани само няколко камъка. От кладата са запазени следи от пепел и превърнати в прах въглени. В гроба се откриха пет фрагментирани глинени съда. Четирите съда се откриха около кладата, а фрагментите от единия бяха в самата клада. В югоизточната част на кладата е било поставено дървено сандъче, от което се намериха обковки.

Гроб № 2 се откри в каменен кръг №2. Той е ориентиран северозапад-югоизток. Следите от кладата имат елипсовидна форма. В гроба се откриха два глинени съда, желязно шило и железен инструмент с костена дръжка. Въз основа на погребалните дарове гробовете се датират от III в.на н.е.

И.Карайотов, П.Кияшкина /Бургас/

ТРАКИЙСКА КРЕПОСТ И МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ КРАЙ С.РУЕН, БУРГАСКИ ОКРЪГ

Тракийското укрепление се намира на 1,5 км североизточно от с.Руен и е разположено върху едно невисоко възвишение от Еминския балкан. От север, запад и юг възвишението е заобиколено от река Хаджийка, която се влива в Черно море при античната Месамбрия. През 1985 г. беше направено геодезично заснемане на обекта. Напълно разкрито беше външното лице на източната крепостна стена. То се състои от варовикови камъни с неправилна форма. Срещат се блокове с правоъгълна форма и някои от тях достигат размери 0,80 х 0,40 х 0,60 м. Източната стена е дълга 20 м. Укреплението има правоъгълна форма и размери 20 х 30 м. Във вътрешността му изцяло беше проучен само един квадрат с размери 5 х 5 м в североизточния ъгъл на крепостта. Културните наслоявания варират на дебелина от 0,80 до 1 м. Стратиграфията в квадрата беше силно нарушена. Откриха се изключително много фрагменти от питоси, фрагменти от сивочерна керамика, работена на ръка. Повечето от фрагментите са украсени с пластичен орнамент. Бяха открити фрагменти от чернофирнисова керамика от IV в пр.н.е. и една монета на Месамбрия от типа Атина Алкис със "Сигма" в надписа.Установено беше, че вътрешните лица на северната и източната стена са изградени от камъни с неправилна форма, които имат по-малки размери от блоковете на външното лице. Северната стена е по-тънка и има дебелина 2 м, а източната на места достига дебели-

на до 2,60 м. В квадрат № 2 на 0,40 дълбочина беше открит фрагмент от подова замазка, а в близост до него колективна находка от тяжести за тъкачен стан. Тук културните пластове не са изчерпани напълно. Намерена беше сивочерна керамика с врязани орнаменти. Укреплението според досегашните резултати е било използувано от VI до I в.пр.н.е. Съществува вероятност крепостната стена да е била построена или преустройвана след възникването на античната Месамбрия.

Разкопките на започната през 1984 г. надгробна могила не бяха продължени. В близост до нея започна строителство на цех на предприятието Метални Конструкции. При изкопните работи бяха разкрити 51 гроба, които датират от втората половина на III в. и първото десетилетие на IV в. Некрополът е двуобреден. Погребенията са извършени чрез трупоизгаряне и трупополагане. По-стари са погребенията чрез трупоизгаряне. Те са били в невисоки надгробни могили, които са се разрушили при обработката на земята. В погребенията чрез трупополагане бяха открити 28 монети от последните десетилетия на III в. и от първото десетилетие на IV в. Открити бяха изключително много глинени съдове, огърлици от стъклени мъниста, железни ножове и други предмети от късната античност.

К.Господинов /Малко Търново/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ № 1 В М."ВОДИЦАТА", МАЛКОТЪРНОВСКО

През 1985 г. продължиха започнатите спасителни разкопки на некропол № 1 в м."Водицата", Малкотърновско. Бе изцяло разкопана частично проучената през миналата година могила № 2-3 и започната могила № 4. Както тогава беше изяснено под двойната могила № 2-3 се намираха два каменни пръстена изградени от ломени мраморни камъни с ориентация на остта по която са разположени центровете им точно север-юг. През този сезон уточнихме, че северният пръстен застъпва южния, като достига до него не със своята периферия, а по начин, по който линията свързва ща пресечните точки представлява хорда на пръстените. На мястото на пресичането северният прекъсва за разлика от южния, който се затваря оформяйки цяла окръжност. Застъпването на южния от северния пръстен доказва по-ранното изграждане на южния. Същевременно някои стратиграфски наблюдения; наличието на слой пръст /около 10-15 см/ между пръстените, начинът по който насипите на двете могили се допират по цялата си височина и вероятните останки от южната могила /№2/

от външната страна на южния пръстен в мястото на неговото вдаване под северния и намиращи се под насипа на северната могила /№ 3/ показват, че в момента на изграждането на северния пръстен и засипването му под могилния насип /№3/ могила № 2 над южния пръстен е била вече издигната. Външните диаметри на пръстените са около 7 м северния и 8 м южния. Почти в средата на северния пръстен непосредствено под равнището на което са стъпили камъните му доразкрихме и проучихме откритото миналата година гробно съоръжение. То е с правоъгълен план /с ориентация север-юг/ и е изградено от вертикално поставени плочи оформящи само два от правите ъгли- североизточния и югозападния. Останалите сектори на надлъжните стени са изградени от ломени камъни. Покривната конструкция изградена от 5 сравнително големи необработени плочи лежат не върху камъните оформящи правоъгълника, а върху други плочи-подложки поставени върху и встрани от него. С това се повтарят конструктивните принципи на гроб № 2 в могила № 1. Гробът беше запълнен с пръст. Прави впечатление сравнително голямата площ останала непокрита между средната и крайните плочи на покривната конструкция. Точно под тези площи и средната плоча се разкри основната купчина от кости. Засега изглежда, като че ли костите са най-малко от два индивида. Точно над средната плоча от покрива на гроба личат два изкопа, в по-дълбокия от които от северната му страна е подпряна плоча, която някога вероятно е лежала в насипа над покривната конструкция или е била част от нея. Засега някои податки- непокритите площи над гроба при наличието на плочата подпряна в изкопа над гроба, самият изкоп, наблюденията, че костите отчасти са разбъркани, малкото налично количество дребни кости са основания за известни съмнения, че гробът е бил ограбван.

От друга страна обаче костите не са разхвърляни в или около гроба, а струпани на купчина и дори при някои личи стремеж към подреждане. Всичко това при наличието на прецедент в гроб от същата епоха и в същия некропол /могила № 1, гроб № 2/ прави по-вероятно предложението за второ погребение. При този случай по-дълбокият изкоп над гроба ще се обясни с необходимостта да се достигне до него за извършване на второто погребение. Почти липсва с изключение на една глинена лампичка открита до северната страна на гроба погребален инвентар. Погребенията в този тип гробове в района показват една особеност- сравнително беден

погребален инвентар. Все пак определянето на костите от специалист ще даде по-категорична възможност за по-сигурни изводи.

Погребението и издигането на могилните насипи може да се постави в границите на II-III в.

Б. Чакъров /Смолян/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ В МАДЖАРОВСКА СЕЛИЩНА СИСТЕМА

През 1985 г. бе документирана неизвестна тракийска крепост обитавана през I хил.пр.н.е. Тя се намира в м."Асар кая", източно от гр.Маджарово в землището на с.Бориславци.

Продължиха археологическите проучвания на могилния некропол в м."Окопа".

Иманяри са попаднали на три добре обработени каменни блока от погребално съоръжение в могила № 2. При наш сондаж се откриха още три от които единият е по-голям и прилича по размери на блока затварящ гробната камера на гробницата в могила № 1.

По отношение на архитектурата на гробницата от могила № 1 можем да кажем следното:

При проучване на коридора от II строителен период в западната стена се откри нейното начало. Тя завива навътре към оста на коридора. Перпендикулярно на него започва фасада. На 1 м пред фасадата и успоредно на нея се откри зид. Той и фасадата продължават под могилния насип.

При вдигане на зида в VII-VIII кв и каменните струпвания в IX-XI кв се установи, че зидът лежи върху могилния насип без фундамент и не е свързан с източния зид от II строителен период на коридора.

В I-III кв. се достигна до пода на коридора. На 0,20 м от нивото на пода в III кв се откри златно клонче с осем листа, а до него железен къс със златна инкрустация.

Върху разрушения източен зид на две места се откриха челюсти на кон с добре запазени зъби.

Откриха се две погребения с трупополагане. Разкрити бяха самочерепите, около които се намериха части от погребални венци, позлатени глинени висулки, бронзови телчета и оловни пластинки.

Пред фасадата на втория коридор от гробницата, разтрошени и с гърлата надолу се откриха 4 амфори и глинен съд с чучурче. Върху дръжката на една от амфорите има печат на о.Тасос- последната четвърт на IV в.пр.н.е.

Дребни златни украшения се откриха в почти всички квадрати, както и късчета от златни нишки, плетки и тъкан.

СРЕДНОВЕКОВНА АРХЕОЛОГИЯ

РАЗКОПКИ В ПЛИСКА И МАДАРА

Р.Рашев /Шумен/

РАЗКОПКИ В ДВОРЦОВИЯ ЦЕНТЪР НА ПЛИСКА

През 1985 г. проучванията бяха съсредоточени около североизточния ъгъл на езическия храм в цитаделата. Най-съществен резултат е откриването на сектори от неизвестни досега подземни ходници, съществували през три периода.

Най-ранният, използуван и през трите периода, ходник, е започвал от източния коридор на езическия храм и е водел към западната сграда на Малкия дворец. Засега връзката му с тази сграда не е изяснена. По-късно към него е била добавена разклонителна галерия, насочваща се към северния вход на цитаделата. В определен момент тя е била изоставена и заменена с нова, отвеждаща към североизточния ъгъл на цитаделата.

Основният и първоначален ходник изглежда е бил замислен и изграден едновременно със строителството на езическия храм, тъй като ходникът преминава през основите му през предварително оформен отвор.

Главният ходник и второто разклонение са били изоставени и засипани едновременно с разрушаването на езическия храм непосредствено след покръстването. Стратиграфското им отношение към по-ранни и по-късни от тях, частично проучени нива и съоръжения, добавя нови данни за относителната хронология на строителството в дворцовия център.

П.Георгиев /Шумен/

РАЗКОПКИ НА СЕВЕР ОТ ТУХЛЕНАТА ОГРАДА В ПЛИСКА

В периода 1982-1984 г., западно от т.нар. Болярско жилище и постройките до него беше установена голяма и дълбока яма за събиране на атмосферни води със зидан кладенец на дъното.

Разкопките през 1985 г. имаха за задача да довършат проучването на това водохранилище, като се проследят по-цялостно културните наслоявания и се уточни съотношението между ямата и кладенеца. Резултатите от тези проучвания потвърдиха миналогодишните изводи.

Успоредно с работата във водоема беше завършено разкриването на терена на изток от него. В близост до постройката, открита от Кр.Миятев през 30-те години, беше открито жилище-полуземлянка, вкопано в културен пласт и облицовано с камъни и тухли. В ъгъла му беше установена вкопана под пода двуделна и двукамерна печка. Керамиката и другите находки от жилището позволяват то да се датира в края

на X или началото на XI в.

Недалече от него бяха проучени и няколко ями от по-ранни жилища, в които бяха открити фрагменти от съдове с червена ангоба и сива повърхност. Тези материали позволяват ямите да се отнесат към VIII-IX в.

Л.Дончева-Петкова /София/

СГРАДИ ПРИ ЮЖНИЯ СЕКТОР НА ЗАПАДНАТА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ПЛИСКА

През 1985 г. продължиха проучванията на открития през последните години комплекс, разположен в южния сектор покрай западната крепостна стена на Плиска. Непосредствено пред разчистената през 1984 г. малка пещ за топене на цветни метали в южния край на комплекса се очерта почти квадратно помещение със стени 7/7,30 м, градени от ломени камъни, споени с кал. Подът и най-долният ред на стените са покрити с глинена замазка. Помещението е унищожено вследствие на силен пожар, за който свидетелствува дебелият 0,25-0,30 м пласт, обгорелите напукани камъни, деформираните съдове, отухленият под. Под горелия пласт се откриха огромно количество фрагментирани глинени съдове- делви, амфори, гърнета, стомни, светилници, похлупаци. Те правят впечатление не само с разнообразните си форми, но и с различния начин на направа. Заедно с фини, украсени с релефни ленти и покрити с маслено-зелена глазура съдове, се намират фрагменти от гърнета и похлупаци, изработени на ръка. На 5,50 м източно от помещението бе разкрита сравнително добре запазена домашна куполообразна пещ.

Разчистени са и 2 боклучени ями с цилиндрична или крушовидна форма с разнообразен материал в тях- монети, керамика /особено много фрагменти от глинени котли/, животински кости, прешлени за вретено, накити. Откритите монети в помещението и ямите свидетелствуват за живот в тази част на комплекса през XI в.

Ж.Аладжов /София/, П.Петрова /Шумен/

РАЗКОПКИ НА КОМПЛЕКС "А" /ОБЕКТ 40/ ВЪВ ВЪНШНИЯ ГРАД НА ПЛИСКА

Усилията на проучването бяха насочени към изясняване на терена между централната сграда и църквата на изток. Оказа се, че плочестта настилка пред източното лице на централната сграда продължава на изток до църквата, като по такъв начин оформя двор. От север на двора се

очертава легло на зид с посока изток-запад и долепени към него две или три помещения, които взети заедно затварят пространството към север. На доста места настилката е нарушена, особено в източния й край.

На юг картината все още не е изяснена. В югозападния ъгъл на изкопа, до ъгъла на сградата, се откри дълбоко вкопаване, вероятно от жилище. Северната му стена е укрепена със зид в дълбочина. Северозападно от църквата се откри вкопана двуделна пещ без материал, а в южния сектор беше намерена още една каменна база за дървен стълб, каквато беше открита и в предходния сезон.

Материалът тази година е беден, главно керамика, което може да се отдаде на характера на проучваната площ - главно дворна настилка.

Задачите за бъдещите проучвания са концентрирани източно и южно от църквата, за да се установят границите на некропола около църквата и броя на гробовете в него. Също така трябва да се продължи разкопаването на оградните стени и на площите западно, южно и северно от централната сграда.

С.Битлянов /Шумен/

РЕЗУЛТАТИ ОТ АРХЕОЛОГИЧЕСКИТЕ ПРОУЧВАНИЯ НА ОБЕКТ № 41 ВЪВ ВЪНШНИЯ ГРАД НА ПЛИСКА

След едногодишно прекъсване, през пролетта на 1985 г. отново бяха продължени археологическите проучвания на феодалния комплекс в северозападната част на Външния град на Плиска.

Разкопките продължиха дванадесет дни. Проучваният сектор обхваща част от северния и западния ограден зид на комплекса и двора пред тях. След доразчистване на зидовете от оградната стена се оказа, че те са запазени на височина около 0,50 м. Иззидани са от каменни блокчета с обработена лицева страна, споени от жълт глинен разтвор. Основите са фундирани без пилоти на дълбочина 0,90 м в здравия терен. Приблизително толкова е и дебелината на оградните зидове.

В двора пред оградните зидове, беше довършено проучването на последния културен пласт с дълбочина 0,60-0,80 м. Многобройните археологически материали най-общо се датират в IX-X в. Най-голямо количество са фрагментите от трапезна керамика, представена от традиционните форми и орнаментална украса. На различни места в двора се попадна на разнообразни предмети, свързани със земеделието, скотовъдството и някои видове занаятчийски дейности.

Р.Василев /София/

РАЗКОПКИ НА РАННОСРЕДНОВЕКОВНОТО СЕЛИЩЕ СЕВЕРОИЗТОЧНО ОТ ОБЕКТ 31 ВЪВ ВЪНШНИЯ ГРАД НА ПЛИСКА

През 1985 г. продължи изследването на терена западно и северно от проучения в миналите сезони. Разкопана е площ от 400 кв м, в която са разчистени 7 жилища- полуземлянки /№№ 12-18/. Те са вкопани на дълбочина 1-1,40 м от съвременното ниво, най-често на 1,20 м. Стените им са ориентирани по посоките на света. Жилища 12,13,14 и 18 са със стълбова конструкция. В жилища 15,16,17 не бяха открити данни за такава конструкция. Вероятно те са били без стълбове. В план са правоъгълни /12,13,18/ и квадратни или близки до квадратни /14,15,16/. Само жилище 17 е леко трапецовидно.

В две от полуземлянките /12,14/ бе установен нов тип отоплително съоръжение за жилищата от селището. В северната стена е вкопана пещ- кръгла или елипсовидна в план. В останалите жилища отоплителното съоръжение е печка, изградена направо върху пода /13,15,18/ или в яма, вкопана на 0,40 м в него /ж.16,17/, Предпочитано място на печката е североизточния /13,15,16/ или югоизточния /17,18/ ъгли. Печките са почти изцяло разрушени. Сравнително запазена е тази в жилище 13.

Намерените в жилищата находки- предимно керамика- насочват към тяхното датиране в X - първите десетилетия на XI век.

Ст.Станилов /София/

СЕЛИЩЕ ЮГОИЗТОЧНО ОТ ВЪТРЕШНИЯ ГРАД НА ПЛИСКА

В два изкопа, западно от проучванията през миналите сезони терен са открити: две жилища-полуземлянки, една септична яма и продълженията на две двойки канавки, разкопани частично през 1982 и 1984 г.

Жилище 13 е с квадратна форма, площ 17 кв м и дълбочина 1,30 м.

Няма гнезда от подпори. Само в северозападния ъгъл плитка елипсовидна ямка с двойни отчертания може да е следа от дървена греда. В североизточния ъгъл има пр правоъгълна яма, в която на три пъти е преустройвана каменна пещ. Последната, най-късната,от тях се намира на равнището на пода. В южната половина, в малка камбановидна яма, е открита изработена на ръка керамика.

Жилище 14 пресича с югоизточния си ъгъл жилище 13 и е по-късно по време от него. Има квадратна форма с площ 16,40 кв м и дълбочина 1,25 м. В ъглите и в средата на всяка стена има кръгли гнезда от подпори. Надлъж по северната стена се забелязва слаба равномерна вдлъбнатина, може би следа от дървена облицовка. В североизточния ъгъл е запазено опалено петно - вероятно там била пещта, чиито камъни са пръснати в северозападната четвърт.

Септичната яма се намира в западния край на втория изкоп, почти на билото на височината. Тя има размери 4х3,5 м и дълбочина 2,00 м. Дъното е овално, на две нима.

В първия изкоп на 27 м дължина към запад са проследени двете успоредни канавки, открити през 1984 г. Във втория изкоп е проследена на 25 м южната от откритите през 1982 г. канавки; северната е проследена на 13,5 м. Тя се пресича с южната стена на жилище 13, а двете заедно се пресичат от септичната яма. Относителната им хронология за сега не може да се установи.

Датировката на селището е VIII-IX в.

Т.Балабанов /Шумен/

РАЗКОПКИ В МАДАРА ПРЕЗ 1985 Г.

1. Под скалата

Разкопките в Мадара през 1985 г. продължиха 22 работни дни. Работи се последователно на три сектора.

1. Под скалата "Даул та"- около извора, бяха проучени 40 кв м. Следи от градежи или други съоръжения не бяха открити. Стратиграфията е нарушена от изкопите направени при каптирането на извора и строежа на чешмата. Като изключим дребните фрагменти от тракийска, антична, ранно и късно средновековна керамика /общо 25 фрагмента/, други находки не се откриха.

2. Отчасти бе проучена еднодлна сграда разположена северозападно от старобългарския комплекс под "Даул таш" /в овощната градина/. Керамичните фрагменти открити в очертанията на сградата сочат, че тя е съществувала от края на IX до началото на XI в.

3. Във връзка с благоустрояването на алеите в археологическия резерват бяха направени спешни проучвания по трасето на алеята, свързващамузея с Голямата пещера. В участъка от 70-я до 105-я метър, от началото на алеята /там където са изградени декоративни пейки за отдих/, бяха разчистени отчасти 31 стопански ями. От тях успяхме да проучим напълно само 9 . Керамичният материал

открит в ямите е само от късното средновековие- XII-XIV в. По всяка вероятност тук са се намирали складовете за зърнени храни на късносредновековна Мадара.

РАЗКОПКИ В ПРЕСЛАВ

Т.Михайлова /Шумен/, Ив.Йорданов /Шумен/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "АДМИНИСТРАТИВНА СГРАДА" - ПРЕСЛАВ

Разкопки се проведоха на запад, северозапад и юг от "Административната сграда".

В западния сектор се достигна до нивото на хоросановия трошлук. Открити бяха останки от паянтови постройки. Подовите им нива от глинена замазка са над хоросановия пласт, лежащ върху здрава пръст. На места са разчистени вкопани съоръжения. Материалите от тези помещения са предимно от XII-XIII в. В долните пластове преобладават находки от XI-XII в. На това ниво са разкрити и части от разрушени зидове.

В южния сектор се достигна до нивото на плочника на Административната сграда. Тук са разкрити няколко християнски гроба на деца. Инвентар липсва.

В северо-западния сектор бе доразчистен разкрития през 1984 г. тухлен под. Разкрити са четири помещения на нова сграда /№2/. Зидовете им са градени от плочести камъни и блокчета сполии, споени с глина. В едно от помещенията са намерени оловни печати, които датират сградата в края на X- началото на XI в. В същото помещение се откри двукамерна вкопана печка. Източният й край е застъпен от пода на помещението. В профила под него личат горели пластове. Вероятно новоразкритата сграда лежи върху по-стара разрушена постройка.

Д.Овчаров, Ж.Аладжов, Н.Овчаров /София/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "ПРЕСЛАВСКА АРХИЕПИСКОПИЯ"

Усилията през 1985 г. бяха съсредоточени в участъка южно от малката кръстокуполна църква и западно от разкритите и проучени по-рано бански постройки. В резултат на проучването бяха изяснени следните по-важни моменти:

1. Разкри се южният подход към главната сграда на комплекса /архиепископията/ и неизвестен до сега западен подход към нея. Докато южният изглежда е бил поофициален и аркиран, то западният е доста по-скромен и води към югозападния ъгъл на сградата. Неговата посока води към неизвестни сгради, намиращи се върху терасата към запад.

2. Разчисти се плочникът от юг на сградата и част от ограждащите го стени от юг и запад. Същият е бил отчасти проучен по-рано.

3. Южно от малката църква продължи проучването на некропола. Бяха разчистени нови 61 гроба. Малка част от гробовете бяха с инвентар, сред които се открояват три нагръдни кръста, медна обеца, сферични копчета.

4. Почистиха се два от водопроводите, които захранват последната по време на издигане баня, По-ранният от тях е част от двоен водопровод, който под прав ъгъл завива към банята, недалеч от югозападния ъгъл на малката църква. Той довежда водите си от север. По-късният идва от запад, а в началния си отрязък е положен върху настилката на западния и южния подходи към главната сграда.

5. Проучената площ възлиза на около 350 кв м с дебелина на пласта до 2 м, а при ямите до 4,5 м.

6. Няколко варни и боклучни ями прорязват плочника и некропола на юг от малката църква.

7. Придобит бе богат материал, сред който изпъкват, освен материалите от некропола, още: позлатена запушалка с изображение на птица, позлатен наушник, фрагменти от оловни печати, фрагменти от надписи и пр.

Изследванията през следващия археологически сезон ще бъдат съсредоточени отново в същия район, а по възможност и на юг от баните.

М.Ваклинова, И,Щерева /София/

ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ. РАЗКОПКИ ЮЖНО ОТ ГЛАВНИТЕ ДВОРЦОВИ СГРАДИ

Южно от главните дворцови сгради в центъра на Преслав се разполага голям настлан с каменни плочи площад. Той представлява връзката със сградите, където се е помещавала духовната власт на държавата, т.нар.Архиепископия и главната базиликална столица. Задачата на проучванията от последните години е оформлението на този площад откъм запад. Там нивото на терена се вдига нагоре и образува тераса с ниво по-високо от настилката на площада средно с 1,40 м. На тази тераса успоредно на южната стена на западната дворцова сграда, още преди години бе разкрита 30 метрова седемделна верижна постройка. Пред нея се оформя голям двор на юг, на нивото на горната тераса. Цялата тази тераса е била обхваната към изток, към площада от подпорна стена. Преходът от тераса към тераса е ставал по рампи или стълби. Такава стълба бе разкрита южно от архиепископския дворец, а рампа преодолява терена към фасадата на верижната сграда и двора пред нея пре-

минавайки през подпорната стена, която е и източна стена на самата сграда.

Тази стена обхваща пластично терасата не по права линия, а чупейки, следвайки естествената конфигурация на терена. Проследява се към юг на около 60 м.

Във височина в разкрития участък тази стена е запазена на височина до 1,20 м, където се вижда и западното лице. Разликата в нивата между източното и западно лице е 0,70 м. Дебелината е 1 м. Зидана е от правилни бели блокчета с хоросан. На места хоризонтално са взидани плоски плочести камъни като изравнителни редове.

Около XIII в. вероятно са вкопани двете големи с диам.1,85 м- и до 1,30 м. дълбоки ями. Вътре в насипа им се намира малко керамика, въгленчета и следи от разложена органична материя, кости, варовикови блокчета и малко блокчета от опус сектиле от по-старите постройки.

В разкритите няколко гроба от късносредновековния некропол, разположен южно от дворците, освен ограждане с камъни, няма никакви други материали.

Ст.Бонев /Шумен/

РАЗКОПКИ В ЮГОИЗТОЧНАТА ЧАСТ НА ВЪТРЕШНИЯ ГРАД В ПРЕСЛАВ

Археологическото проучване на югоизточната част на Вътрешния град в Преслав през 1985 г. обхвана терена на запад от известния Декоративен байсейн. Данни от стратиграфията в този район, показват непрекъснат живот в периода IX-XIII в.

Съществен резултат от проучванията е установяването на нов около 20-метров участък от трасето на т.нар. "трета" крепостна стена. Със сигурност се определи нейното строително ниво, благодарение на шест бъркала за хоросан, долепени до южното й лице. Три от бъркалата са за червен хоросан, което обяснява изобилието на фуги от него в околния терен. Данните от проучването на стената изключват нейното функциониране през XII-XIV в. и насочват към една значително по-ранно датировка.

От особено значение за пълното осветляване на столичен Преслав е започналото разкопаване на църква, разположена на 11 м. западно от басейна. Разкрита беше нейната източна част, която отвън е овална, а отвътре е оформена в три апсиди. В насипа около нея се открихa значително количество мраморни и варовикови детайли, издаващи богатата архитектурно-пластична украса на този паметник.

С.Витлянов /Шумен/

ПРОУЧВАНИЯ В ЮЖНИЯ СЕКТОР НА ВЪТРЕШНИЯ ГРАД НА ПРЕСЛАВ

През този сезон продължи проучването на откритите през 1979 г. помещения от голяма верижна сграда, разположена успоредно на вътрешното лице на южната крепостна стена. Усилията бяха съсредоточени главно в източното крило на сградата. Целта беше, да се разчисти изцяло северната половина от сградата.

В резултат на проведените проучвания стана ясно, че и новоразкритите помещения от изток имат верижен план и са конструктивно свързани помежду си. Входовете им с ширина около 1,00 м са разположени по средата на северната страна. Градежът на помещенията е от плочести ломени и дялани пясъчници разположени в хоризонтални редове на кална спойка. Зидовете имат основа, вкопана 0,60 м в здравия терен. На този етап на проучвания все още не може със сигурност да се говори за живота и заниманията на някогашните обитатели. Твърде е възможно това да са били казармени и стопански помещения, свързани с охраната и обслужването на Вътрешния град. Поради неизвестни засега причини, към края на X в тази голяма верижна сграда е била срината до основи. През XII в. вероятно, върху нейните разрушения е била издигната нова постройка. В общи линии тя повтаря плана на съществуващата на това място сграда.

При разкопките се откриха, освен многобройните фрагменти от познатата ни битова керамика, метални апликации, коланни накрайници, токи за колани, медна позлатена апликация, метални кръстове и кръстове енколпиони, боздугани,стрели, части от мечове, подкови, занаятчийски инструменти, метални печатчета, блюдо от везна, стъклени гривни и други битови предмети.

В културните наслоявания от XII-XIV в. бяха открити монети от Мануил I Комнин /1143-1180/, Алексий III Ангел /1195-1203 г./, български и латински имитации от първата половина на XIII в., византийски монети от средата на XIV в. и два оловни печата от края на X и началото на XI в. Сред този нумизматичен и сфрагистичен материал са открити и няколко гроша на българския цар Иван Александър /1331.1371/.

Археологическите проучвания в южната част на Вътрешния град на Преслав, ще продължат и през настоящата година.

К.Попконстантинов /Шумен/

ПРОУЧВАНИЯ НА ЧЕРКВАТА С ГРОБНИЦА НА ЧЪРГУБИЛЯ МОСТИЧ В ПРЕСЛАВ

През 1985 г. проучванията бяха съсредоточени северозападно от черквата.

В този сектор бе проучена площ около 75 кв м. Бяха доразкрити основите на сградата, разположена северно от черквата. Установиха й се цялостните размери-дължина 33 м., ширина- 6,00 м. Градежът е от речни волутъци, варовикови камъни и местен сив ломен камък, а за спойка е използуван глинен разтвор. Западната част на сградата е стъпила върху ями от по-ранни полувкопани в земята жилища, вероятно от IX в. В насипа се откри фрагментирана керамика - битова и строителна; части от стъклени гривни, монети.

Както монетите, керамиката и останалите находки дават възможност да определим хронологическите граници на ползуване на тази сграда между X-XII в., датировка, която не е в противоречие с мнението на първите изследвачи на черквата.

Т.Тотев /Шумен/

РАЗКОПКИ В МЕСТНОСТТА СТАМБОЛ ЙОЛУ В ПРЕСЛАВ

Разкопките се проведоха в продължение на около 20 дни. В тях взе участие Константин Тотев от Филиала във Велико Търново. Задача на разкопките бе да се изясни връзката на проучената през последните години върху терасата княз Борисова църква с други едновременни й по време строежи.

Към направените 1984 г. 22 сондажни изкопа сега трябва да прибавим още шест, групирани около базиликата. Следи от леки паянтови градежи и настилки се откриха в сондажи III и IV. В хронологическо отношение последните се отнасят след разрушаване на монументалната църква в 971 г. В сондаж III се попадна и на пещ-варница от годините на османското владичество. Подобно на пещите, разкрити около отстоящата само на 2 км източно базилика Сакалова могила и на тези във Вътрешния град на Преслав, разчистената тук пещ-варница свидетелствува за съдбата на варовиковия материал и мрамора от стените и декоративната украса на тази забележителна в много отношения църква.

От сондажните проверки постъпиха малко на брой материали. По-голям интерес заслужават няколко бронзови предмета: двойно печатче - амулет с изображение на заяк; бронзов медальон с представени отгоре му знаци и кръгъл печат с шестраменен кръст и неясен надпис.

РАЗКОПКИ ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Й.Алексиев /Велико Търново/

РАЗКОПКИ НА ЮЖНИЯ СКЛОН НА ХЪЛМА ЦАРЕВЕЦ - СЕКТОР 34

Разкопките на сектор 34 - западната част на южния склон са продължение на проучването през миналите години и имаха довършителен характер.

Работата бе организирана в три участъка: западната част- разкриване на ранновизантийските сгради, при средновековната църква и в източната част.

Установиха се архитектурни останки и материали от три културни пласта. Средновековна епоха. Изясни се плана на средновековната църква /по реда на разкриването № 23/. По-цялостно се проучи южния й зид, който има значително по-голяма дебелина /до 1,50 м/, поради голямата денивилация на терена. В източната част зидът се включва в площадка /2,20 х 2,40 м/ от хоросан и камъни, върху която личат местата на дървени греди. Навярно тази площадка и дървената скара са укрепвали терена в източната част, където се оформяла апсидата на църквата.

Източно от църквата се разкриха два средновековни зида, ориентирани по хоризонталите на терена, които навярно са оформяли малка площадка около нея.

Ранновизантийска епоха. Разкриха се останки от 6 сгради. По-добре запазени са сградите в западната част на сектора. Интересно са решени отводняването и запазването на сградите от течащи води. Външните стени са облицовани с изправени плочести камъни. Теренът между тях също е застлан с каменни плочи. По този начин се оформя открит канал по който изтичат повърхностните води и се запазват основите на сградите от наводняване.

В една от сградите се разкри отоплително съоръжение /пещ?/ и 8 монети /2 от Юстиниан I,3 от Маврикий и 3 от Фока/. Дебелината на зидовете показва, че сградите са били на два етажа. Ориентирани са по хоризонтала и поради голямата денивилация на терена южните им зидове са по-дебели.

В жилищата и около тях се намират фрагменти от сивочерна битова в по-големи количества амбалажна керамика.

Тракийска епоха. Културният пласт от тракийската епоха достига от 1,30 до 1,60 м, а на отделни места и повече. Наситен е с голямо количество керамика от старожелязната и късножелязната епоха. Откриха се части от жилища-землянки, вкопани в жълтата глина. В едното жилище

се откри отухлен под на пещ /огнище/ с овална форма. В очертанията на друга, в което е включен голям склане блок, огънят е горял върху камъка.

Наред с керамиката от старожелязната и късножелязната епоха се намират фрагменти от късната бронзова епоха и фрагменти от амфори от средиземноморските острови.

Наблюденията върху материала от тракийската епоха показват, че живота на южния склон се свързва с началото на тракийското селище на хълма Царевец.

Р.Анчева /Велико Търново/

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ, СЕКТОР XXXV

През 1985 г. продължиха археологическите разкопки на XXXV-ти обект, разположен в западния сектор на южния склон на Царевец. Общата проучена площ е 450 кв м. През отчетния сезон, в продължение на три месеца и половина, разкопките бяха съсредоточени в най-южната част на сектора - северно от църква № 12. При проучването се установиха три културни пласта:

I. <u>Пласт от епохата на османското владичество</u>

Разкриха се останките от още една сграда от началото на XIX в. и части от калдаръмени настилки с отводнителни канали под каменната улична настилка. Намерени бяха много фрагменти от битова керамика, фаянс, лули и монети.

II. <u>Културен пласт от Второто българско царство</u>

Откриха се части от жилища, разположени северно от разкритата средновековна улица. Градежите са от ломен камък на калова спойка. По-добре запазено в план е само едно жилище, с отчасти разкрита основа. Сградата е еднокделна, едноетажна, с форма близка до квадрат /размери 3,20 х 3,30 м/. В очертанията на жилищните сгради се откриха много фрагменти от битова керамика- кухненска и сграфито /върху някои от тях има графити, предмети от кост, метал и монети. Въз основа на археологическия материал и монетите са установени три строителни периода в хронологическите граници XII-XIV в. Първият период датира от втората половина на XII в. и началото на XIII, втори - от края на XIII-ти и началото на XIV в. и трети период от втората половина на XIV в.

В южната половина на сектора се разчистиха и пасажи от средновековната улица с посока изток-запад. Установени са две нива на уличната настилка, градена от дребен речен чакъл и средноголеми ломени камъни трамбовани в пръстта; по-ранното датира от началото на XIII, а второто ниво на улицата се отнася към края на XIV век.

Интерес представляват откритите четири водопровода и свързаното с единия от тях съоръжение за питейна вода.

III. <u>Пласт от ранновизантийската епоха</u>

Градежите от ранновизантийската епоха се разкриват частично, тъй като остават под средновековните жилища. В североизточния ъгъл на сграда са намерени единични фрагменти битова и строителна керамика. Пос-

тройката би могла да се отнесе към първата половина на VII в.

П.Славчев /Велико Търново

ВЕЛИКО ТЪРНОВО-ЦАРАВЕЦ /южен склон/. ОБЕКТ 36

Работата на обект 36 през отчетната година имаше довършителен характер. Разкрити са две сгради запазени в северните си половини. Сграда № 4 е двуделна, като в източното помещение северният зид достига скален масив, включен в зидарията. Широчината на постройката е маркирана от източния зид запазен на дължина до 1,80 м. Непосредствено до нея е сграда № 5, която е близо до съседната сграда на изток.

На юг сградите са разрушени при прокарване на алеята за т.н.Балдуинова кула, дренажа на НИПК-филиал Велико Търново и трасето на централния водопровод на Царевец. Поради това не можем да се посочи точната им ширина и да се определи дали са допирали до крепостната стена или са били свързани с нея. Обстановката обаче дава основание да се твърди, че не е имало уличен проход между тях. При напречен разрез на профила северно от сградите, където миналата година беше открито улично ниво на дълбочина 0,35 м се установява по-ранна улица настлана по същия начин, но с по-едри ломени камъни. По ранното улично ниво се отнася до сграда №3 датирана от XIII в. и се явява на нивото на основите на сграда №4 /XIV в./. По отношение на второто ниво стените остават да стърчат от 30-35 м.

Улицата има слаб наклон на запад към главния вход. Тя е на едно ниво с пасажите открити и в съседните обекти 35 и 37. Тя има същата датировка. Ориентацията й и начин на градеж в общи линии съответствува на уличната настилка по западния склон на Царевец, а освен това и с градоустройствените решения констатирани там.

К.Тотев /Велико Търново/

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ, СЕКТОР X-III

Разкопките на обект Царевец - X-III, източна крепостна стена бяха приключени още през 1984 г.

Наложилите се през този сезон десетдневни довършителни работи бяха свързани с проучване и техническо заснемане от НИПК на разкритото шестдесет метрово протежение на източната крепостна стена.

Установихме, навсякъде, че средновековната крепостна стена от столичния период на града е стъпила върху

трасето на ранновизантийската, чиито основи бяха разкрити, вкопани в последния скален венец на хълма. В югоизточния й край, разкрития през миналия сезон контрафорс, със значителна дължина /15-16 м/ се оказа свързан със средновековното крепостно строителство на столицата. Неговото продължение в съседния обект /проучен от Мария Долмова/ ни кара да мислим, че може би се касае за подпорно фортификационно уширение в този участък на крепостната стена, продиктувано от стъпаловидния характер на терена.

В североизточния край на разкрития участък от източната крепостна стена беше доразчистен един от най-запазените във височина /5-6 м/ къса от външното лице на куртината. Откриха се още няколко от обмазаните с хоросан дървени греди и много отвори от използуваните сантрачи.

. През тази година предстои предаването на цялата част от разкритата и проучена източна крепостна стена на хълма Царевец за консервация и реставрация.

Зл.Генова /Велико Търново/

ЦАРЕВЕЦ - СЕКТОР XXXVII

Приключи се проучването на сектор XXXVII - централна част на южния склон на Царевец. Работи се предимно в южната част на сектора, където след отнемане на съвременен насип с дебелина около 1 м, бе изчерпано напълно културното наслояване /от 1,2 - 3,7 м/. Разкрити са останки от градежи и битови материали, които потвърждават изводите ни от предходните сезони за продължително обитаване на терена - от късножелязната епоха до втората половина на XIX в.

Най-късните градежи - едноделна жилищна сграда, 5 канала и подпорен зид на калдаръмена улица, датират от втората половина на XVIII и XIX в.

Към XVI-XVII в. отнасяме три ями /вероятно за съхранение на храни/ и първия етап в градежа на жилищна сграда.

От столичния период на Търново /и по-точно от втората половина на XIII и XIV в./ са част от улица, оформящите я от север 3 жилищни сгради и масивен подпорен зид от юг, до който е опирала втората редица от жилища, разположени край крепостната стена.

По-ранни следи от обитаване, датирани с находки на битова керамика и монети от X- началото на XIIIв., се наблюдават по целия терен. Добре запазена е северната по-

ловина на полуземлянка,с каменна печка в единия ъгъл, гнезда за колове край стените и плитки ями изкопани в хода й. Късовете от битова керамика принадлежат на прехода от края на XII - първите десетилетия на XIII в.

Най-ранните останки са от ранновизантийската /ъгъл на сграда и единичен зид/ и късножелязна /горели нива/ епохи.

М.Долмова /Велико Търново/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ- ОБЕКТ XLI. ИЗТОЧНА КРЕПОСТНА СТЕНА

Четвърти сезон продължиха археологическите разкопки на Царевец- XII, свързани с проучването на южната част от източната крепостна стена. Работата бе съсредоточена преди всичко върху разкриване и почистване на външното лице на крепостната стена и скалната тераса, от големите земни насипи, трупани в продължение на години. Тук трасето на крепостната стена е фундирано върху нисък скален венец, В северната част от трасето на крепостната стена в проучвания сектор се разкри удебеление от външната й страна с дължина 35 м., ширина 1 м. Върху скалата има хоросанова подложка. То е долепено на фуга към крепостната стена. Удебелението на стената е продиктувано от ниския скален венец 2-3 м., денивелацията от 6 м между терасата на склона и склания венец и обрушеното външно лице на крепостния зид.

По време на разкопките са открити малко материали. Това са преди всичко фрагменти от битова керамика, монети и предмети на бита от XIII-XIV в.

С проведените през изминалия археологически сезон разкопки, завърши проучването на сектор XII- южна част на източната крепостна стена. Изграждането на стената се отнася към средата на XII в. Резултатите от извършените проучвания по източната крепостна стена показват, че тя е част от цялостен военно-отбранителен комплекс в югоизточната част на крепостта Царевец, който включва Балдуинова кула, Френкхисарска порта и новооткритата кула, която охранявала достъпа към Портата.

А.Писарев, Х.Вачев /Велико Търново/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ- ОБЕКТ XL

Археологическите разкопки бяха съсредоточени върху централната, източната и южната част на обекта. Целият обект бе затрупан от насип от по-ново време, образуван при подравняването на терена. При проучването на обекта се констатира, че той е бил предварително терасиран и

подготвен за строителство. Откриват се материали от тракийската, ранновизантийската, средновековната и турската епоха.

След демонтажа на турските сгради и калдаръмени настилки върху най-горната тераса се откриха основи на зидове от сгради, характерни за XIII-XIV в. Западната сграда е еднеделна, другата е двуделна. Източното й помещение е било настлано с плочести камъни. Третата сграда е силно разрушена и се откриха само части от зидовете й, без да се оформи цялостен план. Всичките са силно опожарени.

В източната част се разкри сграда с удължен правоъгълен план, с посока изток-запад и лице на юг.

Върху южните две тераси се разкриха основите на две сгради от турската епоха. Първата е с правоъгълна форма с лице на юг. Зидовете са фундирани направо върху скалата. В източната й част се разкри отоплително съоръжение. Втората сграда е със сложен план, наложен вероятно от принудителни преустройства. Това най-добре се наблюдава при извършените надзиждания върху северната й стена. В първият етаж се разкриха две бани- лятна и зимна. Зимната баня е малка и е изградена в западната част, а лятната е голяма, постлана е от едри плочести камъни и се намира от източната част на сградата. На вторият етаж се откри почти разрушена трета баня.

По направление на крепостната стена от изток на запад се откри калдаръмена настилка на средновековна улица от трамбован чакъл.

Открити са ранновизантийски, византийски, български и турски златни, сребърни и медни монети, бронзови и стъклени гривни, обработена кост, желязни предмети, глинени съдове, стъкло и др. Интерес представлява фрагмент от сграфито съд с подглазурен монограм.

През настоящата година ще се допроучи терена около крепостната стена и улицата изградена успоредно на стената.

Т.Овчаров /Велико Търново/

АРХЕОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТ XXXVIII НА ЦАРЕВЕЦ

Археологическото проучване на обект XXXVIII на хълма Царевец започва през 1981 г. През четирите сезона /1981-1984 г./ са разкрити основи от 18 сгради.

През 1985 г. е разкопавана площ от около 300 кв м. Културните наслоявания не са изчерпани в дълбочина. На юг само в някои квадрати е достигнат културният пласт от османско време.

Теренът северно от неразкопаваната пътека се оказа нарушен при направата на два съвременни водопровода и един дренаж, а така също и от изкопи за електрифицирането на хълма.

Продължихме разчистването на сграда № 17. Оказа се, че тя има почти трапецовидна форма, издължена в посока запад-изток. Вътрешните й размери са: дължина 4,60 м, ширина при източната стена 3 м, а при западната 3,95 м. Основите са от ломени камъни, спойвани с бял хоросан, Широки са до 0,80 м. Подовото ниво не е достигнато. В разрушенията се намериха ковани железни гвоздеи, правоъгълни тухли, късове бигор, части от пясъчни плочи, натрошени декоративни панички, късове хоросанова мазилка и фрагменти от битова керамика от XIII-XIV в.

Археологическите материали сочат, че тук някъде има разрушена средновековна църква. Дали това е сграда № 17 и сега не може да се установи със сигурност. Вероятно предстоящите проучвания ще решат и този въпрос.

Л.Квинто /Велико Търново/

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ ОБЕКТ 39

Продължено е проучването в южната, последна част на сектора. След демонтаж на строежите от XVIII-XIX в., които силно са нарушили по-ранните културни напластявания, в западната част на терена се разкриха пътна настилка, стълбище и едноделна постройка от XV-XVI в.

През XIV в. на скалната тераса от юг е имало две каменни постройки с водосборни шахти. Каналът на западната, от края на века, е изсечен в скалата в посока на юг. По-ранният /източен/ е от глинени тръби, маркирани при изработването с различен брой кръстовидни знаци и е отвеждал водата на запад.

От север скалният праг през XIII и XIV в. е облицован с многократно надграждан каменен подпорен зид на улица. Тя има посока югоизток-северозапад, ширина- 1,60-3 м ненастлана с баластра и дребни камъни. През XIII в. пътят е имал по-малка ширина и вероятно от юг е имало втора, успоредна улица. Тъй като в източната част настилките са разрушени, посоката и датировката се установяват по намерените в късните градежи, материали.

В скалната повърхност има изсечени дупки за отвесни греди на жилища от XI-XIII в.

От V-VI в. е голямата , много разрушена сграда, открита преди. Тя се е развивала и на юг, където са запазени части от зидове и опожарен слой кирпичи.

Тракийският културен пласт не бе достигнат.

Проучването на сектора не е завършено.

К.Ботов /Велико Търново/

ЦАРЕВЕЦ- ОБЕКТ XIII

Ранновизантийска епоха. Проучиха се четири сгради ситуирани под стъпаловидната скална тераса на южния склон. Те имат единна ориентация: североизток-югозапад. Датирани са в VI- началото на VII век, когато са унищожени от стихиен пожар. Върху подравнения опожарен пласт се откриват материали от VIII-IX в.

Късносредновековна епоха /XIII-XIV в./ Частично се проучи двуделна сграда от втората половина на XIV в. В нея се откри сграфито блюдо с подглазурен монограм ВИТАН. В централния сектор на обекта се попадна на полуфабрикати, имащи отношение към столичните занаяти: обработка на стъкло, кост, седеф и др.

XVII-XIX в. Проучените сгради се отнасят към три строителни периода, значително разрушени при съвременни благоустройствени дейности. През 1985 г., се проучи подпорен зид и една сграда от втората половина на XIX в.

УКРЕПЕНИ И НЕУКРЕПЕНИ СЕЛИЩА

Кр.Капелкова /София/

ПРОУЧВАНИЯ В КРЕПОСТТА КОНСТАНЦИЯ ПРИ СИМЕОНОВГРАД, ХАСКОВСКИ ОКРЪГ

Разкопките бяха съсредоточени до църква №1 - трикорабна едноабсидна базилика от IV в., градена с ломен камък и бял хоросан, намираща се в най-високата част на крепостта. Проучванията имаха за цел да бъде допроучено пространството непосредствено около църквата, с оглед предстоящата консервация на този архитектурен паметник.

Работи се от източната и южната й страна, на дълбочина до 1-1,20 м, което почти съвпада с изчерпването на културните наслоявания до късножелязната епоха включително и само на отделни места бе засегнат следващия пласт от ранножелязната епоха. Стратиграфията им е силно нарушена. На различна дълбочина се откриха струпвания от камъни и строителна керамика, полуразрушени глинени замазки.

Югоизточно от абсидата на църквата, на дълб.0,30 м бяха намерени останките от средновековно жилище, напълно унищожено вероятно от пожар, със следи от подовата замазка и голямо количество горяла фаргментирана керамика от IX-X в. Източно от абсидата, където през 1979 г. бяха проучени 11 гроба от намиращия се там средновековен некропол и южно от църквата, в баптистерия, се откриха още 5 гроба-четири на възрастни индивиди и един детски. Погребенията са извършвани по християнския обред, в обикновени гробни ями. Инвентарът се състои от чифт гроздовидни обеци, двойноприщипнати стъклени мъниста от огърлица със следи от посребряване и бронзов пръстен с врязана розета върху щита.

Откритите при разкопките керамика и други битов материал датират от различни епохи. Сред находките трябва да се отбележи един византийски оловен печат с 5-редов надпис и изображение на Богородица, от втората половина на XI в.

Н.Дамянов /Смолян/

РАЗКОПКИ НА ДЕВИНСКОТО ГРАДИЩЕ, СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

Градището на Девин се намира на 4 км западно от града, на левия бряг на Девинска река. През лятото на 1984 г. то бе тахиметрично заснето, а от 1 август до 15 септември 1985 г. се проведоха разкопки.

Бе проследена и открита субструкцията на крепостната стена в протежение на 70 м.

Установи се непрекъсната, при това добре трасирана и вписана в скалния терен, стена с обща дължина 337,50 м.

Дебелината на крепостната стена варира от 1,20 до 2,20 м. Най-дебела тя е в източния сектор, а най-тънка - в труднодостъпните и второстепенни направления от югозапад, запад и северозапад. Стената лежи направо на оголената скала, а на стръмни места върху основа, вкопана на различна дълбочина в скалата. Доколкото се установи, последното е било практикувано предимно в секторите, преграждащи улеи, сипеи и други, с оглед предотвратяване възможностите за подкопаване на крепостната стена. За създаване на още по-голяма стабилност на сектора, преграждащ скалния улей от изток, стената е включила в своя обем двата скални букета така, че те успешно играят ролята на контрафорси.

Крепостната стена е изградена от местни строителни материали- камък и хоросан. Стените имат външно и вътрешно лице, оформено от цепени и ломени камъни, спойвани и фугирани с бял хоросан и пълнеж от по-дребни ломени камъни.

Разкритата и проучена през 1985 г. площ от крепостта включва 5,406 кв м, което представлява приблизително 2/3 от цялата крепост. Може би е имало една единствена порта в непроучвания сектор на север и една бойна кула в най-южния сектор.

Бяха заложени и три сондажа /5х5 м/: сондаж № 1 в централната част на крепоста, сондаж №2 в източния сектор, сондаж № 3 в западния сектор. Поради наклонения скалист терен и оскъдната почва стратиграфия не бе установена и сондажите имат характер на почистване. Локализираните две жилища, откритите материали и извършените наблюдения дават основание да се съди, че крепостта е била използвана от VI до XII в.

Работата ще продължи по програма "Родопи" и през 1986 г.

С.Ангелова, Вл.Пенчев /София/, О.Манчева, Г.Атанасов, /Силистра/

РАЗКОПКИ В ДРЪСТЪР - СИЛИСТРА

Проучени са окончателно входа между помещение №6 и 7 и помещение №7 от западното крило на ранносредновековен архитектурен комплекс. Входът е затварян отзапад. Тук

страниците са оформени с Г-образно одялани каменни блокчета. Има двустъпален праг, върху горното стъпало на който е оформена дупка за оста на еднокрила врата. Под прага е запазена ивица с деб.0,05 м бял хоросан, вероятно от унищожена по-късно подова настилка.

Културните пластове в южната половина на помещението №7 са нарушени при строителството на турска сграда, чийто камъни са извадени през XIX в. Южният зид е съвсем обезличен, разрушаването му е станало малко преди или по време на пожара на сградата, тъй като върху него ляга пещ на землянка от XI в. Пещта е ориентирана север-юг с отвор към юг, следователно землянката е южно от помещението. Намерените при разкопките монети и други материали не променят установената досега хронология на комплекса.

Д.Овчаров, К.Меламед /София, М.Димитров /Балчик/, Ст.Витлянов /Шумен/, Н.Подвигина /Москва/, Щ.Тотова /ЧССР, В. Кищ /Краков/

ПРОУЧВАНИЯ В БАЛЧИК

През 1985 г. продължи работата на МКЕ /Международната комплексна експедиция/ от социалистическите страни в град Балчик. Под ръководството на М.П.Димитров беше продължена работата по изясняването на някои проблеми в сектор № 9, разположен източно от временната археологическа база.

Доразчистени бяха частите от голям комплекс сгради, датировката на които се отнася към ранновизантийската епоха. От западната страна беше разчистена част от Декумануса и връзката му с Кардото. В северния участък на проучвания сектор бяха придобити няколко медни монети от времето на имп.Юстин I, Юстиниан I и Юстин II със София /518-574 г./. Керамика е представена от две напълно запазени средно големи амфори/ вис.до 35 см/, както и от доста голямо количество фрагментирана: битова и строителна керамика.

Продължи работата в сектор № 7. Очерта се голям квартал, който продължава в източна посока.

Продължи проучването при Северната порта. Проследен беше на дължина от близо 60-тина метра крепостният зид- от кула № 20 до връзката на Северната стена с Източната. Разчистени бяха и двете големи привратни четириъгълни кули: всяка от тях заема площ от близо 144 кв м. При окончателното проучване на двете кули / при най-из-

дадената им, на север част / беше разкрито преустройство. Допълнително бе издигнат преграден зид, с дебелина 2,00 м. По средата той е прорязан от проход, широк 3,00 м, настлан с чакъл и по такъв начин била оформена улицата, с посока север-юг.

На това място вероятно е била изградена още една порта, охранявана от неголяма надвратна кула, с размери 3,00 х 4,80 м.

Бе направен и разрез на старобългарския окоп. Ровът е прорязал скалата, насипът е натрупан от вътрешната, южна страна, а между тях е билаиздигната каменна броня.

Под пластовете от ранновизантийската епоха са били положени няколко погребения с трупоизгаряне от III-IVв. В три от въпросните гроба бяха намерени 58 предмета: глинени лампи, лапримарии, балсамарии, паници, аплици от мед, глинени амфорки, обкови от ковчеже, фрагментирана везна и др.

При превземането на крепостта от прабългарите, местата около Северната порта са били сериозно засегнати. След изграждането на Окопа част от рушевините попадат в насипа /т.е. под него/ и едва когата старобългарското укрепление престанало да изпълнява предната си роля, започват някои преустройства. Това личи от голямото количество, огромни по своите размери, каменни квадри, които бяха открити върху останките от вала.

Несъмнено е, че цялото пространство, укрепено през ранновизантийската епоха, е било заето от придошлите прабългари.

Беше открито мястото, където Източната крепостна стена е завивала в североизточна посока. По такъв начин територията на укрепения ранновизантийски Дионисополис /в сравнение с откритата до 1985 г./ се увеличи и достигна близо 360 дка.

Л.Дончева-Петкова /София

РАЗКОПКИ В СЮ.ОДЪРЦИ, ТОЛБУХИНСКИ

През 1985 г. се работи на хълма "Калето", където се намира ранновизантийската крепост и селище от времето на Първото българско царство и в подножието на хълма, където е разположен некрополът на средновековното селище.

На Калето са проучени 35 м от западната стена на ранновизантийската крепост, в която са установени разрушения и преправки. Открити са и нови 17 жилища, предимно от X - началото на XI в. По план са квадратни, право-

ъгълни, Г-образни и Т-образни. Всички са вкопани и облицовани от вътрешната страна с ломени камъни. В единия им ъгъл се намира глинена куполообразна и каменна кубична пещ. В жилищата се откриват хромели, хромелни съоръжения и различни предмети, свързани със земеделието, скотовъдството, с домашния бит и с упражняването на някои занаяти. Най-ценната находка е малък оловен амулет с надпис на български език. Молитвеният текст е вдълбан с много тънко острие от двете страни на амулета. Между и над разрушените и опожарени жилища се откриват гробове, оставени от последните обитатели на селището през 30-те - 40-те години на XI в.

В некропола в подножието на хълма са открити още 36 гроба. Те са християнски, но със значителни езически елементи. В някои от тях, както през предишните години, се намират разнообразни накити, от които най-голям интерес предизвикват богато орнаментираните апликации.

.Петрова /Шумен/

РАННОСРЕДНОВЕКОВНО СЕЛИЩЕ КРАЙ С.СИНИ ВИР, ШУМЕНСКО

Във връзка с патриотичното възпитание и запознаването на населението от по-отдалечените краища на окръга с българските средновековни паметници бяха предприети сондажи в района на с.Сини вир. На около 3 км южно от съвременното село в края на невисоко плато се попадна на разпръснати фрагменти от старобългарска керамика и строителни материали. В очертанията на сондажа- 30 на 4 м - бяха разкрити сектори от зидове на сгради, строени с различни по размери ломени камъни. Различна е и техниката на градеж на отделните стени . В най-долния културен пласт се попадна на североизточната част на еднокорабна църква с изтеглена апсида. Това ни дава основание да отнесем построяването й към първите години след покръстването. Около църквата бяха разчистени няколко гроба от християнски некропол. След разрушаването на храма върху зидовете са били извършени и други погребения.

Най-късната сграда в сектора на сондажа е градена в долната част от едноредов в ширина и височина зид. Наоколо бяха намерени късове от горяла мазилка и овъглено дърво, сочещи, че надстройката е била от дебели талпи. Почти всички фрагменти от керемиди в района на сградата са със знаци.

Селището е съществувало до към средата на X в. Липсват типовете битова керамика, които се появяват към края на X в.

В района на църквата бе открит печат на княз Борис I - Михаил.

П.Петрова /Шумен/

РАЗКОПКИ НА ФЕОДАЛНО ИМЕНИЕ В М."СТРУМБА" КРАЙ ШУМЕН

Продължи проучването на северозападния сектор от вътрешната част на комплекса. Беше доразкопана ъгловата сграда. Тя има Г-образна форма. Западното й крило, разчистено през 1984 г., е дълго 20 м и се състои само от едно помещение. Северната част на сградата, със същата дължина, съдържа две отделения, от които вътрешното е тясно и покрито с каменен плочник. Отвън постройката е била обмазана с розов хоросан.

На 1 м от тази сграда в източна посока бе разкопана част от друга постройка. Разчистен е вход от юг към вътрешния двор. И при двете сгради на мястото на входа липсва основа, а входът на втората е покрит с настилка от плоски ломени камъни. Отвън над основите, като бордюр, е запазена в няколко сантиметра височина дебела розова хоросанова мазилка.

Сградите в края на X в. са опожарени. Основите им са градени от ломени камъни с големи фуги от жълт глинен разтвор. Над тях са изляти дебели глинени площадки.

Пред разкопаните постройки са разчистени квадратни зидани стъпки за дървени масивни колони. По-късно, вероятно през X в., между тях са вмъкнати еднoредови в ширина и височина зидове. Може да се предполага, че над тях са били издигнати дървени стени, които са затваряли галерията.

К.Койчева /Габрово/

РАЗКОПКИ НА М."ГРАДИЩЕ" КРАЙ ГАБРОВО

Завърши разкриването на сгради с №№ 23,24,25 и 28, оформящи с източните си фасади улицата край крепостната стена, южно от вход №1. Площта им не надвишава 70 кв м. Сгради № 25 и 28 са двуделни, а № 24 еднoделна. Посложен план показва сграда № 23, получен вследствие покъсни преустройства. Първоначално източната й фасада е била оформена с градени подпори, поддържащи навес или втори етаж, впосредствие зазидани в стените на помещението.

Постройките са изградени от средно големи камъни, спoявани с кал. Зидовете са широки 0,90-1,00 м. Във височина са били използувани кирпичи, части от които се намират в изкопите. Няма данни за трайно покривно покритие. Подовите нива се установяват само стратиграфски, с изключение на източното помещение в сграда № 25, където бе открита частично запазена настилка от каменни плочи.

Постройките са жилищни, за което свидетелствуват
[на]ходките: глинени и стъклени съдове, тежести от тъкачен
[с]тан и за вретено, дребен инструментариум от метал и кост,
[х]ромели, накити, монети, овъглени храни.

Изграждането на жилищните сгради е предшествува-
[н]о от постройки със значителни размери, останки от зидо-
[в]ете на които се проследяват под основите им. Те съответ-
ствуват на първия строителен период, установен при кре-
постните съоръжения /началото на IV в./. Наслояването на
градежа при разкритите жилища показва, че те са били из-
градени едновременно с крепостната стена в средата на съ-
щото столетие /II строителен период/. а възстановяването
им и преустройствата са извършени след опожаряването от
началото на V в., свързано с хунските нападения. Към послед-
ния /трети/ строителен период се отнасят и останките от
жилища с №№ 29,30 и 31, открити в западната периферия на
местността. Откриването на тези постройки допълва градо-
устройството на укреплението.

[?].Димитров /София/, Б.Николов /Враца/

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТТА "ГРАДИЩЕТО" ПРИ С.ЛИЛЯЧЕ, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха разкрити 20 м от външното лице
на източната крепостна стена. Стената тук е запазена на
височина 0,90–1,45 м. Дебелина– 1,65–1,70 м. Изградена е
като разкритата в предишните кампании южна крепостна сте-
на, от средни по големина, необработени камъни и плочи,
споени с бял хоросан. Двете лица се стягат здраво от ем-
плектон от бяла хоросан и по-дребни ломени камъни. Фунди-
рана е направо върху оголения скален масив.

Културният пласт е без съществени промени. Пре-
обладаваща в него е керамиката от V–VI в., а праистори-
ческата керамика е представена главно с фрагменти от къс-
ната бронзова епоха. Керамиката от X–XI в е малко. Наме-
рени бяха също три железни пластинки с различно предназ-
начение, част от нож със сравнително широко лезвие, по-
добен нож с дълга дръжка и една украсена кръгла медна
пластинка.

Проучванията през 1985 г. уточниха някои от пред-
ставите ни за историческата съдба на една стражева кре-
пост в подстъпите на Врачанския балкан.

Д.Димитрова, Цв.Дремсизова /София/

ПРОУЧВАНЕ НА АНТИЧНАТА И СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ "КАЛЕТО" ДО ГР.МЕЗДРА

През м.август 1985 г. слизането в дълбочина разкрива познатото от миналите години напластяване: селищни манериали от енеолитната и тракийската епоха, архитектурни останки и в голямо количество дребни находки от римската епоха, останки от късноантична и ранновизантийска архитектура, раннобългарски селищни останки, жилищна архитектура и укрепване от II-то българско царство. Средновековното градоустройство и архитектура в западната част на крепостта почти съвпада с това от ранновизантийската епоха и може да се говори за една относително късна приемственост. В цитаделата е работено около останките от три ранновизантийски и средновековни сгради, до разчистването на две от които предстои.

Работено е отвън до северната крепостна стена. Разчистени са останки от две помещения долепени до нея. Освен антична и средновековна битова керамика са намерени 24 броя глинени маниста с биконична и цилиндрична форма.

Б.Николов и Пл.Иванов /Враца/

СРЕДНОВЕКОВНА ОТБРАНИТЕЛНА КУЛА ПРИ ГР.ВРАЦА

Обектът средновековна отбранителна кула "Вратица" се намира на 2 км южно от центъра на гр.Враца. Останките от кулата са разположени в дясно от пътя за с.Згориград върху стръмния южен склон на прохода Вратцата и на 435 м надморска височина.

Преди нашите разкопки тов. място се виждаше част от крепостен зид, граден от необработени варовикови камъни и червени юрски мергели, споявани с хоросан, в който има частици от счукана червена тухла. Този крепостен зид имаше дължина. от изток към запад около 10 м и най-голяма височина на лицевата си част 7,5 м.

Разкопките имаха за цел да установят дали се касае за част от крепостна стена или това е само една кула. Налагаше се и прецизиране на датировката за останките от средновековна Вратица.

Разкрита бе отбранителна кула с дължина от изток към запад 13 м. и ширина от юг към север 7,5 м. Южният зид на кулата, който е най-добре запазен, има дебелина до 1,20 м. Останалите зидове са доста разрушени и имат дебелина от 0,75 до 0,85 м. Кулата е построена направо върху

материкова скала с наклон до 85°. Поради това нейният под е нивелиран с гредоред. Северният край на гредите стъпва върху скалата, а южният в специално направени легла в южната стена. Под дървения под е насипан пресят речен пясък, който частично е запазен и до сега. Кулата е разделена на две нееднакви по големина помещения с напречен зид. Западното помещение има размери 6,20 на 6 м, а източното 6,20 на 5,5 м. Вътре в тях беше разкрит културен пласт с дебелина около 1 м. Състои се от дребни и едри камъни, късове от тегули и имбрици, силно надробена битова керамика, дребни железни предмети, животински кости и др. В основата на културния пласт бяха намерени късове от ранносредновековна керамика-VI в., обковки за ножници от кост, част от железен меч и една византийска монета от мед, сечена по времето на имп.Юстиниан I. Находките показват, че укреплението е изградена и функционирала през VI в. В горната част на културния пласт,сред следи от стихиен пожар, бе намерена керамика, характерна за ранното българско средновековие- IX до края на X в., а също и една анонимна византийска монета, която може да се датира от X в. Това показва, че крепостта е използувана вторично през посочения период от българската държава, когато вероятно е възникнала и Вратица.

I.Въжарова /София/

РАЗКОПКИ В М."МАНАСТИРЧЕТО" ПРИ С.ГОРАНОВЦИ, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха направени три изкопа. Два от тях в южната част на местността и един в северната. Общата разкопана площ е 525 кв м.

В единия от изкопите в южната част на местността се доразкопа и изясни откритото глинено съоръжение през 1984 г. То е с кръгла форма и има няколко лъча, изградени от големи и дребни речни камъни. Върху повърхността на изпечената му до червено глина срещу двата добре очертаващи се лъча има три колонки от тухли, намиращи се една от друго на разстояние. Добре се проследи входа, изграден от средни камъни и пред него бе проследен пласт от пепел и въглени. Помещението е с размери 4,70 на 4,20 м, дължината на лъчите- 1,50/1,70. Върху повърхността на съоръжението бяха намерени две части от глинени предмети, наподобяващи хромели, животински кости, фрагменти от славянски гърнета от IX-X в и части от няколко подници.

Формата на съоръжението, а и това, че върху него е горяло дълго огън, намерените находки и други елементи, дават основание да се определи това съоръжение като жъртвеник или по-точно като светилище. На 2 м от това съоръжение в западна посока бе открит християнски гроб на възрастен индивид без инвентар.

Във втория изкоп на южната част на местността бяха доразчистени няколко зида от две помещения. Едното от тях е от IV-V в., а другото от XV в. В културния пласт на този изкоп бяха намерени и 4 антични монети.

В третия изкоп в северната част на местността можаха да бъдат очертани няколко помещения и се проследи средновековния културен пласт с голям брой находки- части от гърнета, ножчета, пила и др.

Ж.Въжарова /София/

РАЗКОПКИ В М."МЛАДЕНОВО ТЪРНЕ" - ГР.ЕЛИН ПЕЛИН

Въз основа на събрания керамичен материал от повъхността се наложи да се извърши проверка, като се разкопа обща площ около 500 кв м. Изкопите бяха два и резултатите от краткото проучване даде възможност да се установи, че в тази местност е имало славянско селище от IX-XI в. За последното свидетелствуват фрагментите от славянски гърнета, а също и глинената замазка от стена на жилище, и такива от отоплително съоръжения.

По-добре бе проследен културния пласт от античния период, датиран не само по керамични фрагменти, архитектурни остатъци, но и с монети. В този пласт се разчисти кула и част от крепостна стена. Кулата е с кръгла форма. Изградена е от големи камъни, като фугите от вътре са замазани с бял хоросан. Външния диаметър на кулата е 7,55 м, а вътрешния- 5,50 м. Най-голямата запазена височина е 2,20 м и широчина- 0,90-1,10 м. Нейният вход е в западната й стена и е с широчина 0,80 м. До кулата се проследява зид с дължина 2,30 м, широчина 1,10 м и запазена височина 0,55 м. Открито е и съоръжение, чиито зид е с дължина 7,40 м и широчина 1,20 м.

Ир.Щерева /София/, П.Бънов, М.Радева/Сливен/, Кр.Вачева /София/

РАЗКОПКИ НА РАННОВИЗАНТИЙСКАТА КРЕПОСТ В СЛИВЕН

През 1985 г. проучванията бяха съсредоточени към разкриване на нови сектори от вътрешната източна крепостна стена и пространството западно от нея към вътрешността на укреплението. Отчасти бе проследено и трасето

на външната източна крепостна стена на север от разкритата през 1984 г. правоъгълна кула.

Бяха разчистени и останки от много постройки, градени от камък и кал. Една част от тях принадлежи към епохата на средновековието /X-XII в./, друга към ранновизантийския период /V-VI в./.

Открити са многобройни археологически материали /керамика, метални предмети, изделия от кост и стъкло, монети/. Сред тях интерес представляват една бронзова ранновизантийска екзагия и колективна монетна находка от края на VI в.

По отношение на хронологията на паметника бяха подкрепени наблюденията от миналите археологически кампании.

Ст.Лисицов /София/

РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНАТА И СРЕДНОВЕКОВНА КРЕПОСТ "ХАСАРЯ" КРАЙ ГРАД НИКОЛАЕВО, СТАРОЗАГОРСКИ ОКРЪГ

Крепостта отстои на 1,5 км север-североизточно от града. Изградена върху стр_ъмен и скалист хълм над десния бряг на река Радова. Тя има размери 129х62 м и площ над 8 дка. Основното предназначение на укреплението, разположено пред южния подход на Хаинбоазкия проход е било да защитава и контролира кръстовището на две важни съобщителни връзки- пътя през Хаинбоаз. От района на кръстовището през м."Вратичето" се отделя и пътна връзка към средновековния Боруй /Стара Загора/.

Разкопките се проведоха върху западния отбранителен сектор на "Хасаря", където се разкри защитна система разположена в дълбочина от 38 до 52 м. Елементите на системата /изградена на 4 етапа/ са: ров и вал /съоръжен от вътрешната страна/, протейхизма /широка 1,80 м и запазена на височина 2,80 м/, междинен зид /широк 1,60 м и запазен на височина 2,30 м/ и главна стена с дебелина 2,05 м и съхранена на височина 1,60 м. Трите посочени масивни стени са изградени от туфели на хоросанова спойка по типа опус имплектум и са разположени почти успоредно една спрямо друга на разстояние от 3,30 м до 6,20 м. Пред фронта на протейхизмата и конструктивно свързани с нея се разкриха останките на масивна U - образна кула с размери 7 х 6,20 м и полукръгъл бастион долепен на фуга при северния сектор от стената. При заложения сондаж на източния крепостен зид се установи, че той е дебел 2,05 м и е съхранен в суперструкция на височина 2,30 м.

Между главната и междинната защитна стена се разкри система от напречни зидове от камък на кална спойка, които оформят помещения в този сектор от крепостта.

Подемният материал от проучения обект е от периода на късната античност /V-VI в/ и средновековието /IX-XIV в/. Разкриха се и ограничен брой керамични фрагменти от началните векове на ранножелязната епоха /XII-IX в пр. н.е./

В.Антонова /Шумен/

РАЗКОПКИ НА ШУМЕНСКА КРЕПОСТ

През 1985 г. на Шуменска крепост се работи по проблемите на фортификацията и материалната и духовната култура на града. Разкопките се водиха на два сектора- източен и южен.

В първия сектор се разкри част от долепено до скалата жилище, свързано със скалния манастир. Освен това се проучиха осем погребения от средновековния некропол /XII-XIV в./, открит при поранни разкопки. При тях се намериха интересни материали: пръстени, филигранни обеци и позлатени копчета с изпъкнала украса.

В южния сектор непосредствено под външната крепостна стена се разчисти голям скален навес. Върху пода се разкриха осем производствени съоръжения, вдълбани в скалната основа, както и пещи с изобилна желязна шлака наоколо. Тук се е намирала голяма работилница за обработка на желязо.

С.Симеонов /Севлиево/

СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ И ВЪНШНИЯ ГРАД /ХОТАЛИЧ/ КРАЙ ГР.СЕВЛИЕВО

Археологическите проучвания на крепостта бяха насочени в района на разкритата източна порта № 1. Установи се, че тя е била двукрила с каменен праг и плочник. От двете страни на прохода се издигат стени градени на хоросанов разтвор с дължина: северна 6,35 м и запазена височина 1,50 м. Върху нея личат три преправки. От южната страна е издигната стена с дължина 4,00 м. Вероятно това се основите на вътрешната част на кулата издигала се над портата. На север от нея разкрихме четири помещения разположени терасовидно. Едното от тях е с размери 7,10 х 4,60 м. със силно обгоряли до червено каменни зидове и дебел пласт обгоряла пръст. Може да се предположи, че това е бил долният етаж на двуетажна постройка.

Южно от портата между крепостната стена и тази на кулата се разкри малко помещение с размери 4 х 2,50 м, което е било ковашка работилница. За това свидетелствуват многото желязна шлака, пепел, железни предмети, земеделски сечива и каменно точило. Южно от горното, долепено също до крепостния зид се разкри друго помещение с размери 5,10 х 4,20 м.

Сред многото предмети са по-добре запазени железни панти, куки,и халки от врати, скоби, гвоздеи, подкови, хлопка, косери и сърпове, дръжки от кост и рог за ножове, огнива, прешлени и тяжести от глина и кост, шила от рог, гривни, пръстени, обици, монети от XII-XIII в.

На южния скат извън крепостта, където е разположен външния град продължихме проучването на терена в източна посока към средновековната църква № 3. Установи се, че разкритите 32 жилищни сгради и работилници, в западната част на външния град, са били защитени от южна и източна стена от които разкрихме по 30 м. Източната стена е градена на кален разтвор и запазена на височина 0,50 м. от 3-4 реда зидария с ширина 1-1,30 м. Тя е издигната върху ранновизантийски културен пласт. Извън нея в посока към църква № 3, върху две тераси разкрихме нови 13 помещения. Те са полувкопани в стръмния скат и някои от тях са много добре запазени. Помещение № 41 има вътрешни размери 5,20 х 5,35, помещение №45 с размери 4,80 х 5,15, с ширина на зидовете 0,70 - 0,80 м. Задният зид на помещение № 39 има засечка за покрив на греда. № 40 е вторично преграждано, задният му зид е почти на терена с височина 1,40 м и цокол с ширина 0,40 м за покрив на греда.

Помещение № 39 и № 45 са едно над друго като се допират и имат еднакъв план на застрояване.

Сградите са едноделни, като № 35 и № 38 имат ниши на задния зид, а № 37 на източния страничен и № 42 на западния страничен зид.

В сравнение с откритите до сега каменни сгради, прави впечатление, че върху подовите нива на новооткритите има малко на брой предмети и керамика, които се датират като материалите от крепостта 11-13 век.

Ек.Манова /София/
М.Аспарухов/Плевен/

СРЕДНОВЕКОВЕН НИКОПОЛ

През отчетния период продължи по-нататъшното проучване на сектори от II укрепителен пояс-отвътре и отвън.

Проведоха се разкопки по южния, югоизточен и североизточен склон на Калето, както и на югозапад в района на Източната порта. На североизток, на трудно достъпен терен се локализира значителен дял от стената, следвала периферията на ската. Непосредствено до вътрешното й лице се проучи част от жилище от времето на Втората българска държава, разрушено от стихиен пожар. Установи се, че разкритите в минали кампании четири апликирани един към друг зида с добре оформени лицеви блокове са елемент от допълнително укрепване на пояса по южния склон, засегнат от мощно свлачище. Все по южния склон, в сектор VII- отвътре на стената, попаднахме на нов дял от пътека с калдъръмена настилка от периода на османското владичество. Свързва се с по-рано разчистена, следваща посоката на стената. Новооткритата част, с двустранен наклон към средата се отклонява и води към вътрешността.

Изясни се, че основата на зида облицоващ югозападния скат към Източната порта е допълнително укрепена със здрава стена, усилена със сложна система от пресичащи се греди. Външното лице е отвесно, а вътрешното следва наклона на терена. Дял от нея се е свлекла в миналото.

Освен обичайните, масово откривани находки и найвече керамични фрагменти от XII-XIV в и османското владичество, незначителни по количество са тези свързани с праисторията, късната античност и ранната българска държава.

Ал.Кузев,/Варна/, Ан.Хараламбиева /Провадия/

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТТА "ОВЕЧ" НАД ГР.ПРОВАДИЯ, ВАРНЕНСКИ ОКРЪГ

След значително прекъсване през 1984 г. са възстановени археологическите проучвания на крепостта на изток от гр.Провадия, Варненски окръг. През 1985 г. проучвателните работи са съсредоточени в централната част на крепостта на юг от проучената и консервирана църква № 2. Разширена е заложената миналата година план-квадратна мрежа в северна и източна посока като непосредствено се достигна до западния и южния зид на църква № 2. Новозаложени и разкрити на дълбочина до 0,75 м са седемнадесет квадрата. Разкритите културни останки са от XV-XIX в. Сред паянтовите зидове от дребни камъни, споени с кал често са вграждани вторично използувани варовикови блокчета, голям каменен праг /1,40 - 0,70 м/ от разрушените по-

стари сгради на крепостта. Сред тия зидове са запазени три жилищни подови нива от глина, обгоряла от пожар, Между нивата се открива силно фрагментирана керамика, турски лулички, железни ножове, токички, прешлени за вретено и др.

В заложените миналата година квадрати продължи разчистването на културни останки от IX-XII в. Попаднахме на второто женско погребение с три бронзови и четири стъклени гривни, бронзов пръстен и др. Скелетът е напълно разрушен от по-късни вкопавания.

Разширен е сондаж № 1. Там продължиха да излизат находки предимно фрагментирана керамика от късноантичната епоха, бронзова фибула и тока, фрагмент от глинена купичка с надпис с гръцки букви и др.

Г.Джингов, А,Балканска, М.Йосифова /София/

РАЗКОПКИ В КАЛИАКРА

Археологическите проучвания на Калиакра през лятото на 1985 г. бяха съобразени с потребностите на подготвяното за печат изследване на укрепителните системи. С оглед на това бяха нап равени допълнителни разчиствания и сондажи на разкритите в предходните години три укрепления. Те имаха за цел да доизяснят някои особености в плановете, конструкциите и техниките на градеж за всяко от тях, с оглед прецизирането на относителната хронология между отделните етапи на изграждане и преустройство.

Особено внимание бе отделено на онези детайли, изясняването на които в най-голяма степен улесняваше опитите за архитектурни възстановки на укрепителните линии, по отделно и в тяхното взаимодействие през различните периоди на античността и средновековието.

В.Вълов /Видин/

РАЗКОПКИ НА ЗАМЪКА "БАБА ВИДА" ВЪВ ВИДИН

Разкопките на територията на замъка "Баба Вида" във Видин през 1985 г се явяват продължение на тези от 1983 г. Работено е в същите два сектора от 1983 г., а именно:

1. Югозападната част на вътрешния двор. Този сектор обхваща около 1/4 от площта на двора. През 1983г. бе разделена на два сондажа - $IX^а$ и $IX^б$, като в първия бе достигната дълбочина от 1,65 м спрямо сегашното ниво на двора. През отчетната 1985 г, работехме във втората част - сонд.$IX^б$, със задача да установим съществуват ли останки от сградата, която открихме в съседния сондаж и

в пространството на югоизток от нея. При достигнатата дълбочина от 1,35 м на такива останки не попаднахме. Културният пласт има съвсем тънки прослойки, съдържащи строителни отпадъци и рушевини, но са от строежите, датиращи към османския период. От същото време е и по-голямата част от подвижния археологически материал- керамика, окислени метални пластинки, независимо от това, че след 1,10 м фрагментите от по-ранните керамични типове се явяват редовно и по-изразително.

2. Северозападен външен двор - сондаж XVII, срещу т.н. "Срацимирова" кула. Сондажът бе разширен с 2 м в югоизточно направление, с което се целеше да се проследят по-пълно етапите на изграждането на околовръстния зид, издигащ се непосредствено над вътрешната страна на рова. При задълбочаването на изкопа бе достигната 3,20 м дълбочина от нивото на рампата. При 2,80 м попаднахме на вътрешния пълнеж на дебел зид, на който само едното лице- северозападното се откри при 3,10 м дълбочина. Срещуположното му лежи в неразкопаната пръст, а по така доловимата ориентация- югозапад-североизток, посоката му съвпада с трасето на югоизточната крепостна стена на Бонония. Направата му обаче, от бял хоросан и блокчета в лицевата зидария, предполага някакво преправяне и надзиждане от по-късно време- ранно-византийската епоха или българското средновековие.

н.с.В.Нешева, О.Миланова /София/, Б.Цветков /Благоевград/, Д.Серафимова,/Мелник/, Г.Стоянов /Мелник/, Цв.Комитова /Благоевград/

РАЗКОПКИ В МЕЛНИК

През 1985 г. продължиха археологическите разкопки от миналите години на четирите обекта на Деспот-Славова крепост:

1. Феодален замък. Ръководител Д.Серафимова.

Проследено беше трасето на новооткрита преградна крепостна стена, съединяваща югоизточния сектор на замъка с ръба на възвишението. Тя е с дебелина 1,60 м и е изградена от ломени камъни в неправилни хоризонтални редове, със спойка от бял хоросан. Използувани са дървени сантрачи, като в първоначалния градеж те не са изявени по лицата на стената, а при по-късни преправки са изявени. Поради голямата денивелация на терена основите й са положени стъпаловидно, чрез изсичане на скалата, върху хо-

росанова подложка. В северния си край стената опира до широк конграфорс, долепен на фуга към по-ранен зид /от първия строителен период на укреплението/, включен в по-късно изградения тук феодален замък.

Пространството между първия и втория контрафорси на преградната стена е оформено като широк вход, по-късно зазидан. Вероятно тук е имало надвратна кула, свидетелство за което е насипът и материалите в него, със следи от пожар, непосредствено на запад до входа.

Резултатите от разкопките показват, че новооткритата прерградна стена е синхронна на втория строителен период на укреплението, отделен елемент от него по времето, когато то е превърнато в замък - владетелски двор на деспот Алексий Слав /началото на XIII в./. Заедно с източната стена на укреплението тази стена е преграждала като външен пояс феодалния замък, пред който е имало и изкуствен ров, отделящ го от останалата част на цитаделата. През 1985 г. беше направен прорез на рова.

Откритият вход в стената, защитен с надвратна кула, е бил второстепенен за укреплението и е имал важна стратегическа функция.

2. Манастир "Св.Никола". Ръководители Георги Стоянов, Оля Миланова.

Разкрити са нови участъци от ансамбъла, западно и северозападно от църквата "Св.Никола". Разчистени са силно обезличени останки от каменни основи на помещения в редица с посока север-юг. Стените им са били вероятно от плет, измазан с глина. В насипа от разрушението им има находки /главно керамика/ от XI-XII до XIV в. Изграждането им се свързва с епископския ансамбъл, като те са продължили функционирането си и когато той в края на XIII в. се превръща в митрополия.

В проучения терен се откриха още няколко ями за хранителни припаси, а също имножество находки с хронологически обхват от XI-XII до XIX в., като пластът, с изключение на помещенията и ямите, е объркан, без ясни стратиграфски данни.

Нови сондажи бяха направени в протвора и т.н.екзонартекс на църквата. В притвора са разчистени празни гробни ями, а западно от тях, в екзонартекса- останки от ями за продукти /XII-XIII в./

Южно до стената на галерията на църквата и частично застъпена от нея се разкри яма, с много големи размери. Пълното й разчистване се оказа невъзможно, поради опасност от срутване на стената. Дълбочината й е 7 м, а материалите в изпълващия я насип са от XII-XIII в.

3. През 1985 г. продължиха разкопките на разкритата през 1983 г. стопанска постройка,на около 100 метра от югозападния ъгъл на църквата "Св.Никола". Установено беше, че при първия строителен период, стопанската постройка е била значителна по размери и във вътрешността й е имало 11 зърнохранилища, най-големите с размери: диаметър - 2 метра и височина- 2,80 метра. До югоизточния ъгъл на сградата е имало водохранилище, зареждано от събираните от покрива атмосферни води. В същото се намериха около 60 съда: гърнета и стомни. Изоставено е през второто десетилетие на XIII век. В източната част на сградата се разкри раннобългарско жилище, с вкопана в източната стена пещ. Второ жилище от същата епоха е имало, югоизточно от първото. Трето жилище от първата половина на XIII век беше частично проучено на 10 метра североизточно от стопанската сграда. Подът е с глинена замазка, а северната стена е оградена от камъни споени с кал.

Резултатите от разкопките показват активен живот на това място през периода X-XIV век. От съдовете, особен интерес представляват каните покрити със златиста ангоба. Те са били масово разпространени в Мелник през първите две десетилетия на XIII век.

4. Манастир "Св.Богородица Спилеотиса". Ръководител н.с.Виолета Нешева.

Разкопките на манастира са приключили през 1982 г. През 1985 г. бяха направени някои допълнителни сондажи източно от параклиса "Св.Зона" за доизясняване на строителната стратиграфия на католикона на манастира.

В.Димова /София/, Ст.Йорданов, Ив.Жейнов /Русе/

РАЗКОПКИ В ЧЕРВЕН

Проучването на Червен през 1985 г. бе съсредоточено върху жилищен квартал в сектор ЗЛ-Б на укрепения жилищен квартал западно от цитаделата и върху най-западната крепостна стена на града. Разкопките се проведоха от 15 август до 30 септември.

Проучваният сектор в същинския град е разположен непосредствено от север до централната средновековна градска улица. Дебелината на културния пласт, състоящ се от ломени камъни с различна големина, сивочерна пръст и пепел, бе между 40 и 100 см.

В източната половина на проучвания участък бяха разкрити основи на еднοделна постройка с размери 10/3,80 м, градени от ломени камъни и кал. Дебелината на стените, които са стъпили върху скалната основа, е 70 см, а запазената им височина 80 см.

Върху скалния под в южната част на помещението се очертава врязано жилище от по-ранен период. В неговите очертания в скалата са засечени четири правоъгълни ями с размери: 70/95/40,30/60/15,60/40/20,70/40,5 см. Голямото количество пепел и въглени около тях и намереното желязно длето предполагат, че ямите са съоръжения, свързани с нуждите на някакъв занаят. Това предположение се потвърждава и от сравнително големите размери на разкритото помещение.

Непосредствено до разкритото помещение от запад се очерта улица с посока югоизток-северозапад, отклоняваща се от централнатаградка улица. Поради силната денивелация на терена в уличното платно са изсечени стъпала.

В западната половина на проучвания участък се разкри неравен скален терен и силно разрушените основи на помещение, разположено до разкопаната улица.

Съгласно приетата Териториална програма "Иваново-Червен" започна проучването на най-западната крепостна стена на града. Разкопана бечаст от външното лице на стената с дължина 15 м. Разкритият участък е ограничен от две полукръгли малки кули. Стената е градена от средно големи, грубо обработени квадри и ломени камъни, споени с хоросан.

Н.Гиздова /Пазарджик/

РАЗКОПКИ В ЦЕПИНА

Продължиха проучванията в източната и югоизточната част на крепостта, на обекти III и IV и в западната част.

На обект III се работи в църква №1 и северно от нея в пространството около щерни № 3 и 4 и при източния крепостен зид. В църква №1 се изясни, че е имало пиластър и на южната страна на църквата отвътре. Северно до самата църква бяха открити 8 християнски гроба, от които само в един се откри наушница във видна отворена халка от обла медна тел. Едно от погребенията бе вторично и 3 вторично разкопавани. Намерена бе една монета от V в.

Разчисти се насипа около щерна № 3 и 4. До северния зид на щерна № 3 се откри долепен подпорен зид на бял хоросан, с посока изток-запад.

При разкопките на източния крепостен зид, отвътре се установи, че зидът е дебел 2,00 м, изграден с ломени камъни, споени с вар, със запазена дупка от скеле.

Обект IV – На площ от 50 кв м, от източния контрафорс на крепостната стена в южна посока, бяха напра-

вени разкопки с цел да се открият казармените помещения и се установи съществуването на укрепления през ранновизантийската епоха. /IV-VI в./, когато животът на крепостта е бил много интензивен.

Останки от по-ранна крепост не се откриха.

На 3,20-3,90 м западно от главния крепостен зид се оказаха останки от зид, дълъг около 25,00 м. Дебел е 0,60-0,70 м и изграден от ломени камъни на калов разтвор. Откриха се останки от напречен зид с посока изток-запад, дебел 0,60 м., запазен на дължина до 0,60 м., който се свързва под ъгъл със зида открит с посока север-юг. Тук бе намерено огнище с размери 0,70 /0,70 м, изградено върху каменна подложка, измазана с глина, силно изпечена от огъня и добила червен цвят с останки от пепел и въглени, оградено с камъни.

Открити бяха 2 ями западно от зида с посока север-юг, с размери 1,20/1,20 м едната дълбока 0,20 м, другата 0,40 м, изпълнени с парчета от керамика, кости от животни и пепел.

В насипа освен строителни материали се намериха битови предмети и фрагменти от керамика, типична за XII-XIV в, 3 медни корубести монети от 13 в и една от Юстин и София /565-578/.

Във връзка с консервацията бяха проведени разкопки на западния преграден зид. Потвърди се установеното от Д.Цончев, че на това място външния крепостен зид прави само отстъп навътре в южната част на крепостта, без кула.

Й.Алексиев /Велико Търново, Ив.Бъчваров /Г.Оряховица/

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТТА "РЯХОВЕЦ" ПРИ ГОРНА ОРЯХОВИЦА

Крепостта "Ряховец" е разположена на 6,5 км северно от Велико Търново и 2 км западно от Горна Оряховица между Р.Габер и височината Змеица от запад, Липака от югозапад, Крайното бърдо от изток, в непосредствена близост до десния бряг на р.Янтра от север.

Най-ранните сведения за крепостта в писмените извори са от 1304 г. в "Истроия"-та на Г.Пахимер.

Крепостта се споменава и от немския хронист Миаел Бехаим във връзка с втория поход на полско-унгарския крал Владислав III Ягело, когато била опожарена и разрушена.

Пръв К.Иречек локализира крепостта при Горна Оряховица със споменатата в изворите крепост "Ряховец".

Кратко описание прави К.Шкорпил и изготвя първия план.

Разкопки бяха направени в два сектора:1/ в южното подножие на крепостта и 2/ при главната порта. В първия сектор бе извършено "разузнаване" по електро-съпротивителния метод от Цветан Вълков. Според резултатите от изследването бяха определени и местата на сондажите. Разкри се зид с посока изток-запад/дебел.0,45-0,50 м/, навярно ограден и 5 погребения.

Във втория сектор се проучва главната порта на крепостта. Има ширина на прохода 2,40-2,50 м. Дължината на прохода от началото на площадката, от която започва отклонение на запад и стесняването на север е 9 м. Проходът е охраняван от кула, оформена в източната страница на прохода.

Проучени са около 45 м от източната крепостна стена. Основите й са положени върху скалата, а трасето на стената следва извивките на скалния венец.

Д.Димитрова /София/

ПРОУЧВАНЕ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ В ГР.ЯМБОЛ

През 1985 г. археологическото проучване изясни стратиграфски последователността на изграждане на средновековната крепост в гр.Ямбол: селище от енеолитната, бронзовата и халщатската епоха; селище и крепост от края на IV - V в и V - VI в. Края на VI в. е край на близки цветущ тракийски, късноантичен и ранновизантийски град Кабиле; това е и края на ранновизантийската крепост в гр.Ямбол.

В края на X в средновековното селище възникнало върху разрушената ранновизантийска крепост е укрепено. Към края на XII в средновековната Ямболска крепост е разширена в северозападна посока. Четирите средновековни жилищни хоризонта разкрити отвътре и отвън около значително запазени части от крепостни стени показват характера на жилищното строителство и бита на обитателите на крепостта.

По комплексни данни, писменни сведения, архитектура и дребни находки, средновековната крепост в гр.Ямбол престава да съществува в края на XIV в.

Хр.Буюклиев, Д.Николов, Д.Янков. Кр.Калчев /Ст.Загора/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ " ЦЕНТРАЛЕН ПЛОЩАД"- СТАРА ЗАГОРА

При разкопките на обект "Централен площад" в Стара загора бяха открити и средновековни находки и съоръжения. Жилищните нива от този период се откриват на различна дълбочина, с което още веднъж се потвърждават

наблюденията от други разкопки в града: т.е., че теренът през средновековието не е подравняван и е забравена старата комуникационна мрежа. Изцяло запазено е само едно жилище. То има трапецовидна форма, с размери 2,2 х 3,7 х 2,7 м и е полувкопано. Изградено е от дребни камъни на калова спойка. Стените и подът са измазани с жълта глина. Следи от отоплително съоръжение не се откриха. На пода му бе намерена монета от Мануил Комнин /1143-1180г./ Добре запазено подово тухлено ниво от жилище или стопанска сграда се откри и около зърнохранилище № 1 /пресечено от него/.

Бяха открити и разчистени 7 зърнохранилища. Те имат кошеровидна форма и са изградени от тухлени парчета на калова спойка. Само в основата са ползувани големи камъни, взети от по-ранни строежи. Дъната на 4 зърнохранилища достигат до скалистия терен, а на останалите- до плочите от настилката на античната улица. Според намерените материали, зърнохранилищата могат да се датират в границите на XII-XIII в.

Сред находките интерес представляват няколко глинени съда от добре пречистена кремава глина, датирани с монети в XII в., един глазиран троен съд /солница?/, няколко къса от сграфито-керамика с животински изображения, множество фрагменти от керамични съдове със златисто покритие и др. Бяха намерени и повече от 20 медни монети от XII-XIII в., което е още едно доказателство за интензивността на живота в града през този период.

Д.Николов, Д.Янков,/Ст.Загора/, М.Вендел, Б.Бьотгер /ГДР/

РАЗКОПКИ НА КАРАСУРА ПРИ С.РУПКИТЕ, СТАРОЗАГОРСКИ ОКРЪГ

Продължени са разкопките от 1984 г. В северозападния ъгъл се разчистиха части от крепостната стена и жилища от VI в.

В североизточната част се откри голяма къснoантична базилика, а върху нея средновековна църква с голям некропол около нея. Некрополът и църквата се датират към XI-XIII в.

Дребните находки и керамиката потвърждават направените вече датировки VI-XIII в.

П.Гатев /София/, Кр.Стефанова /Казанлък/

ПРОУЧВАНИЯ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ ГРАД КРЪН

Целта на археологическите проучвания през 1985 г. бе пълното изчерпване на културните напластявания в започнатите от 1979 до 1984 г. сектори.

В м."Кърни", намираща се в подножието на крепостта "Калето" /на границата между полето и планината/ има останки от културни напластявания още от VII-VI в. пр.н.е. до XIV в.

Крепостта "Калето" е била изградена и обитавана през IV-VI в. и след известно прекъсване, отново използвана от IX до XIV в.

Данните от проведените досега разкопки, категорично говорят за наличието на голям средновековен град /с крепост и подградия/, но въпросът за локализирането на средновековния град Крън остава открит.

Ив.Джамбов /Хисар/

РАЗКОПКИ НА АНЕВСКО КАЛЕ КРАЙ ГРАД СОПОТ

Във вътрешната площ на цитаделата беше проучена голяма жилищна постройка, условно наречена от нас "болярска сграда". В основите си тя е еднопространствено жилище с правоъгълен план и площ над 100 кв м. Със сигурност може да се твърди, че е била двуетажна. Това добре личи от запазените гнезда на напречните сантрачни греди, които са носели подовата конструкция на етажа. Покривът вероятно е бил двускатен, покрит с дебели керемиди.

Бяха направени сондажи в южната и северната кули. Установи се, че те са фундирани върху скалния грунд, с подложка от бял хоросан. И двете кули са имали по три подмещения на няколко етажа. От запазените на място овъглени греди от сантрачите в основите предполагаме, че кулите са били опожарени.

Продължиха проучванията и в подножието на крепостта. Окончателно се разстиха основите на църква № 3. По план тя е еднокорабна, едноабсидна постройка с притвор, долепен на фуга до наоса. Размерите й са 13,50/4,74-5 м. Абсидата е полукръгла отвън и отвътре. Църквата е била украсена със стенописи от вътрешната страна и керамопластична украса от външната страна. Като архитектурен тип, живописна и керамопластична украса, църква № 3 е почти напълно сходна с църква № 1 от цитаделата и се датира в края на XIII или началото на XIV в. Установи се, че около нея е възникнал средновековен некропол, от който за сега сме разкрили 15 гроба. Погребенията са извършени по християнски обред. В някои гробове се откриха накити.

Покрай църквата се е разполагал манастирски комплекс. Това се доказа от разкритите помещения югозападно и северно от нея. Той е бил създаден върху останките от по-стар манастир с църковна постройка от V-VI в.

Получените данни от археологическите разкопки на крепостта и в нейното подножие, дават основание да се предположи, че на това място се е намирал известният в изворите но "изчезнал" средновековен град Копсис. По откритите частично или напълно запазени над 25 надписи-графити на среднобългарски език, може да се съди вероятно и за функционирането тук на един средновековен скрипторий.

Р.Морева /Пловдив/

ПРОУЧВАНИЯ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ ПЛАСТ В ПЛОВДИВ

През 1985 г. продължиха спасителните археологически проучвания в Пловдив в централната градска част по ул."Сашо Димитров" и на Трихълмието по ул."Максим Горки".

I. ОБЕКТ "ДЕТСКА ГРАДИНА "ГЕРГАНА" ул,"МАКСИМ ГОРКИ" № 59

През изминалия сезон беше разширен изкопа за котелно помещение на детска градина "Гергана" в парцел 59, ул."М.Горки". Това даде възможност да се уточни плана на ранновизантийската сграда разположена успоредно на западната крепостна стена и фундираната върху нея средновековна постройка. Установи се, че в северната част на сградата през V-VI в е извършено преустройство с изграждането на два стилобата долепени на фуга към западната и източната стени на сградата. По този начин тя е придобила симитричен план с два кораба, всеки с ширина по 3,40 м. Преустройството е било извършено за издигане на втори етаж. Според откритите археологически материали първият етаж е служил за стопански нужди. През IX-X в върху западния кораб на ранновизантийската сграда е построено средновековно жилище с верижен план. От него бяха разчистени три помещения. В едно от тях се откри глинобитна печка. В следващия период XI-XII в жилището е претърпяло преустройство с преграждане на едно от помещенията. През XIII-XIV в на изток от средновековната сграда, върху източния кораб е изградено квадратно помещение, датирано с венециански монети. Извън него се попадна на част от грънчарница, в която се откриха глинени триъгълни скари и бракувана керамика, която се датира в XIV-XV в.

II. ОБЕКТ "УЛ.САШО ДИМИТРОВ"

По ул."Сашо Димитров" се работи на два сектора: на запад и север от античния форум.

1. На запад от форума беше проучено пространство с дължина 100 м и ширина около 30 м, в изкоп, направен през 1983 г и предоставен за проучване през м.г. Почти по цялата дължина средновековният пласт беше изчерпан с машини. От извършените археологически разкопки се установи, че през X-XII в извън средновековната крепостна стена е имало жилищен квартал, изграден от паянтови постройки, засвидетелствувани с подови нива в шкарповете, фрагментирана керамика, боклучни ями. Беше проучена пощ за строителна керамика, в сравнително добро състояние. Пещта се състои от две камери - долна и горна. Тя е вкопана в голяма административна сграда, която е прекратила своето съществуване във втората половина на VI в. Долната камара е с две успоредни галерии, изградени от пет двойки арки, които са носели скарата на горната камера. Археологическите материали и наблюденията по време на проучванията датират пещта във втората половина на XI в. до последните две десетилетия на XII в. На запад от пещта, непосредствено до нея и над пластта от бракувана продукция на пещта се разчисти некропол от XII-XIV в.

2. Проучванията на север от стилобата на античния форум са още в началния етап. Беше свален най-горния пласт, който е бил многократно нарушаван от изкопи за основи на сгради от XVI до XIX в. Беше разчистен част от некропол от XII-XIV в напълно разрушен. В него се откриха два наушника: един посребрен и един златен с клетъчен емайл. Попадна се на голям брой глинени триъгълни скари и бракувана керамика от XVI-XVII в.

Д.Овчаров /София/, Ц.Дражева /Бургас/

РАЗКОПКИ В СОЗОПОЛ

През 1985 г. бе напълно проучена разкритата в източния профил керамична пещ, долепена до античната крепостна стена. Тя се състои от две части: огнище и фурниум. Огнището е с полукръгла форма и сводесто покритие, изградено от тухли, споени с хоросан. Диаметърът е 1,2 м, а запазената височина- 0,76 м. Фурниумът има правоъгълна форма, с висока глинена скара и стени обмазани с глинена замазка.

На 5,8 м от описаната пещ бе разкрита втора с каменен градеж на калова спойка. Тя има овална форма с ширина 0,8 х 1,2 и запазена височина- 1,25 м. Отвътре стените са обмазани с глинена замазка. Глинената скара лежи върху широк пласт от пръст, примесена с пепел и въглени. Върху нея бяха открити късове втвърдена глазура.

Най-голяма част от находките от пещите и около тях съставят глинените скари за изпичане на съдове- 107 бр. Те са два вида: конусовидни и триъгълни. Многобройните фрагменти от глинени съдове и други костени и глинени предмети очертават различните етапи от производството на сграфито керамика в Созопол, което най-общо се датира между втората половина на XIII и началото на XIVв.

В.Василев и П.Дишев /София/

РАЗКОПКИ НА БОЖЕНИШКИ УРВИЧ

Разкопките бяха извършени във връзка с аварийната консервация ичастична консервация на обекта.

При разчистването на външния крепостен зид бяха разкрити два контрафорса, изградени от ломен камък и хоросан. Датират се в ранносредновековната епоха, от когато датира и крепостната стена. Продължи проучването на вътрешния крепостен пояс в западна посока, с цел изясняване връзката със северозападната ъглова кула.

Почистена бе щерната на дълбочина 10 м, за да се изясни нейната дълбочина и начин на изграждане. Тя е захранвана както от изворна, така и от дъждовна вода. На 8 м от повъхността се забелязват няколко тухлени пояса. Тяхното използуване при изграждането на водоизточника е свързано с хидроскопичната им функция.

Продължи работата и в сектор "Юг". До външната страна на северния зид на средновековната църква бяха разкрити пет късносредновековни гроба, с което общият брой на проучените до сега гробове в некропола достигна 44. Погребенията са християнски. В тях бяха намерени две бронзови и една посребрена гроздовидна обици.

В секторите до крепостнат а стена бяха открити фрагменти от сграфито керамика и от строителна керамика, метални оръдия на труда, фрагмент от шпора, една ранносредновековна глинена лампа, върхове на стрели и др.

По време на разкопките бяха открити и много животински кости, Преобладават кости от домашни бозайници /говедо, овца, коза, свиня, куче, кон и магаре/. Най-силно

е било застъпено свиневъдството и отглеждането на дребни преживни животни- кози и овци. Говедовъдството е било също добре развито, но говедата са се отличавали с малкия си ръст. Видовият състав на домашните животни, наличието на много свине, кози, удобните за транспорт по стръмни и тесни пътеки магарета, отглеждането на дребни говеда, свидетелствува за приспособеността на селското стопанство към местните условия на планинския ландшафт.

Дивите животни са сравнително малко както по броя на костите, така и по броя на индивидите. Най-многочислени са останките от дива свиня. Много по-рядко се срещат останки от елен и сърна. Открита бе също една кост от вълк. Срещат се единични кости от кокошка.

Археологическите проучвания през 1985 г. потвърждават досегашните изводи за датирането на крепостта през ранното средновековие, за нейната роля и значение през епохата на Втората българска държава.

ЦЪРКВИ И МАНАСТИРИ

Д.Ил.Димитров /Варна/

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА РАННОХРИСТИЯНСКА БАЗИЛИКА ПРИ СЕЛО ДОБРИДОЛ, ВАРНЕНСКИ ОКРЪГ

На около 0,5 км западно от с.Добридол се простира леко наклонена към североизток обширна тераса. Върху нея на площ от около 100 дка личат следи от късноантично селище. При многогодишната оран постройките са били разрушени и по повърхността се виждат само фрагменти от типичната за V-VI в керамика и късове от долиуми и строителна керамика. През зимата на 1984-1985 г. при удълбочаване на почвата бяха открити останки от масивна сграда. За изясняване на характера на сградата и нейната датировка се проведоха спасителни разкопки. Проучванията показаха, че тук се е намирала едноапсидна трикорабна базилика, дълга 16 м и широка 8,75 м. Стените, дебели средно 0,70 м, са изградени от ломен камък, споен главно с глина и частична употреба на бял хоросан. Има източна ориентация със значително отклонение на север. Покривът е бил покрит с типичните за късната античност керемиди тегули и имбрицес. Сградата е била опожарена. Наскоро след това обаче върху първоначалната базилика е била изградена много примитивна по-малка по размери църква. При нея е била използвана старата апсида, като е изоставен притворът на базиликата. Новата постройка е била покрита с подобни керемиди, а подът е бил настлан с квадратни тухли.

Като се изключат фрагментите от керамични и стъклени съдове, находки почти не се откриваха. Това затруднява точната датировка на двата строителни периода на базиликата. Една бронзова монета от Юстнинииян, намерена в насипа на по-късната църква, показва, че тя е функционирала при този император. Най-вероятно е първата сграда да е изградена през V в, а втората- при Юстнинииян. Втората църква преустановява съществуването си към края на VI в, когато е унищожена от пожар.

Д.Димитрова /София/

СОНДАЖНО ПРОУЧВАНЕ НА "КАЛОЯНОВАТА ЧАСТ" ОТ БОЯНСКАТА ЦЪРКВА

В отчета са отразени резултатите от археологическото проучване на Калояновата част от Боянската черква в изпълнение на програмата на Комитета за култура- Национален институт за паметниците на културата. Изнасят се нови данни за некропола около параклиса "св.Никола" и хроно-

логията на изграждане на Калояновия обем. По комплексни данни от проучването се смята, че на мястото на Калояновата черква е съществувал по-ранен архитектурен обем. Строителните материали от насипа показват, че той е бил покрит с едноолучни керемиди и е имал под от гладко трамбована глина. Голямото количество ковани гвоздеи от насипа показват, че вътрешното пространство на по-ранния обем е било оформено с богати дървени детайли.

Дребните находки от разбърканият насип датират некропола от XI-XII в /медна монета от Мануил I Комнин/.

Н.Овчаров /София/

РАЗКОПКИ НА ЦЪРКВАТА В КВ."ВЕСЕЛЧАНИ" КЪРДЖАЛИ

През 1985 г. след няколкогодишно прекъсване продължиха проучванията на средновековната църква в гр.Кърджали и на комплекса около нея. Разкопките имаха сондажен характер и целяха да се набележат задачите на бъдещо мащабно изследване. Затова изкопите бяха заложени върху крепостната стена на комплекса и върху някои части от вътрешността.

Резултатите от разкопките доказаха, че се касае за голям църковен комплекс, който е затворен от четириъгълна крепостна стена. По нейното протежение бяха фиксирани и разкрити три кули с неправилна четириъгълна форма. Те са кухи и вероятно са се развивали на няколко етажа. Към вътрешността им водят специални входове / а в ъгловата кула и коридор/. Разкопките във вътрешните сектори показаха, че на 0,50 м от достигнатото в предишните проучвания ниво има друго, което е и оригиналното ниво на първия период от живота на комплекса. То се датира в първата половина на XI в. Голямата реконструкция, засегнала църквата и повдигнала нивото на вътрешността е извършена към края на XII в.

Тези наблюдения се подкрепят от данните на некропола, разкопан западно от църквата. С монети той се датира в самия край на XII- началото на XIII в и явно е създаден след преправките на комплекса. В деветнадесетте гроба бяха открити някои интересни предмети- кръстове, обеци, керамични плочки с надписи и др.

Ал.Кузев, Варна, К.Попконстантинов, П.Георгиев /Шумен/

РАЗКОПКИ НА СТАРОБЪЛГАРСКИЯ МАНАСТИР ПРИ С.РАВНА, ПРОВАДИЙСКО

Разкопките в манастира се проведоха в два сектора: северозападен и югозападен.

Северозападен сектор. В тази част от манастира беше проследена нова оградна стена, която опасва от северозапад същинската манастирска ограда, заедно с разположената тук ъглова кула и затваря втори западен двор с ширина 15-20 м. Дворът е разположен върху стръмен терен. Постройки не са открити.

Югозападен сектор. Секторът включва западната половина от южния манастирски двор, ограден и тук с дебел около 1,10 м зид, към който са изградени пиластри-контрафорси. Два чифта от тях ограничават отвън и отвътре прохода на малка порта към двора. На изток от нея, там където терена позволява, от вътрешната страна на оградата са долепени помещения, две от които бяха напълно разкрити.

В западния край на двора беше проучена самостоятелна "Г"- образна постройка, съставена от две последователно изградени помещения. Пред тях беше разчистен плочник, свързан с пътека водеща към централния двор на манастира. В двете помещения бяха открити останките от пещ, огнища и редица битови материали: старобългарска керамика, костени шила и др. Постройката е била унищожена от стихиен пожар, след което е била отново възстановена. Пред нея е била изградена неголяма шахта, свързана засега само с отточен канал от глинени водопроводни тръби. Специално построен от изток зид обособявал малък двор пред постройката. Още по-късно, към края на X в. тук било вкопано жилище-полуземлянка, която има два периода на използуване.

На изток, в средата почти на южния двор беше разкрита нова самостоятелна постройка с едноделен план, ориентирана с надлъжната си ос изток-запад. Входът изглежда е бил от запад, тъй като пътеката от централния двор води до тук. При разкопките беше установено и трасето на водопровода за манастира. Върху камъни от градежите бяха открити 2 старобългарски и 5 гръцки надписа-графити, както и около 220 рисунки.

А.Попов /Велико Търново/

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "ВЕЛИКАТА ЛАВРА СВ.ЧЕТИРИДЕСЕТ МЪЧЕНИЦИ" ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Задача на разкопките беше да се провери теренът в северния участък дали има културни наслоявания под нивото на разкритите архитектурни останки от минали сезони. Между криптата, крепостната стена, северните килийни помещения, пещите и огнищата бяха направени 4 сондажни изкопа.

В изкоп №1 бяха доразкрити два гроба /№477 и 478/.

Скелетите са на възрастни индивиди. Открихa се на нивото на дъното на пещ № 1. Потвърди се, че пещта предшествува гробовете. На същия хоризонт бяха намерени в същия квадрат гробове с монети от Т.Светослав /1300-1322/.

В изкоп № 2, южно от пещ № 4 и източно от крепостната стена се разкри част от лицевата й зидария, което беше установено и по-рано, южно от криптата. В пръстта бяха намерени бучки от разсипан хоросан.

И в двата изкопа на дълбочина 2 м се достигна до стерилна пръст-- жълтеникава с пясъчен наслой от речното корито.

В изкоп № 3, беше разкрита лицевата зидария на крепостната стена и на нейното ниво хоросанова прослойка дебела 8-12 см, на площ 2 х 1,80 м, която вероятно е бъркало за хоросанов разтвор. Хоросанът от бъркалото и спойката от градежа на стената е еднакъв. На дълбочината на бъркалото бяха намерени единични отломъци от битова керамика - кухненска и трапезна. Интересна находка е част от изображение на светия върху съд от сграфито керамика- кръгло голобрадо лице, фино очертан нос, кръгли очи и извити вежди. В дясната ръка държи издигнат нагоре двуостър меч с ограничител-кръстачка на дръжката. Срещу него е гравиран дракон с глава на звяр, остра, извита вълча муцуна и тънка шия.

Между военните светци има трима голобради: Св. Георги, Св.Димитър и Св.Тодор Тирон. Най-вероятно да е бил изобразен СВ.Георги, но би могъл да е Св.Димитър, покровителят на Асеневци. Известно е, че според писмените сведения, житието на Св.Сава, Иван Асен II е създал манастира. А той има за свой патрон СВ.Димитър, който е изобразен заедно с царя върху сечените от него монети.

В изкоп № 4 нямаше никакви археологически материали и се достигна до стерилна пръст на 2 м дълбочина.

Направените изкопи дадоха възможност да се установи, че между криптата и манастирските помещения източно от крепостната стена археологически материали предшествуващи откритията от по-рано- крепостната стена, пещите и килийните помещения не бяха разкрити.

Я.Николова, М.Робов /Велико Търново

РАЗКОПКИ НА КИЛИФАРЕВСКИЯ МАНАСТИР

Археологическите разкопки на обекта "Килифаревски манастир " през отчетната година бяха съсредоточени в неговата западна част.

Установено бе, че разкритата частично през 1984г. сграда оформя северозападния ъгъл на комплекса и от нея в южна посока започва четвъртото крило, с което манастирът се затваря и от запад. В посочената сграда беше изчерпан културният пласт. Под средновековното ниво се откриха остатки от две сгради с материали от V-VI век, Южно от посочената сграда се очерта друго по-тясно помещение, на което западният зид не беше разкрит. Намерените в него материали го датират също от XIII-XIV век.

Непосредствено до това помещение от юг бе проучена трета сграда с добре очертан план, в която бяха открити много цели и фрагментирани медни и стъклени гривни, шлака, а така също и три монети- латински имитации от първата половина на XIII век. Най-вероятно тази сграда е била работилница за средновековни накити. Върху нейния източен зид се установиха по-късни надстроявания, датиращи от епохата на османското владичество. Южно от сградата бе разкрит южния и отчасти западния зид на ново помещение, като датиращият материал и тук е средновековен /XIII-XIV в./

Новопроучената част от западното манастирско крило се състои от помещения, чиято източна фасада е оформена с общ зид.

Находките от проучения сектор представляват: много фрагменти от кухненска и по-малко от сграфито керамика /XIII-XIV век/, от ранновизантийска керамика /V-VI век/, 13 монети, гравирани костени обложки, оръдия на труда, оръжия, накити и други.

В. Димова /София/

МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС "СВ.ИВАН ПРЕДТЕЧА" В СОЗОПОЛ

Манастирският комплекс "Св.Иван Предтеча" се намира на едноименния остров при гр.Созопол. През 1985 г. започна проучването на църквата на манастира, разположена в югоизточната част на дворното пространство. В резултат на едномесечните разкопки се откриха отвън южната фасада, част от източната и западната стена. Зидовете са запазени на височина средно до 2 м, а на отделни места до 4 м. Те са градени от редуващи се пояси от камъни и тухли. Използувана е скрита сантрачна система. Църквата е дълга 19 м и широка 11,60 м. Тя е петконхална куполна сграда с три апсиди на източната страна- средната петостенна и страничните тристенни и с по една тристенна конха на северната и южната фасада, които не излизат извън корпуса й. Фасадите отвън са

живописно разчленени от слепи арки, украсени с декоративна керамика /намерени са само четирилистни розетки/. За великолепната украса на тази църква говорят и намерените архитектурни мраморни детайли и части от официални надписи, изработени върху мраморни плочи. В църквата се е влизало през 5 входа- 3 на западната фасада и по 1 на надлъжните стени. Следвдигането на културния насип пред южната и западната фасада се разкри настилка от квадратни тух ли.

Според досегашните данни от разкопките църквата е построена през XIII-XIV в.

В.Илинкина /Кюстендил/

ПРОУЧВАНИЯ НА ОБЕКТ МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС "СВ.ДИМИТЪР"- ГР.БОБОШЕВО, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха извършени сондажни археологически проучвания, с оглед предстоящата консервация и реставрация на манастирския комплекс. За изясняване предназначението на останките от сградите и съоръженията му бяха заложени два сондажа, всеки с проучена площ от около 150 кв м.

Единият сондаж се намира североизточно от църквата, на мястото на т.н. Магерница, а другия югоизточно от нея, близо до видимите останки от манас-тирските сгради.

В първия сондаж открихме зидове от две правоъгълни помещения, градени от ломени камъни, споени с кал. Установено е наличието на два строителни периода. Материалите намерени в тях са от края на XIX век и началото на XX в. Разкритите съоръжения и материали потвъ-рждават преданието, че на това място се е намирала магерницата.

В другия сондаж са разкрити останки от манастирски постройки, изградени от ломени камъни споени с кал. Те са от няколко строителни периода, което се потвърждава и от материалите, намерени в тях. Функционалното им предназначение и връзката им с църквата, за сега не е установено. Разкрити са и три християнски гроба, без погребален инвентар.

К.Койчева /Габрово/

СПАСИТЕЛНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА УЛ."РАДЕЦКА" В ГАБРОВО

Спасителните археологически разкопки в Габрово бяха предизвикани във връзка с реконструкцията на централната търговска улица "Радецки", при която бяха забелязани разрушени от багера погребения. Разкопките обхванаха и терена северно от черквата "Св.Богородица", строена през

1865 г. Разчистени бяха 63 погребения- част от голям некропол, съществувал в един твърде продължителен период от XIII-XIV в до средата на XIX век. Открити бяха и останки от постройка, която по ориентацията и намерените материали се определя като черква. В стратиграфията на терена тя разделя погребенията от XIII-XV в от по-късните гробове /XI/X в/. Изграждането й се отнася към XVI в, а следите от опожаряване свързват разрушаването й с кърджалийските нападения от 1798 г.

Последователността в развитието от XIII в насетне и наслояването на култово строителство свидетелствута, че некрополът принадлежи на селище, съществувало още през Средновековната епоха. Ранните погребения от некропола и намерените материали /керамика, копчета и една медна монета от XIII в/ са първите археологически доказателства за средновековния произход на Габрово.

Н.Дамянов /Смоляна/

РАННОВИЗАНТИЙСКА БАЗИЛИКА ПРИ С.БАРУТИН, СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

От 10 до 25 октомври 1985 г. при теренно обхождане на Доспатска община бе открита и направен сондаж на църква от базиликален тип в м."Долна Бартина", 1 км североизточно от с.Барутин.

Оскъдните останки и сондажният характер на проучването дават повече или по-малко хипотетична възстановка на нейния план. Касае се за базилика с трикорабен наос и полукръгла апсида /диам.=5,40 м/. Двата странични кораба имат съотношение към средния кораб 1:2/.

Църквата има незначително отклонение от посока
из к-запад. Прокопана е по главната ос от войнишки окоп.
Голяма иманярска яма е разрушила стена в района на предпо-
лагаемия притвор. Общата дължина на базиликата е 21 м
/ в т.ч. 2,70 м за абсидата/. Фасадите са изградени върху
основа от цепени и ломени камъни, някои от тях допълнител-
но обработвани и споени с червен хоросан. Дебелината на
стените е 0,60 м, най-голямата запазена височина - 1,20 м.
Базиликата е построена върху руините на сграда
от III в, Личи една запазена и втора обрушена стена, зас-
тъпени от апсидата. От двете страни на апсидата се откри-
ха християнски погребения, първото в типичната за Родопите
гробна яма оформена с каменни плочи и второто- в зидана
гробна камера с примитивно засводен покрив.

В непосредствена близост до базиликата се оказа мястото на средновековно селище и некропол, които били унищожени при изземане на глина за земнонасипната стена на язовир "Доспат" през 1964 г. Работата ще продължи до програма "Родопа" и през 1986 г.

НЕКРОПОЛИ

Г.Ангелова /София/

РАЗУЗНАВАНЕ СЪС СОНДАЖИ В ЗЕМЛИЩЕТО НА КОЗЛОДУЙ, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

В съвременния административен център на Козлодуй, на 50 м северно от Дома на енергетика, в двор, е открит раннославянски некропол. Една цяла урна и няколко фрагмента се отнасят към типа "Пеньковска" и се датират във втората половина и края на VI в.

При обхождането за изготвяне археологическа карта на Козлодуйски район са регистрирани още три селища, обитавани през VIII-X в в местността "Калифера", "Златната" и "Ухото". В града има два некропола с трупоизгаряне от VIII-IX в. в местноста "Крушов Баир" и северозападно от града в лозето на Спасенко Владимиров. От двата некропола произхождат цели и фрагментирани урни с форма на обърнат пресечен конус. Изработени са от песъчлива глина и имат украса от единични врязани прави и вълнообразни линии, ямички и комбинации от тях.

В района на пристанището /плажа/ есъбран значителен подемен материал от селище от епохата на развития феодализъм /XII-XIV в./. В голямо количество се среща керамиката тип "сграфито".

Р.Рашев /Шумен/, Ст.Станилов /София/ Г.Атанасов /Силистра/

СТАРОБЪЛГАРСКИ ЕЗИЧЕСКИ НЕКРОПОЛ И СЕЛИЩЕ ПРИ С.НОЖАРЕВО, СИЛИСТРЕНСКИ ОКРЪГ

Проучванията бяха съсредоточени северно и източно от откритите миналата година 19 гроба с трупополагане. Разкопаха се нови 40 гроба, от които 22 с трупополагане, 1 кенотаф, и 17 с трупоизгаряне.

Трупополагания. Гробните ями с дълбочина 1,10-1,40 м имат правоъгълна форма, понякога с извити навън къси страни. Ориентацията на скелетите е с глави на север-североизток при постоянни отклонения. Положени са по гръб, с прави край тялото ръце, по-рядко едната китка е на таза или гърдите. В 5 гроба е сигурно установено свързване на глезените, в един- ампутиране на китката на ръката, а още в един- и на ходилата. Гробният инвентар се състои от обеци, стъклени мъниста, железни токи, огнива, кремъче, връх от стрела забит под скулата на един от черепите. Погребалният инвентар съдържа керамични съдове и кости от животни.

съдовете са гърнета, по едно в гроб. В два гроба те са при черепа и в други два- при ходилата. Кости от животни има в 10 гроба- черепи, фемури и опашни прешлени от агнета. Обикновено са при черепа или при костите на краката, но понякога ги има и на различни нива в насипа. В един гроб е открита ниша, която заема цялата северна стена, а в нея- скелет на кон, ориентиран обратно на погребалния в ямата- с глава на югозапад.

Трупоизгаряния. Разкопани са на дълбочина 0,30-0,40 м, повечето разрушени при обработка на почвата. Седем гроба са урнови и десет безурнови. Инвен-тарът е ножчета, бронзови токи, обеца, стъклени мъниста.

Сред гробовете, на дълбочина 0,30 -0,60 м, са открити и останки от поминални съоръжения- плитки ями с въглени, камъни и разбити керамични съдове.

Датировка на некропола VIII-IX в.

Върху съседна, в северна на некропола посока, тераса са проучени и две жилища- полуземлянки. Те са правоъгълни по план, едното няма следи от подпори, но край стените на другото са наредени големи кръгли гнезда. И в двете жилища са открити разрушени каменни пещи в единия ъгъл. Керамичният материал ги датира в периода на Първото българско царство.

Л.Дончева-Петкова, Ст.Ангелова /София/, В.Йотов, В.Парушев /Толбухин/

РАННОСРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ КРАЙ С.ТОПОЛА, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. са проучени нови 79 гроба от некропола на ранносредновековното селище в местността "Кованлъка" край с.Топола, Толбухински окръг. Общият брой на проучените досега гробове е 105. От тях 53 са с трупополагане и 52- с трупоизгаряне. Двата вида гробове се разполагат равномерно по целия терен, без да бъдат обособени един от друг. Не се наблюдава застъпване или разрушаване на по-ранни от по-късни гробове.

Гробовете с трупоизгаряне са три типа според гробното съоръжение: в обикновени ями с кръгла или елипсовидна форма, в каменни камери и един гроб, при който изгорелите кости са поставени върху антична тухла. В 40 гроба костите са поставени на дъното на ямата, а в 12- в урна. Двадесет и седем гроба съдържат останки оттризни. В 26 гроба до изгорените кости са поставени глинени съдове- гърнета, паници, капи, ведра и амфоровидни стомни. При този вид гробове по-често се срещат животински горели и негорели кости и птичи негорели кости. В някои от тях се намират обгорени до остъкляване късове глина.

Гробовете с трупополагане по вида на гробното съоръжение се разпределят в три типа: в правоъгълни ями, вкопани в льоса, в правоъгълни ями, до чиито стени са поставени 1 или повече камъни и в каменни гробове, покрити или открити отгоре. Ориентацията е, каккто следва: север-юг- 22, северозапад-югоизток- 20, североизток-югозапад- 3, югоизток-северозапад- 1, запад-изток- 4 и неустановена- 3. Двадесет и седем от всички скелети са детски. Мъртвите обикновено са полагани по гръб с опънати долни и опънати или свити горни крайници. Шест от скелетите са в свито положение. При 8 от запазените скелети е установена изкуствена деформация, причинена от една или две кръгови превръзки върху главата. Като инвентар се срещат съдове-гърнета и паници. Поставяни са цели или части от животни, птици, въглени. Намират се и лични вещи на погребаните, предимно накити.

Ив.Василчин /Варна/

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ ПРИ С.ЧЕРНА, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

В м."Дургут" при с.Черна, Толбухински окръг се проучва системно тракийски некропол от епохата на халщата. По време на археологическата кампания през 1985 г. в източния край на халщатския некропол за пръв път са открити 20 гроба от времето на Първото българско царство. Погребенията са извършени чрез кремация и трупополагане. В някои гробове изгорените кости са поставени на купчина, направо в гробните ями, а при други- в глинени гърнета, използувани за урни. Някои от тях са покрити отгоре с по-големи гърнета, а други са без покривни съдове. Урните са поставени в гробовете върху необработени каменни плочки. Сред изгорените човешки кости се откриват: железни ножчета, костени и бронзови предмети, накити- обици и мъниста.

Урните имат биконична форма, извито навън устие и кръгло, равно дъно. Върху дъната на две от тях има по един релефен знак- ипсилон и пентаграма. Стените на гърнетата са украсени с вълнообразни хоризонтално врязани линии.

В гробовете, извършени чрез трупополагане, скелетите се откриват постав ени на гръб, направо върху подравнения пласт с тъмножълт цвят. Ориентирани са в посока изток-запад. Най-често от южната страна на скелетите са изправени по няколко ломени камъка.

От наблюденията на терена по време на разкопките се изяснява, че гробовете от халщатската и средновековна епохи не са смесени, а са ясно разграничени помежду си.

Д.Станчев /Русе/

РАЗКОПКИ НА РАННОСРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ № 2 ДО С.БАТИН, РУСЕНСКИ ОКРЪГ

През 1985 г. бяха разкопани още 11 гроба, с които общият брой на изследваните гробове достигна 76.

Дълбочината на ямите на проучените 11 гроба е от 0,80 до 2,20 м.от съвременното ниво на терена. Голяма част от тях са пресекли хумуса и са врязани в льоса на дълбочина до 0,60 м.

Погребаните са ориентирани както следва: в 8 случая посоката на ориентация е запад-изток, в 1- север-юг, в 1 - юг-север и на 1 гроб не е установена посоката на ориентиране, тъй като е разрушен във връзка със съвременни изкопни работи.

Инвентарът от гробовете се състои предимно от накити- обеци, мъниста от гердани, пръстен, гривни. В един гроб са установени следи от дървен ковчег, а в друг- фрагменти от гърнета от периода на Първата българска държава.

Въз основа на начина на погребване и намерените в гробовете предмети датираме некропола в края на IX, началото на XI век.

РА

Д.Топтанов /София/, Г.Абдулов- Панагюрище/

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛ № 3 ПРИ СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ "КРАСЕН" КРАЙ ГР.ПАНАГЮРИЩЕ

Некропол № 3 е разположен в южното подножие на възвишението, върху което е изградена крепостта. Проучени са 25 гроба. Погребаните са полагани в земята, като в отделни случаи са оградени с по няколко каменни плочи, или гробната яма е рамкирана с вертикално поставени дъски. Ориентацията на скелетите е изток- запад. с ръце разположени обикновено върху таза, коремната област или гръдния кош, по-рядко едната изпъната покрай тялото. Некрополът е функционирал продължително време. Гробовете са разположени на две-три нива, като доста често по-ранни гробове са частично или напълно разрушени от по-късните погребения. При девет от гробовете бяха открити медни плетени гривни, обици с нанизана ажурна сфера, посребрени пръстени, сферични копчета, огърлици от стъклени оцветени маниста, фрагменти от тъкан. Датировка- в общите граници на XI-XII в.

ПОДВОДНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ